

GRONDWETTELIJK HOF
VERSLAG 2007

GRONDWETTELIJK HOF

VERSLAG 2007

redactiecommissie :

Paul MARTENS

Erik DERYCKE

Michel PARISSE

Roger MOERENHOUT

Vanden Broele
Brugge

Grondwettelijk Hof

2007

D/2007/0783/70

ISBN 978 908584 567 5

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	7
I. DE RECHTSPLEGING VOOR HET HOF	9
1. De schorsing : vereenvoudigde rechtspleging (arrest nr. 104/2007)	9
II. GRONDWETTELIJK RECHT : VERSCHILLENDE VRAGEN	13
2. De afschaffing van het « papieren » Belgisch Staatsblad : de herstellwet (arrest nr. 10/2007)	13
3. Onteigening en equivalente maatregel : het aankooprecht van de huurder van een sociale woning (arrest nr. 33/2007)	16
4. Het grondwettelijk statuut van de politie (arrest nr. 12/2007)	20
III. KIESRECHT	23
5. De provincieraadsverkiezingen in het Vlaamse Gewest (arrest nr. 149/2007)	23
IV. PUBLIEK EN ADMINISTRATIEF RECHT	27
6. De overheidsopdracht en het zakengeheim (arrest nr. 118/2007)	27
7. Gebruik van de talen in de politiediensten (arresten nrs. 17/2007 en 146/2007)	29
8. De regeling inzake de erkenning en de vergunning van wapens (arrest nr. 154/2007)	33
9. De constructieve motie van wantrouwen (arrest nr. 156/2007)	40
V. FISCAAL RECHT	45
10. Milieubelastingen : de verpakkingsheffing (arrest nr. 9/2007)	45

11. De fiscale regularisatie (arrest nr. 68/2007)	46
VI. STRAFRECHT	51
12. Verval van en herstel in het recht tot sturen (arresten nrs. 57/2007 en 60/2007)	51
13. De bestraffing van belaging en de rechtspersonen (arrest nr. 75/2007)	54
14. De werkstraf (arresten nrs. 4/2007 en 147/2007)	56
VII. STRAFRECHTSPLEGING	61
15. Het algemeen rechtsbeginsel <i>non bis in idem</i> (arrest nr. 67/2007)	61
16. Bijzondere opsporings- en onderzoeksmethoden (arrest nr. 105/2007)	63
17. Het Europees aanhoudingsbevel (arrest nr. 128/2007)	75
VIII. RECHT OM STRAFFEN OP TE LEGGEN	81
18. Douane en accijnzen : het evenredigheidsbeginsel (arrest nr. 81/2007)	81
19. De bijslagen en geldboeten inzake sociale zekerheid (arresten nrs. 86/2007 en 157/2007)	85
IX. MILIEURECHT	93
20. Het vorderingsrecht inzake bescherming van het leefmilieu (arrest nr. 70/2007)	93
X. ONDERWIJSRECHT	95
21. De vrijheid van onderwijs : aanvaardbare grenzen en onevenredige sanctie (arrest nr. 132/2007)	95
22. Het <i>standstill</i> -beginsel en de inning van « bijkomend inschrijvingsgeld » (arrest nr. 28/2007)	98

XI. SOCIALEZEKERHEIDSRECHT	103
23. Beroepsziekten : aanvangsdatum van het recht op vergoeding (arrest nr. 25/2007)	103
24. De kinderbijslag voor kinderen met een handicap (arrest nr. 66/2007)	105
25. De terugvordering van onterecht betaalde sociale uitkeringen (arresten nrs. 82/2007 en 101/2007)	108
26. Ongevallen op de weg naar en van het werk : het begrip « normaal traject » (arrest nr. 152/2007)	112
27. Tegemoetkomingen aan personen met een handicap van buitenlandse nationaliteit (arrest nr. 153/2007)	115
XII. BURGERLIJK RECHT	119
28. De verjaring van schulden in verband met de levering van mobiele telefonie (arrest nr. 13/2007)	119
XIII. PROCESRECHT	121
29. Het aanvangspunt van de rechtsplegingstermijnen (arresten nrs. 123/2007 en 162/2007)	121
XIV. AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT	123
30. Beroepsaansprakelijkheid van de architecten en verzekering (arrest nr. 100/2007)	123
31. Verhaal van de werkgevers tegen de veroorzaker van een ongeval (arrest nr. 135/2007)	125
XV. HANDELSRECHT	129
32. De verschoonbaarheid van de gefailleerde : lot van de ex-echtgenoot die zich borg heeft gesteld (arrest nr. 37/2007)	129
33. Gerechtelijk akkoord en vereffening : lot van de schulden aangegaan tijdens de periode van opschorting (arrest nr. 61/2007)	131

XVI. VERZEKERINGSRECHT	135
34. Verzekeringen en natuurrampen (arrest nr. 39/2007) ..	135
STATISTIEKEN VAN DE ACTIVITEITEN VAN HET HOF IN 2007	137

WOORD VOORAF

De voorloper van het Grondwettelijk Hof was het « Arbitragehof », opgericht in 1980, bij de geleidelijke omvorming van België tot een federale staat. Het Arbitragehof kreeg die benaming vanwege zijn oorspronkelijke opdracht als scheidsrechter tussen de diverse wetgevers van de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten door middel van het toezicht op de overeenstemming van wetten, decreten en ordonnanties met de bevoegdheidverdelende regels in de Grondwet en de wetten tot hervorming der instellingen.

De benaming « Grondwettelijk Hof », die voortaan de zijne is, stemt beter overeen met de werkelijke bevoegdheden van dit rechtscollege, die gaandeweg werden uitgebreid tot de toetsing van wetten, decreten en ordonnanties aan Titel II van de Grondwet (artikelen 8 tot en met 32 over de rechten en vrijheden van de Belgen) en aan de artikelen 170 en 172 (wettigheid en gelijkheid van belastingen) en 191 (bescherming voor vreemdelingen).

Met dit nieuw jaarverslag streeft het Hof de vroeger vastgestelde dubbele doelstelling na : enerzijds, op deze wijze bijkomende informatie verschaffen over de rechtspraak van 2007 met het oog op transparantie en verantwoording van de werking, en, anderzijds, een bevraging in stand houden die ook onszelf verplicht tot reflectie.

Onze dank gaat naar allen die in gelijk welke vorm hebben bijgedragen tot dit verslag en we nodigen iedereen uit om ons eventuele beschouwingen te bezorgen.

Marc BOSSUYT en Michel MELCHIOR
Voorzitters van het Grondwettelijk Hof

I. DE RECHTSPLEGING VOOR HET HOF¹

1. De schorsing : vereenvoudigde rechtspleging (arrest nr. 104/2007)

Zowel artikel 16*ter* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen als artikel 5*ter* van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen bepalen dat tot de schorsing van een norm of een handeling kan worden besloten door het Hof (of, naar gelang van het geval, de Raad van State) indien ernstige middelen de vernietiging van de norm of handeling rechtvaardigen op grond van respectievelijk artikel 16*bis* en artikel 5*bis* van de voormelde wetten.

Artikel 16*bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 bepaalt dat de decreten, reglementen en administratieve handelingen geen afbreuk mogen doen aan de op het ogenblik van de inwerkingtreding van dat artikel bestaande garanties die de Franstaligen genieten in de randgemeenten en in de faciliteitengemeenten (artikelen 7 en 8 van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken).

Artikel 5*bis* van de bijzondere wet van 12 januari 1989 bepaalt dat de ordonnanties, reglementen en administratieve handelingen geen afbreuk mogen doen aan het tweetalig karakter, noch aan de op het ogenblik van de inwerkingtreding van die bepaling bestaande waarborgen die de personen van de Nederlandse en Franse taalaanhangen genieten in de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De voormelde artikelen 16*ter* en 5*ter* wijken af van artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989, doordat ze de schorsing toestaan op voorwaarde dat ernstige middelen worden aangevoerd, doch zonder dat het bewijs van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel moet worden geleverd.

¹ Zie ook, met betrekking tot de schorsing, de arresten nrs. 146/2007 (hierna nr. 7) en 132/2007 (hierna nr. 21).

Het Hof had zich reeds tweemaal over die aangelegenheid uitgesproken. In het arrest *nr. 35/2004* besliste het, in antwoord op een vraag die door de Raad van State was gesteld, dat artikel 5*ter* van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schond ten aanzien van de overheden.

In zijn arrest *nr. 17/2007* weigerde het Hof, dat was aangezocht op grond van de voormelde bijzondere bepalingen, twee bepalingen te schorsen van een wet van 20 juli 2006, tot wijziging van de gecoördineerde wetten van 18 juli 1966 op het gebruik van de talen in bestuurszaken. Het heeft niet de voormelde artikelen 16*ter* en 5*ter* toegepast, maar wel artikel 20 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, om reden dat uit de tekst van die bijzondere bepalingen en de verantwoording ervan voortvloeit dat de vereenvoudigde schorsingsprocedure niet kan worden toegepast op vorderingen tot schorsing van federale wetten.

Het Hof wordt opnieuw aangezocht op grond van artikel 16*ter* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, naar aanleiding van een vordering tot schorsing, ingesteld door de Franse Gemeenschapsregering tegen de artikelen 6, 7, 8, 10, 14 en 16 van het Vlaamse decreet van 15 december 2006 houdende wijziging van het decreet van 15 juli 1997 houdende de Vlaamse Wooncode, die gekend is als de « Wooncode ». Het Hof beperkt zijn onderzoek tot het ernstige karakter van het enige middel dat de schending aanvoerde, door de bestreden decreetsbepalingen, van artikel 16*bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, en verwerpt de vordering tot schorsing bij zijn arrest *nr. 104/2007*.

Er wordt de bestreden bepalingen verweten het voormelde artikel 16*bis*, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 30 van de Grondwet, te schenden doordat, om in aanmerking te komen voor een sociale woning gelegen in de rand- en taalgrensgemeenten, de kandidaat-huurders en de huurders ertoe verplicht worden aan te tonen dat ze bereid zijn Nederlands te leren.

De gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken zijn van toepassing op de verhuurders van sociale huurwoningen, die « diensten » zijn in de zin van artikel 1 van die

wetten. Door het opleggen aan huurders en kandidaat-huurders van de verplichting om de bereidheid aan te tonen Nederlands te leren, regelt de decreetgever niet het gebruik van de talen, zodat het bestreden decreet, wegens het doel dat het nastreeft, in beginsel geen afbreuk zou kunnen doen aan de bij de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken aan de particulieren toegekende taalfaciliteiten. Het Hof onderzoekt niettemin of het decreet, door die verplichting op te leggen, afbreuk doet aan de garanties die de Franstaligen genieten in de randgemeenten en de faciliteitengemeenten.

De artikelen 92, § 3, 7°, 93, § 1, tweede lid, 3°, en 95, § 1, 3°, bepalen uitdrukkelijk dat de verplichting, voor de huurder of kandidaat-huurder van een sociale woning om aan te tonen dat hij bereid is om Nederlands te leren, wordt opgelegd « zonder afbreuk te doen aan de taalfaciliteiten ». De verhuurders van sociale huurwoningen moeten zich dus, wat de rand- en faciliteitengemeenten betreft, voegen naar de gecoördineerde wetten, zowel, enerzijds, in hun mondelinge en schriftelijke betrekkingen met de huurders of kandidaat-huurders die zich wensen te beroepen op de hun toegekende taalfaciliteiten als, anderzijds, met betrekking tot de voor het publiek bestemde berichten, mededelingen en formulieren en de andere documenten die ze in voorkomend geval gebruiken; het Hof beschrijft de gevolgen van de toepasbaarheid, op de aangelegenheid die bij de bestreden bepalingen is geregeld, van de taalfaciliteiten. De bestreden bepalingen doen dus geen afbreuk aan de garanties die de Franstaligen in de randgemeenten en de faciliteitengemeenten krachtens die wetten genieten.

Doordat de in het geding zijnde bepalingen de huurder of kandidaat-huurder van een sociale woning gelegen in één van die gemeenten ertoe verplichten aan te tonen dat hij bereid is om Nederlands te leren, verplichten zij hem overigens niet die taal te gebruiken, noch in zijn betrekkingen met andere particulieren, noch in zijn betrekkingen met de verhuurder van de sociale woning. Zij doen dus geen afbreuk aan de vrijheid van taalgebruik, zoals die is gewaarborgd bij artikel 30 van de Grondwet.

De Vlaamse Regering had gepreciseerd dat de bestreden bepalingen een inspanningsverbintenis en geen resultaatsverbintenis creëren. In dat opzicht bepalen de artikelen 92, § 3, 7°, 93, § 1, tweede lid, 3°, en 95, § 1, 3°, dat de Vlaamse Regering de nadere regels bepaalt om die bereidheid om Nederlands te leren, vast te stellen. Die « nadere regels », die de bevoegde rechter zal moeten controleren, mogen dus niet ertoe leiden dat voor de Franstaligen in de faciliteitengemeenten een resultaatsverbintenis wordt gecreëerd om Nederlands te leren; zij mogen derhalve niet de verplichting inhouden, voor de Franstaligen in de faciliteitengemeenten, om de kennis van het Nederlands aan te tonen, noch de mogelijkheid voor de overheid om die kennis te toetsen, als voorwaarde voor het huren van een sociale woning.

Het Hof besluit dat het middel dat is afgeleid uit de schending van artikel 16*bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 30 van de Grondwet, niet kan worden beschouwd als ernstig in de zin van artikel 16*ter* van dezelfde bijzondere wet. Het verwerpt bijgevolg de vordering tot schorsing.

II. GRONDWETTELIJK RECHT : VERSCHILLENDE VRAGEN

2. De afschaffing van het « papieren » *Belgisch Staatsblad* : de herstelwet (arrest nr. 10/2007)

In de zaak die heeft geleid tot het arrest *nr. 106/2004* van 16 juni 2004 was bij het Hof een beroep ingesteld tot vernietiging van de artikelen 474 tot 476 en 478 van de programmawet (I) van 24 december 2002, die samen met drie andere bepalingen van dezelfde wet de elektronische bekendmaking van het *Belgisch Staatsblad* regelden. Die bepalingen strekten ertoe, enerzijds, de papieren uitgave af te schaffen, met uitzondering van drie exemplaren gedeponereerd of in bewaring gegeven bij de Koninklijke Bibliotheek van België, bij het Ministerie van Justitie en bij het Bestuur van het *Belgisch Staatsblad*, en, anderzijds, de papieren uitgave te vervangen door de terbeschikkingstelling aan het publiek via de internetsite van het Bestuur van het *Belgisch Staatsblad*.

Met dat arrest had het Hof de artikelen 474 en 475 vernietigd, op grond van de overweging dat, ofschoon de vervanging van de op papier gedrukte uitgave van het *Belgisch Staatsblad* door een elektronische versie verband hield met de door de wetgever nagestreefde doelstelling en ze paste in de evolutie van de samenleving, die maatregel, doordat hij niet gepaard ging met voldoende begeleidende maatregelen die een gelijke toegang tot de officiële teksten waarborgen, onevenredige gevolgen had ten nadele van bepaalde categorieën van personen en derhalve niet bestaanbaar was met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.¹

De kwestie wordt opnieuw voorgelegd aan het Hof naar aanleiding van een beroep tot vernietiging van de artikelen 4 tot 8 van de wet van 20 juli 2005 houdende diverse bepalingen.

Volgens de memorie van toelichting beogen die bepalingen gevolg te geven aan het arrest *nr. 106/2004*. In hoofdzaak gebeurt de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* voortaan in vier exemplaren

¹ Zie verslag 2004, pp. 37-40.

die op papier worden gedrukt : één exemplaar wordt gedeponeerd bij de Koninklijke Bibliotheek van België, één exemplaar wordt in bewaring gegeven bij de minister van Justitie, één exemplaar wordt toegezonden aan het Algemeen Rijksarchief en één exemplaar ligt ter inzage bij het Bestuur van het *Belgisch Staatsblad*; in geval van betwisting geldt het exemplaar dat in bewaring wordt gegeven bij de minister van Justitie als authentieke tekst (art. 4).

Artikel 5 bepaalt dat elke andere terbeschikkingstelling van het publiek gebeurt via de internetsite van het Bestuur van het *Belgisch Staatsblad*; de op die internetsite ter beschikking gestelde publicaties zijn de exacte reproducties in elektronisch formaat van de exemplaren op papier.

Luidens de artikelen 6 en 7 kan iedere burger bij de diensten van het *Belgisch Staatsblad*, door middel van een gratis telefonische hulpdienst, een afschrift van de in het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakte akten en documenten verkrijgen tegen kostprijs; andere begeleidende maatregelen worden genomen bij een in de Ministerraad overlegd koninklijk besluit met het oog op een zo ruim mogelijke verspreiding van en toegang tot de in het *Belgisch Staatsblad* opgenomen informatie.

Die bepalingen wordt verweten een discriminatie in te voeren tussen, enerzijds, rijke en ingewijde burgers en, anderzijds, minder rijke en minder ingewijde burgers, door de raadpleging van het *Belgisch Staatsblad* moeizamer te laten verlopen en duurder te maken, vermits daarvoor degelijk informaticamateriaal en een degelijke printer noodzakelijk zouden zijn. Zij zouden eveneens de gelijkheid onder de ambtenaren tijdens de uitoefening van hun ambt verbreken, van wie sommigen toegang zouden hebben tot een internetverbinding en anderen niet. Ten slotte zou afbreuk zijn gedaan aan het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie wat de toegang tot de informatie zelf betreft, in zoverre de internetsite van het *Belgisch Staatsblad* de inhoudstafel van de dag voorstelt en de gebruiker ertoe verplicht op elke tekst te klikken om daarvan kennis te nemen.

De wet van 31 mei 1961 betreffende het gebruik der talen in wetgevingszaken, het opmaken, bekendmaken en inwerkingtreden

van wetten en verordeningen, en verschillende wetten tot hervorming der instellingen hebben de verplichting opgelegd om de wetgevende en reglementaire teksten van de federale overheid en van de deeltentiteiten in het *Belgisch Staatsblad* bekend te maken. De wetgevende akten, alsook de administratieve akten die belang hebben « voor de meerderheid van de burgers » zijn bindend vanaf de tiende dag na die van de bekendmaking ervan, tenzij zij een andere termijn bepalen.

Het aan de bekendmaking verbonden gevolg veronderstelt dat de wijze van bekendmaking waarvoor de wetgever opteert, zonder discriminatie de toegankelijkheid van de officiële teksten waarborgt, zodat alle adressaten van die teksten in staat zijn kennis te nemen van de hun daarbij opgelegde verplichtingen en toegekende rechten.

Het Hof gaat bijgevolg na of de bestreden bepalingen de toegankelijkheid van de officiële teksten zonder discriminatie waarborgen aan de personen voor wie ze bestemd zijn, en inzonderheid of de wetgever de nodige begeleidende maatregelen heeft genomen om het door hem nagestreefde doel te bereiken.

Artikel 6, dat bepaalt dat de diensten van het *Belgisch Staatsblad*, door middel van een gratis telefonische hulpdienst tegen kostprijs iedere burger op zijn verzoek een afschrift van de in het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakte akten en documenten dienen te bezorgen, voorziet ook erin dat zij de burgers bijstand dienen te verlenen bij het zoeken naar documenten. Uit de toevoeging van die tweede opdracht blijkt dat de taak van de door de diensten van het *Belgisch Staatsblad* verstrekte gratis telefonische hulpdienst niet is beperkt tot het leveren van een afschrift van een door de burger geïdentificeerde akte of document : diezelfde dienst dient de burger ook actief bij te staan om een door hem gezochte akte of document te vinden. Die hulpdienst maakt het bijgevolg mogelijk dat personen die geen informaticamateriaal ter beschikking hebben en die het *Belgisch Staatsblad* zelf niet kunnen raadplegen, een tekst kunnen verkrijgen zonder zelf het exemplaar te moeten identificeren waarin die is bekendgemaakt, zodat een einde wordt gemaakt aan het verschil in behandeling dat het Hof in zijn arrest nr. 106/2004 had veroordeeld.

Ten aanzien van de maatregelen die luidens artikel 7 worden genomen « met het oog op een zo ruim mogelijke verspreiding van en toegang tot de in het *Belgisch Staatsblad* opgenomen informatie », blijkt uit de parlementaire voorbereiding dat het om andere maatregelen ging dan die welke in artikel 6 worden beoogd, die ertoe strekken « burgers gratis of tegen een zo laag mogelijke kostprijs een zo ruim mogelijke toegang te bieden tot de informatie in het *Belgisch Staatsblad*, door toe te zien op een optimale spreiding over het grondgebied ». Er is met name gewezen op de terbeschikkingstelling van de samenvattingen van het *Belgisch Staatsblad* in voor het publiek toegankelijke plaatsen of op verzoek, waarmee de burger dan naar keuze de internetsite van het *Belgisch Staatsblad* zou kunnen raadplegen of zich rechtstreeks ertoe wenden om een exemplaar van het gezochte document te verkrijgen.

Na te hebben vastgesteld dat de maatregelen die het voorwerp uitmaken van de artikelen 6 en 7 van de wet van 20 juli 2005 van dien aard zijn dat zij vermijden dat de burgers het slachtoffer zouden zijn van een discriminatie bij de toegang tot de in het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakte officiële teksten, verwerpt het Hof het beroep.

3. Onteigening en equivalente maatregel : het aankooprecht van de huurder van een sociale woning (arrest nr. 33/2007)

Artikel 21 van het Vlaamse decreet van 20 december 2002 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2003 had in artikel 45, § 4, derde lid, van het decreet van 15 juli 1997 houdende de Vlaamse Wooncode een zin ingevoegd volgens welke de zittende huurder het recht heeft om de gehuurde woning te verwerven « volgens de door de Vlaamse Regering te bepalen voorwaarden ».

Drie sociale huisvestingsmaatschappijen hadden die bepaling aangevochten, die door het Hof werd vernietigd bij zijn arrest nr. 115/2004.

Na te hebben vastgesteld dat die verplichte eigendomsoverdracht een maatregel was die onder de werkingssfeer van artikel 16 van de Grondwet valt, en na eraan te hebben herinnerd dat die bepaling

aan de wetgevende macht de bevoegdheid voorbehoudt om de gevallen en de nadere regels van onteigening te bepalen, had het Hof geoordeeld dat de decreetgever, door de Vlaamse Regering ertoe te machtigen om de voorwaarden te bepalen voor het verwerven van de gehuurde woning, dat wettigheidsbeginsel had geschonden.

Bij een decreet van 15 juli 2005 heeft de Vlaamse decreetgever in de Vlaamse Wooncode een artikel *45bis* ingevoegd, dat werd vervangen door een gelijkkluidende bepaling bij het decreet van 24 maart 2006, om tegemoet te komen aan het arrest *nr. 115/2004*. Artikel *45bis* verleent aan de huurder opnieuw het recht om de van een sociale huisvestingsmaatschappij gehuurde woning te verwerven maar het bepaalt nu zelf de voorwaarden waaraan dat recht is onderworpen.

Tegen die bepaling wordt een vernietigingsberoep ingesteld door drie sociale huisvestingsmaatschappijen en door een vzw die de gemeenschappelijke belangen verdedigt van de sociale huisvestingsmaatschappijen in het Vlaamse Gewest. Zij beroepen zich op een schending van artikel 16 van de Grondwet en van artikel 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Het Hof verwerpt in de eerste plaats de middelen in zoverre zij zijn afgeleid uit de schending van artikel 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, doordat die bepaling alleen de onteigening in eigenlijke zin beoogt en te dezen niet van toepassing is, aangezien de onteigening niet uitgaat van de Vlaamse Regering.

De verzoekende partijen bekritisieren artikel *45bis* in die zin dat het afbreuk doet aan het vereiste van billijke en voorafgaande schadeloosstelling in de zin van artikel 16 van de Grondwet, waarbij dat vereiste een volledige schadeloosstelling waarborgt, terwijl de bestreden bepaling de vergoeding beperkt tot de venale waarde; bovendien zou het decreet niet waarborgen dat de vergoeding voorafgaand aan de eigendomsoverdracht wordt betaald.

Artikel 16 van de Grondwet biedt een algemene waarborg tegen eigendomsberoving, ongeacht de juridische aard van de persoon die van zijn eigendom wordt ontzet. Wanneer die persoon evenwel, zoals te dezen, bijzondere kenmerken vertoont, kan het Hof die in aanmerking nemen bij de beoordeling of aan het vereiste van billijke en voorafgaande schadeloosstelling is voldaan.

Na een beschrijving van de kenmerken van de huisvestingsmaatschappijen, zowel wat betreft hun oogmerk, hun erkenning door de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij en het door haar uitgeoefende toezicht, de mogelijke participatie door de overheid, hun opdracht en hun financiering, besluit het Hof dat zij moeten worden beschouwd als de « bevoorrechte uitvoerders » van het Vlaamse woonbeleid, hetgeen overigens uitdrukkelijk wordt bevestigd in artikel 29 van het decreet van 15 juli 1997 houdende de Vlaamse Wooncode.

Volgens artikel 45*bis*, § 5, is de prijs voor de woning waarop de huurder het recht van aankoop kan uitoefenen, gelijk aan de venale waarde, zoals geraamd door een ontvanger der registratie en domeinen of een commissaris van het comité tot aankoop. Die venale waarde is « de prijs die de meestbiedende kandidaat-koper zou bereid zijn te betalen indien het goed zou te koop gesteld worden onder de meest gunstige voorwaarden en na een degelijke voorbereiding ».

Een billijke schadeloosstelling in de zin van artikel 16 van de Grondwet vereist in beginsel een integraal herstel van het geleden nadeel. Een vergoeding gelijk aan de venale waarde, die gelijk is aan de verkoop- of de marktwaarde van een onroerend goed, kan worden beschouwd als een billijke schadeloosstelling.

Dat de decreetgever *in casu* geen rekening heeft gehouden met andere kosten en andere aspecten, is allereerst redelijkerwijze verantwoord door het feit dat sociale huisvestingsmaatschappijen, gelet op hun bijzondere karakteristieken, in een andere verhouding tot hun woningen staan dan een particuliere eigenaar, zodat bepaalde schadeposten, zoals geschiktheidswaarden, sentimentele waarden, verhuizingskosten en dergelijke, voor hen als niet relevant kunnen worden beschouwd. Vervolgens dient rekening te worden

gehouden met het bepaalde in artikel 45*bis*, § 3, van de Vlaamse Wooncode, dat aan de sociale huisvestingsmaatschappijen de verplichting oplegt om de netto-opbrengst uit de verkoop van een woning te investeren in het numerieke behoud van hun patrimonium, hetgeen betekent dat de maatschappijen niet alleen hoeven achter te blijven met alleen maar onaantrekkelijke woningen. Wanneer die netto-opbrengst ontoereikend is voor het numerieke behoud van het patrimonium, krijgt de sociale huisvestingsmaatschappij voor het saldo voorrang op het investeringsprogramma als bedoeld in artikel 38, § 1, 1°, van de Vlaamse Wooncode : de problematiek van de verarming van het patrimonium van de sociale huisvestingsmaatschappijen wordt door de decreetgever aldus op een andere manier verholpen.

Uit artikel 45*bis*, § 5, blijkt ten slotte dat de eigendomsoverdracht pas gebeurt nadat de huurder bereid is hiervoor een prijs te betalen die gelijk is aan de venale waarde van de woning, zoals gedefinieerd in diezelfde bepaling. Rekening houdend met het bijzondere karakter van de gedwongen verkoop, biedt dat mechanisme aan de verkoper waarborgen die analoog zijn aan die van de voorafgaande schadeloosstelling inzake onteigening.

De verzoekende partijen voerden eveneens aan dat de bestreden bepaling artikel 16 van de Grondwet schendt, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 10 en 11 ervan en met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, omdat de maatregel die zij invoert niet noodzakelijk, noch efficiënt zou zijn om het nagestreefde doel te verwezenlijken, waardoor hij op een onevenredige wijze afbreuk doet aan de rechten van de huisvestingsmaatschappijen.

Het Hof wijst erop dat het huisvestingsbeleid een centrale rol speelt in de welvaart en het economisch beleid van de moderne samenleving en dat het Hof, daarbij rekening houdend met de verplichting die op grond van artikel 23, derde lid, 3°, van de Grondwet voor de gewestwetgevers geldt om het recht op een behoorlijke huisvesting te waarborgen, het oordeel van die wetgevers betreffende het algemeen belang dient te eerbiedigen, tenzij dat oordeel kennelijk onredelijk is. Na de voorwaarden te hebben onderzocht waaraan het kooprecht van de huurder

onderworpen is, na te hebben gewezen op de verplichtingen die voor de huisvestingsmaatschappijen gelden met betrekking tot de opbrengst uit de verkoop en na te hebben onderstreept dat die huisvestingsmaatschappijen, doordat zij een instrument zijn voor het woonbeleid van het Vlaamse Gewest, de gevolgen, ook financieel, dienen te dragen van de beleidskeuze van de decreetgever dienaangaande, besluit het Hof dat de bestreden bepaling niet op buitensporige wijze afbreuk doet aan het eigendomsrecht van de verzoekende partijen.

De middelen die het gebrek aan toegang tot de rechter bekritiseerden omdat, op grond van het gemeen recht, de hoven en rechtbanken kunnen nagaan of aan de voorwaarden gesteld door het decreet is voldaan en of de venale waarde overeenkomstig het decreet is vastgesteld, alsook het middel waarin werd aangevoerd dat het discriminerend was geen identieke maatregel te nemen tegenover andere woonorganisaties - waarbij het Hof onderstreepte dat de sociale huisvestingsmaatschappijen van die organisaties verschillen op het vlak van statuut, opdrachten, erkenning, financiering en toezicht -, worden eveneens verworpen.

4. Het grondwettelijk statuut van de politie (arrest nr. 12/2007)

De wet van 7 december 1998 « tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus » heeft de integratie geregeld van de verschillende politiemachten van het Rijk. Er bestaat nog één enkele politiedienst, geïntegreerd en gestructureerd op twee niveaus. De lokale politie en de federale politie bestaan beide uit een operationeel kader, met politieambtenaren, en uit een administratief en logistiek kader, met personeelsleden die niet de hoedanigheid van agent van bestuurlijke of gerechtelijke politie hebben (artikelen 116 tot 118).

Het statuut is hetzelfde voor alle politieambtenaren, ongeacht of zij tot de federale of tot de lokale politie behoren; dezelfde regel geldt, per categorie, voor de hulpagenten van politie en voor het personeel van het administratief en logistiek kader.

De wet heeft voorzien in de overplaatsing van de leden van de gemeentepolitie en de met hen gelijkgestelde ambtenaren naar de lokale politie, en in die van de leden van de rijkswacht en de gerechtelijke politie en van de met hen gelijkgestelde ambtenaren naar de federale politie.

De wet van 13 mei 1999 heeft, in het verlengde van de voormelde wet, een gemeenschappelijke tuchtregeling ingevoerd voor de federale en de lokale politie, zowel voor het statutair personeel van het operationeel kader als voor dat van het administratief en logistiek kader en van de algemene inspectie.

Het koninklijk besluit van 30 maart 2001 (« RPPol ») heeft het statuut van het personeel van de geïntegreerde politiedienst geregeld. Bij het arrest *nr. 102/2003* van 22 juli 2003 had het Hof verschillende bepalingen vernietigd van deel XII van dat besluit, bekrachtigd bij artikel 131 van de programmawet van 30 december 2001.

Voor het Hof wordt een wet aangevochten van 3 juli 2005 « tot wijziging van bepaalde aspecten van het statuut van de personeelsleden van de politiediensten en houdende diverse bepalingen met betrekking tot de politiediensten ». Die wet strekt in hoofdzaak ertoe de in het arrest *nr. 102/2003* vastgestelde discriminaties te verhelpen. Voorts bevat zij een aantal gerichte statutaire aanpassingen, die geen enkel verband houden met dat arrest.

Alvorens de middelen te onderzoeken, preciseert het Hof de elementen en beperkingen die in overweging moeten worden genomen om de grondwettigheid te beoordelen van een dermate ruime en dermate ingewikkelde reglementering als die welke de wetgever sinds 1998 tot stand heeft gebracht om de politiemachten te hervormen.

De aanneming van regels die ertoe strekken in een eenheidspolitie personeelsleden te integreren die afkomstig zijn van drie politiekorpsen waarbij die korpsen, wegens de specifieke opdrachten waarvoor ze instonden, aan verschillende statuten waren onderworpen, impliceert dat aan de wetgever een voldoende

beoordelingsmarge wordt gelaten, opdat een hervorming van een dergelijke omvang kan slagen.

Dat geldt evenzeer wanneer, zoals in de aan het Hof voorgelegde zaak, de wetgever in die aangelegenheid opnieuw optreedt en zulks, in grote mate, om uitvoering te geven aan een arrest van het Hof.

Hoewel het niet aan het Hof staat zijn beoordeling in de plaats te stellen van die van de wetgever, is het, daarentegen, ertoe gemachtigd te onderzoeken of de wetgever maatregelen heeft genomen die redelijkerwijze verantwoord zijn ten aanzien van de door hem nagestreefde doelstellingen.

Er dient mee rekening te worden gehouden dat het te dezen gaat om een bijzonder complexe aangelegenheid waarbij een regel die betrekking heeft op sommige aspecten ervan en die door bepaalde categorieën van personeelsleden als discriminerend kan worden ervaren, deel uitmaakt van een algehele regeling die tot doel heeft drie politiekorpsen die elk hun eigen kenmerken hadden, te integreren. Hoewel sommige onderdelen van zulk een regeling, afzonderlijk beschouwd, relatief minder gunstig kunnen zijn voor bepaalde categorieën van personeelsleden, zijn zij daarom nog niet noodzakelijk zonder redelijke verantwoording indien die regeling in haar geheel wordt onderzocht. Het Hof dient rekening te houden met het feit dat een vernietiging van bepaalde onderdelen van een dergelijke regeling het algehele evenwicht ervan zou kunnen verstoren.

Die methode brengt het Hof ertoe de door de verzoekende partijen uiteengezette middelen te verwerpen.

III. KIESRECHT

5. *De provincieraadsverkiezingen in het Vlaamse Gewest (arrest nr. 149/2007)*

Artikel 2 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 2 juni 2006 tot wijziging van het provinciedecreet van 9 december 2005 maakt deel uit van de reglementering van de provincieraadsverkiezingen en regelt onder meer de indeling van het grondgebied van de provincies in kieskringen; de bijlage waarnaar die bepaling verwijst, bevat de lijst van de kieskringen en bepaalt de omvang ervan.

De feitelijke vereniging « Groen ! » en verscheidene individuele verzoekers vorderen de vernietiging van dat artikel 2 en de bijlage ervan.

Aangezien de in het Vlaamse Gewest georganiseerde verkiezingen van de provincieraden geen betrekking hebben op het « kiezen van de wetgevende macht », is artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens niet van toepassing; bijgevolg geldt hetzelfde voor artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, vermits dat enkel kan worden aangevoerd in samenhang met een in het Verdrag vermeld recht of daarin vermelde vrijheid. Het Hof beperkt bijgevolg zijn toetsing tot de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

In tegenstelling tot wat geldt voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat (artikelen 62, tweede lid, en 68, § 1, van de Grondwet) is voor de verkiezingen van de provincieraden niet grondwettelijk bepaald dat zij volgens het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging geschieden. De keuze voor dat stelsel, dat inhoudt dat de mandaten over de kandidatenlijsten en kandidaten worden verdeeld in verhouding tot het aantal stemmen dat ze behaalden, vloeit evenwel voort uit de artikelen 19 en 20 van de « inrichtingswet der provincieverkiezingen » van 19 oktober 1921. Het beginsel van de toepassing van de evenredige vertegenwoordiging bij de provincieraadsverkiezingen werd overigens bevestigd door

artikel 6, § 1, VIII, 4°, c), van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, naar luid waarvan een tweederdemeerderheid vereist is wanneer de gewesten de regelgeving ter zake in minder evenredige zin zouden wensen te wijzigen.

Het komt in beginsel de decreetgever toe te beoordelen of het wenselijk is de provincieraadsverkiezingen te organiseren op grond van een of meer kieskringen. Wanneer hij opteert voor een op kleinere kieskringen gebaseerd kiessysteem, dient hij evenwel rekening ermee te houden dat het bevolkingscijfer van een kieskring de natuurlijke kiesdrempel bepaalt die moet worden bereikt om een zetel te behalen; de natuurlijke drempel is intrinsiek verbonden met het aantal in een kiesomschrijving te begeven zetels, wat afhankelijk is van het bevolkingscijfer van die kieskring. De hoogte van de natuurlijke drempel is omgekeerd evenredig met het aantal te begeven zetels en dus ook met het bevolkingscijfer van de kiesomschrijving.

De wetgever heeft het wenselijk geacht het grondgebied van de provincies in te delen in kieskringen, om op die wijze de binnen de provincies bestaande socio-economische regio's provinciale vertegenwoordigers te waarborgen. Bij het bepalen van de grenzen van de kieskringen is de wetgever ervan uitgegaan dat de gerechtelijke kantons, die voorheen als kieskring werden gehanteerd, in bepaalde gevallen een obstakel vormden voor de toepassing van het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging, en meer bepaald die kantons waar het aantal te verkiezen vertegenwoordigers gering was; daarom werd vooropgesteld dat de kieskringen aan bepaalde minimale vereisten op het vlak van het aantal inwoners dienden te voldoen, om op die wijze te komen tot een voldoende aantal in die kieskringen te verkiezen vertegenwoordigers.

Anderzijds werd geoordeeld dat de kieskringen niet te omvangrijk mochten zijn, aangezien dit in bepaalde gevallen ertoe zou leiden dat de vertegenwoordigers van één kieskring de absolute meerderheid - of een te groot geacht numeriek overwicht - in de provincieraad zouden kunnen behalen, reden waarom ervoor werd

geopteerd om de administratieve arrondissementen niet te hanteren als kieskring, behoudens voor wat de « apparentering » betreft.

Uit de historiek van het decreet kan eveneens worden afgeleid dat de wetgever bij het bepalen van de kiesdistricten rekening heeft willen houden, enerzijds, met administratieve realiteiten, zoals het territorium van de gemeenten en de reeds bestaande onderverdelingen van het grondgebied in gerechtelijke kantons en administratieve arrondissementen, en, anderzijds, met socio-economische realiteiten, meer bepaald met het gegeven dat bepaalde regio's binnen de provincie, om socio-economische redenen, als afzonderlijke entiteiten dienen te worden beschouwd.

Door de voorheen in federale wetgeving opgenomen lijst van de kiesdistricten in de bestreden bepaling over te nemen, is de decreetgever de voormelde overwegingen gevolgd.

Ofschoon de decreetgever vermag ervoor te opteren om, met het oog op het waarborgen van de vertegenwoordiging van de socio-economische regio's in de provincie, de provincieraadsverkiezingen te laten geschieden op grond van kiesdistricten, dient hij daarbij rekening te houden met de daaruit voortvloeiende verschillen in de natuurlijke kiesdrempel; de doelstelling om de vertegenwoordiging van de socio-economische regio's in de provincie te waarborgen, kan de uit de indeling in kiesomschrijvingen voortvloeiende verschillen in de natuurlijke kiesdrempel slechts verantwoordend indien die verschillen binnen redelijke grenzen blijven.

De bijlage bij de bestreden bepaling leidt tot natuurlijke kiesdrempels die variëren, naar gelang van het kiesdistrict, van ongeveer 3 pct. tot meer dan 16 pct., wat overigens door de Vlaamse Regering op geen enkele wijze wordt weerlegd : de bestreden indeling in kieskringen brengt aldus, in sommige omstandigheden, met zich mee dat het gewicht dat aan een bij de provincieraadsverkiezingen uitgebrachte stem wordt verleend in sterke mate wordt beïnvloed door de kieskring waar die stem wordt uitgebracht. Ook de kansen van een kandidaat om verkozen te worden kunnen in sterke mate afhankelijk zijn van de kieskring waarin de kandidatuur wordt gesteld. Ofschoon elke indeling in kieskringen leidt tot verschillen in de natuurlijke kiesdrempel,

kunnen de uit de bestreden bepaling voortvloeiende verschillen niet worden geacht binnen redelijke grenzen te blijven.

Ofschoon kan worden aanvaard dat een kiesdistrict waar vier mandaten zijn te verdelen verenigbaar is met het bij de provincieraadsverkiezingen gehanteerde stelsel van de « evenredige vertegenwoordiging », is dit niet het geval voor districten waar slechts twee of drie mandaten zijn te verdelen en waar de natuurlijke kiesdrempel om die reden onredelijk hoog is.

Bijgevolg vernietigt het Hof de « tabel vermeld in artikel 6, § 1, derde lid, van het provinciedecreet van 9 december 2005 », die door de bestreden bepaling als bijlage bij het decreet is gevoegd. Om redenen van politieke stabiliteit en rechtszekerheid echter, handhaaft het de gevolgen van de vernietigde bepaling voor wat betreft de provincieraadsverkiezingen die aan de bekendmaking van zijn arrest zijn voorafgegaan.

IV. PUBLIEK EN ADMINISTRATIEF RECHT

6. De overheidsopdracht en het zakengeheim (arrest nr. 118/2007)

Naar aanleiding van een beroep dat is gericht tegen de toewijzing van een overheidsopdracht krijgt de Raad van State te maken met een tegenstrijdigheid tussen de regels van het eerlijk proces en de eerbiediging van het zakengeheim.

De artikelen 21 en 23 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State verplichten de verwerende partij het administratief dossier over te zenden binnen een bepaalde termijn. Wanneer die verplichting niet in acht wordt genomen, worden de door de verzoekende partij geciteerde feiten bewezen geacht, tenzij die kennelijk onjuist zijn. Indien de verwerende partij niet in het bezit is van het dossier brengt zij daarvan de kamer op de hoogte waarbij het beroep aanhangig is, die dan de neerlegging ervan kan gelasten op straffe van dwangsom.

In de aan de Raad van State voorgelegde zaak weigert de verwerende partij - te dezen de Belgische Staat - plannen mede te delen, die worden gevraagd door de auditeur-verslaggever en de opdrachtnemende vennootschap, die zich tussenkomende partij heeft gesteld, bevestigt die weigering door de eerbiediging van het zakengeheim aan te voeren.

Een dergelijke kwestie zal in de toekomst kunnen worden opgelost door artikel 80 van de wet van 15 juni 2006 in verband met de overheidsopdrachten, waarvan artikel 11, tweede lid, bepaalt dat zowel de betrokken instantie als de aanbestedende overheid moeten toezien op de naleving van het vertrouwelijke karakter van bepaalde informatie. Die bepaling is echter nog niet in werking getreden op het ogenblik waarop de Raad van State uitspraak moet doen.

De Raad beslist dus om twee prejudiciële vragen te stellen : één aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen ter

interpretatie van Europese richtlijnen in verband met overheidsopdrachten; de andere aan het Grondwettelijk Hof waaraan wordt gevraagd of de artikelen 21 en 23 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State bestaanbaar zijn met artikel 22 van de Grondwet, eventueel in samenhang gelezen met verdragsbepalingen die alle het recht op de eerbiediging van het privéleven waarborgen.

In het eerste deel van zijn arrest stelt het Hof vast dat de eerbiediging van het privéleven, zoals die wordt geïnterpreteerd door het Europees Hof voor de rechten van de mens, ook betrekking kan hebben op rechtspersonen en dat ze de bescherming van hun zakengeheimen omvat. Het stelt vast dat de voormelde artikelen 21 en 23 een inmenging in het privéleven van die personen kunnen teweegbrengen, die enkel toelaatbaar is wanneer die in een billijk verband van evenredigheid staat, ook al kan die inmenging verder gaan wanneer professionele of commerciële activiteiten in het geding zijn.

In een tweede deel van het arrest echter stelt het Hof vast dat de eerbiediging van het beginsel van de tegenspraak is verankerd in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, dat te dezen toepasbaar is, en dat voor de gedingvoerende partijen het recht impliceert om kennis te nemen van elk stuk of elke opmerking die bij de rechter wordt neergelegd en die te bespreken.

De vereisten van artikel 6 van het Verdrag die betrekking hebben op het recht op een eerlijk proces moeten dus worden afgewogen tegen artikel 8 ervan dat betrekking heeft op de eerbiediging van het privéleven, en het zal aan de Raad van State toekomen zulks te doen.

Het Hof zal dus antwoorden met een alternatief :

- In die zin geïnterpreteerd dat zij de tegenpartij niet toestaan het vertrouwelijke karakter van bepaalde stukken van het administratief dossier aan te voeren teneinde de mededeling ervan aan de partijen te verhinderen en dat zij de Raad van State niet toestaan het aangevoerde vertrouwelijke karakter van die stukken te beoordelen, schenden de artikelen 21 en 23 van de

gecoördineerde wetten op de Raad van State artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

- In die zin geïnterpreteerd dat zij de tegenpartij toestaan het vertrouwelijke karakter van bepaalde stukken van het administratief dossier aan te voeren teneinde de mededeling ervan aan de partijen te verhinderen en dat zij de Raad van State toestaan het aangevoerde vertrouwelijke karakter van die stukken te beoordelen, schenden diezelfde bepalingen niet artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

7. Gebruik van de talen in de politiediensten (arresten nrs. 17/2007 en 146/2007)

Artikel 69 van de gecoördineerde wetten van 18 juli 1966 op het gebruik van de talen in bestuurszaken (hierna : Taalwet Bestuurszaken), zoals het werd vervangen bij artikel 73 van de wet van 20 juli 2006 houdende diverse bepalingen, bepaalt :

« De personeelsleden van de federale politie en van de lokale politie die een ambt bekleden in een dienst waar een zekere kennis van een andere taal is vereist door deze gecoördineerde wetten, behouden hun betrekking tot 31 december 2007, zelfs als ze deze kennis niet kunnen aantonen. Ze dienen aan de vereisten van taalkennis voor de voormelde datum te voldoen. De diensten in dewelke de in het eerste lid bedoelde personeelsleden een ambt bekleden, worden derwijze georganiseerd dat overeenkomstig deze gecoördineerde wetten voor de omgang met het publiek het Nederlands, het Frans of het Duits kan worden gebruikt ».

Artikel 74 van dezelfde wet stelt de datum van inwerkingtreding van die wijziging vast op 1 april 2006.

Twee verenigingen zonder winsttoegmerk en twee particulieren vorderen de vernietiging van die bepalingen. Twee van die verzoekende partijen hebben ook een vordering tot schorsing ingediend, die het Hof verwerpt bij zijn arrest *nr. 17/2007*.

In dat arrest wijst het Hof in de eerste plaats de toepassing af, als rechtsgrond, van artikel 16*ter* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en van artikel 5*ter* van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen om reden dat, gelet op zowel de tekst van die bepalingen als de verantwoording ervan, de vereenvoudigde schorsingsprocedure waarin zij voorzien, niet kan worden toegepast op vorderingen tot schorsing van federale wetten. Bijgevolg onderzoekt het Hof de vordering tot schorsing enkel in het licht van artikel 20 van de bijzondere wet van 6 januari 1989; twee bijzonderheden van zijn arrest verdienen aandacht.

Enerzijds buigt het Hof zich voor de derde keer¹ over de ernst van de middelen, hoewel het vaststelt dat het risico van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel niet is aangetoond.

Anderzijds bevestigt het Hof de rechtspraak die werd aangevat met zijn arrest *nr. 116/2002*², volgens welke het over een zekere beoordelingsbevoegdheid beschikt inzake schorsing : uit het gebruik van het woord « kan » in artikel 19 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 volgt dat het Hof, zelfs wanneer het oordeelt dat aan de twee grondvoorwaarden van artikel 20, 1°, van dezelfde bijzondere wet om tot schorsing te kunnen overgaan is voldaan, niet is verplicht tot schorsing over te gaan; het dient na te gaan of het verantwoord is om tot schorsing van de bestreden bepalingen over te gaan, waarbij het de nadelen van de onmiddellijke toepassing van de bestreden bepalingen voor de verzoekende partij moet afwegen tegen de nadelen voor het algemeen belang die een schorsing zou meebrengen.

¹ Het had dit reeds gedaan in zijn arresten nrs. 21/94 en 169/2006 : zie verslag 2006, pp. 59-60.

² Zie verslag 2003, pp. 52-53.

Te dezen houdt het Hof rekening met de gevolgen van een schorsing van de bestreden maatregel voor de werking van de politiediensten in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en voor de weerslag daarvan op de burgers in dat gebied.

Ondanks de inspanningen die op de diverse niveaus, zij het in wisselende mate, werden gedaan om de tweetaligheid van de federale en lokale politieambtenaren in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad te bevorderen door middel van taalopleidingen en taalpremies, is de aanvankelijk gestelde doelstelling om per 1 april 2006 de Taalwet Bestuurszaken onverkort toe te passen nog niet bereikt : ongeveer 66 percent van het totale personeel en 70 percent van het operationele personeel zou inmiddels aan de taalvereisten voldoen.

Een schorsing van de bestreden bepalingen zou evenwel de operationele capaciteit van de betrokken korpsen in belangrijke mate aantasten, hetgeen de openbare veiligheid en de politionele dienstverlening in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad ernstig in het gedrang zou kunnen brengen. Nu dit een aspect van het algemeen belang is waaraan een groot gewicht moet worden toegekend, neemt het Hof aan, mede rekening houdend met het feit dat tijdens de verlengde overgangsfase de betrokken diensten aldus moeten worden georganiseerd dat zij in staat zijn de burgers in het betrokken gebied te bedienen in de taal van hun keuze en dat in die periode alles in het werk moet worden gesteld om ervoor te zorgen dat de betrokken politieambtenaren de vereiste taalkennis verwerven, dat het nadeel dat één van de verzoekende partijen zou ondervinden van de toepassing van de bestreden bepalingen, niet opweegt tegen het nadeel dat voor het algemeen belang zou voortvloeien uit de schorsing van die bepalingen.

Het Hof onderzoekt het middel volgens hetwelk door de artikelen 73 en 74 van de wet van 20 juli 2006 een discriminerend onderscheid zou worden gemaakt tussen, enerzijds, de personen die op grond van artikel 21, § 5, van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, dan wel op grond van artikel 15, § 2, van de Taalwet Bestuurszaken in de taalgrensgemeenten, pas kunnen worden benoemd of bevorderd in een ambt of betrekking waarvan

de titularis omgang heeft met het publiek, wanneer de betrokkene het bewijs heeft geleverd van een voldoende of elementaire kennis van de tweede taal, en, anderzijds, de begunstigden van de betwiste overgangsreglementering die van het bewijs van de vereiste taalkennis zijn vrijgesteld tot 31 december 2007.

Het Hof verwijst naar zijn arrest *nr. 42/2004* waarbij het had aangenomen dat de overgangsregeling was verantwoord, maar niettemin had geoordeeld dat de maatregel « nochtans [...] onevenredig [zou] zijn wanneer hij niet zou komen te vervallen op 1 april 2006, zijnde vijf jaar na zijn inwerkingtreding (artikel 9 van de wet van 12 juni 2002), datum die overigens ook uitdrukkelijk in de parlementaire voorbereiding is vermeld [...] »; in het beschikkend gedeelte van het arrest werd gepreciseerd dat het Hof « het beroep [verwerpt] onder voorbehoud van het bepaalde in B.6.3.2 ». In dergelijke omstandigheden moet het middel dat is afgeleid uit de ongrondwettigheid van een bepaling waarbij gedurende achttien bijkomende maanden de overgangsregeling wordt gehandhaafd waarvan het Hof de grondwettigheid slechts had aangenomen op voorwaarde dat die niet meer dan vijf jaar bedroeg, als ernstig worden beschouwd in de zin van artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989.

In zijn arrest *nr. 146/2007*, dat gewijd is aan de vernietigingsberoepen, neemt het Hof die redenering - in een meer uitgewerkte versie - over en vernietigt het de artikelen 73 en 74 van de wet van 20 juli 2006 houdende diverse bepalingen. Niettemin, teneinde de rechtsgeldigheid te verzekeren van de handelingen die met het oog op de openbare veiligheid en de politionele dienstverlening werden gesteld, en teneinde de mogelijk nadelige effecten van de vernietiging voor het statuut van de personeelsleden te vermijden, handhaaft het de gevolgen van de vernietigde bepalingen tot de datum van bekendmaking van zijn arrest in het *Belgisch Staatsblad*.

8. De regeling inzake de erkenning en de vergunning van wapens (arrest nr. 154/2007)

De wet van 8 juni 2006 « houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens » strekt ertoe de richtlijn 91/477/EEG van de Raad van 18 juni 1991 « inzake de controle op de verwerving en het voorhanden hebben van wapens » gedeeltelijk om te zetten en België in staat te stellen deel te nemen aan de strijd tegen de wapenhandel door de opspoorbaarheid van alle wapens te verzekeren en de wapenmarkt te beveiligen. De wetgever wilde tevens het beroep van wapenhandelaar beter regelen en controleren en makelaarsactiviteiten met betrekking tot wapens regelen.

Verscheidene verenigingen zonder winstoogmerk en individuele verzoekers vorderen naargelang het geval de volledige of gedeeltelijke vernietiging van die wet. Er werden tevens vorderingen tot schorsing ingesteld voor het Hof, die door het Hof werden verworpen bij zijn arresten *nrs. 169/2006¹ en 170/2006* van 8 november 2006.

Op het einde van een arrest dat 126 bladzijden telt, vernietigt het Hof twee wetsbepalingen en verwerpt het beroep voor het overige, met een drievoudig voorbehoud van interpretatie.

Wat betreft het wettig motief voor het dragen en het voorhanden hebben van een vergunningsplichtig wapen

Artikel 11, § 3, 6°, 7° en 9°, en § 4, van de bestreden wet somt de wettige redenen voor het voorhanden hebben van wapens op en legt de verplichting op het bewijs te leveren in staat te zijn de wapens te hanteren, zelfs wanneer de aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning betrekking heeft op een wapen zonder munitie : de aanvrager van een vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen zonder munitie zou bijgevolg worden

¹ Zie verslag 2006, pp. 59 e.v.

gediscrimineerd ten opzichte van de aanvrager van een vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen met munitie, voor wie de voorwaarden bepaald in artikel 11 relevant zouden zijn.

Het Hof zal de grief slechts in aanmerking nemen wat betreft de voorwaarde geformuleerd in artikel 11, § 3, 9, waarin de wettige redenen worden opgesomd die het de persoon die een ongeladen wapen voorhanden wenst te hebben, mogelijk maken te voldoen aan de voorwaarden om een vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen te verkrijgen.

Het blijkt dat de vier in artikel 11, § 3, 9°, a) tot d), opgesomde redenen alleen betrekking kunnen hebben op een aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning voor een wapen met munitie; die redenen worden verantwoord door het feit dat het voorhanden hebben van een wapen met munitie alleen is toegestaan wanneer een motief bestaat dat rechtstreeks verband houdt met de hoofdfunctie van het wapen, die erin bestaat een projectiel af te vuren. Diegene die een vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen zonder munitie aanvraagt, kan daarentegen alleen voldoen aan twee van de zes opgesomde wettige redenen, namelijk de intentie een verzameling historische wapens op te bouwen (artikel 11, § 3, 9°, e)) of de deelname aan historische, folkloristische, culturele of wetenschappelijke activiteiten (artikel 11, § 3, 9°, f)).

Hoewel de wetgever, met het oog op de openbare veiligheid, vermocht te beslissen het voorhanden hebben van vuurwapens aan strikte voorwaarden te onderwerpen, gelet op het mogelijke gevaar verbonden aan het voorhanden hebben van vuurwapens met munitie, is de beperking van de wettige redenen ter verantwoording van het voorhanden hebben van een wapen zonder munitie - en bijgevolg van een wapen waarvan het mogelijke gevaar objectief gezien beperkt is - die voortvloeit uit artikel 11, § 3, 9°, niet pertinent en niet evenredig met de nagestreefde doelstellingen. Diegene die een wapen voorhanden wil houden, zonder gebruik ervan te maken in de hoofdfunctie ervan, die erin bestaat een projectiel af te vuren - vermits de aanvraag tot het verkrijgen van de vergunning de munitie uitsluit - noch in een andere bijkomende functie, zoals een verzameling of een historische, folkloristische, culturele of wetenschappelijke activiteit, kan aldus geen enkele van

de in de wet vermelde redenen aanvoeren voor het voorhanden hebben van een wapen zonder munitie.

Hoewel het ten aanzien van de door de bestreden wetgeving nagestreefde doelstellingen geoorloofd is alleen te voorzien in wettige redenen die een rechtstreeks verband vertonen met een beroep of een vrijetijdsbesteding voor wie een vergunningsplichtig wapen wenst te verwerven, is het echter niet evenredig het voorhanden hebben van een wapen zonder munitie onmogelijk te maken, wanneer diegene die de vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen aanvraagt en die voor het overige aan alle andere gestelde voorwaarden voldoet, een wapen dat legaal voorhanden werd gehouden, niet wenst te verwerven, maar in zijn vermogen wenst te bewaren, ofwel omdat een vergunning tot het voorhanden hebben van het wapen was verleend, ofwel omdat die vergunning niet was vereist.

Het Hof vernietigt bijgevolg artikel 11, § 3, 9°, in zoverre het het behoud van een legaal voorhanden gehouden wapen in een vermogen niet vermeldt als wettige reden wanneer de aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen betrekking heeft op een vergunningsplichtig wapen zonder munitie.

Ten aanzien van de onschendbaarheid van de woning

Artikel 29, § 1, tweede lid, somt de bevoegdheden op van de ambtenaren die belast zijn met het vaststellen van inbreuken op die wet. Zij kunnen met name « zich te allen tijde toegang verschaffen tot alle plaatsen waar de erkende personen hun activiteiten uitoefenen »; de tweede paragraaf staat op verzoek van de gouverneur of op eigen initiatief, « met inachtnaam van de onschendbaarheid van de [...] woning », preventieve controles toe, door de officieren van gerechtelijke politie, van de activiteit van de erkende personen of van het effectief voorhanden hebben van wapens door personen die beschikken over een vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen overeenkomstig artikel 11, of die van die vergunning zijn vrijgesteld overeenkomstig artikel 12.

De wapenwet voorziet, op grond van hoofdstuk IV ervan, in de erkenning van wapenhandelaars, tussenpersonen, wapenverzamelaars en alle personen die een beroep uitoefenen dat het voorhanden hebben van vuurwapens impliceert. Artikel 11 is verantwoord door het doel van openbare veiligheid dat de bestreden wet nastreeft en veronderstelt, om zich toegang te verschaffen tot de plaatsen waar de erkende personen hun activiteiten uitoefenen, het bestaan van aanwijzingen dat een inbreuk is gepleegd. Door te voorzien in opsporingen ten huize of huiszoekingen in zowel privé- als beroepsruimten, kan de bestreden bepaling afbreuk doen aan de onschendbaarheid van de woning gewaarborgd bij artikel 15 van de Grondwet, geïnterpreteerd in het licht van artikel 8.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : het begrip « woning » moet immers, volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens, in de ruime zin worden geïnterpreteerd en beoogt eveneens de ruimten waar beroeps- en handelsactiviteiten worden uitgeoefend. Het Hof onderzoekt bijgevolg of de bestreden bepaling niet op onevenredige wijze afbreuk doet aan het voormelde recht.

Het optreden van een onafhankelijke en onpartijdige rechter vormt een belangrijke waarborg voor de naleving van de voorwaarden voor een aantasting van de onschendbaarheid van de woning. In sommige bijzondere aangelegenheden is de wetgever evenwel afgeweken van de gemeenrechtelijke regel die de opsporing ten huize aan een rechterlijke machtiging onderwerpt. Dergelijke afwijkingen kunnen slechts uitzonderlijk zijn, dienen te worden verantwoord door redenen eigen aan de misdrijven waarop zij betrekking hebben, moeten worden beperkt tot hetgeen strikt noodzakelijk is om de wettelijke doelstelling te bereiken en moeten worden gecompenseerd door andere toereikende waarborgen teneinde misbruiken te voorkomen.

In de parlementaire voorbereiding van artikel 29 wordt, hoewel ze betrekking heeft op de preventieve controles bedoeld in paragraaf 2, die niet wordt bestreden, evenwel de draagwijdte van de bepaling uiteengezet : het ging erom een wettelijke basis te geven aan de via omzendbrieven geregelde praktijk van regelmatige preventieve controles bij de erkende personen en de particuliere wapenbezitters. De bedoeling daarvan is na te gaan of deze personen respectievelijk

hun activiteiten op legale wijze uitoefenen, dan wel het wapen dat op hun naam staat geregistreerd, nog wel effectief voorhanden hebben en in welke omstandigheden; er werd niettemin gepreciseerd dat geen afbreuk mag worden gedaan aan de grondwettelijke bescherming van de privéwoning.

Na de bestreden bepalingen te hebben vergeleken met die van de wet van 24 februari 1921 die de huiszoekingen betreft in verband met drugsmisdrijven, besluit het Hof dat het ontbreken van elke waarborg - zoals het optreden van een rechter, het onderscheid tussen de beoogde ruimten of de uren van die bezoeken - voor de rechten van de erkende personen kennelijk onevenredig is met het nagestreefde doel. Het vernietigt bijgevolg artikel 29, § 1, tweede lid, 1°, van de bestreden wet. Het handhaaft de gevolgen van de maatregelen, opgelegd ter uitvoering van die bepaling, tot de bekendmaking van het arrest in het *Belgisch Staatsblad*.

Wat de classificatie van de wapens betreft

Artikel 3, § 1, 16°, van de bestreden wet beschouwt als verboden wapens « door de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken aangewezen tuigen, wapens en munitie die een ernstige bedreiging voor de openbare veiligheid kunnen vormen en wapens en munitie die om die reden alleen de diensten bedoeld in artikel 27, § 1, tweede en derde lid, voorhanden mogen hebben ». Die bepaling werd verweten dat ze het wettigheidsbeginsel in strafzaken schendt dat is verankerd in artikel 12, tweede lid, van de Grondwet en in artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Nadat het Hof zijn rechtspraak in herinnering heeft gebracht in verband met het wettigheidsbeginsel in strafzaken, merkt het op dat de bestreden bepaling ertoe strekt het mogelijk te maken dat de lijst van de verboden wapens snel wordt aangepast wanneer nieuwe modellen verschijnen die een ernstige bedreiging voor de openbare veiligheid kunnen vormen en waarmee de wetgever per definitie geen rekening kon houden bij de aanneming van de wapenwet; de wetgever heeft zelf in artikel 8 van de bestreden wet de strafbaar gestelde handelingen met betrekking tot verboden wapens vastgesteld; daarnaast worden in de artikelen 23 tot 25 van dezelfde

wet de straffen bepaald die van toepassing zijn wanneer die bepaling wordt overtreden.

Aangezien de wetgever zelf het doel van de bestreden machtiging en de grenzen waarbinnen zij is verleend, alsook de strafbaar geachte gedragingen heeft gepreciseerd, zijn de essentiële elementen van de strafbaarstelling bij de wet vastgesteld, zodat is tegemoetgekomen aan het wettigheidsbeginsel vervat in artikel 12, tweede lid, van de Grondwet; voor het overige staat het aan de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken de classificatie van nieuwe tuigen, wapens of munitie in de categorie « verboden wapens » gepast te verantwoorden, en aan de bevoegde rechter om te bepalen of zij de grenzen van de machtiging die de wetgever hun heeft verleend, in acht hebben genomen. Onder voorbehoud van die interpretatie verwerpt het Hof bijgevolg de kritiek geformuleerd tegen artikel 3, § 1, 16°, van de bestreden wet.

Wat betreft het begrip « wettige reden » verbonden aan het dragen van een vergunningsplichtig wapen

De artikelen 14 en 15 van de wapenwet werd verweten dat ze het wettigheidsbeginsel in strafzaken schenden, doordat die bepalingen gebruik zouden maken van het begrip « wettige reden » zonder het voldoende nauwkeurig te definiëren.

Gelet op het doel van de wet - dat erin bestaat het oneigenlijk gebruik van de vergunningsplichtige vuurwapens door de personen die ze voorhanden hebben, te voorkomen -, kan het dragen van een vergunningsplichtig wapen alleen door een wettige reden worden verantwoord wanneer het, gelet op de omstandigheden van het geval, noodzakelijk is voor de redelijke voortzetting van de activiteit of voor het redelijk nastreven van de doelstellingen waarvoor de wapendrachtvergunning werd uitgereikt of op grond waarvan de in artikel 15 van de wet bedoelde personen zijn vrijgesteld van de verplichting om een dergelijke vergunning te verkrijgen. Ook al laat zij aan de rechter een beoordelingsruimte, toch kent de bestreden bepaling hem geen autonome bevoegdheid van strafbaarstelling toe die inbreuk zou maken op de bevoegdheden van de wetgever.

Wat de algemene regeling van de vergunningsplichtige wapens betreft

Artikel 11 werd bekritiseerd doordat het, door de erfenis niet op te nemen als een wettige reden voor het voorhanden hebben van een wapen, ervoor zou zorgen dat de vergunningsplichtige wapens niet door vererving kunnen worden overgedragen, wat een wezenlijke aantasting van het eigendomsrecht zou vormen; de personen die een vergunningsplichtig wapen hebben geërfd en die daarvan geen enkel gebruik maken, zullen overigens, om het geërfd wapen te bewaren, een wettige reden voor de vergunning moeten doen gelden : hun recht om zich niet te verenigen zou bijgevolg zijn geschonden, vermits het enige alternatief voor de schending van hun eigendomsrecht hen ertoe zou verplichten zich aan te sluiten bij een sportschuttersvereniging om er een activiteit uit te oefenen die zij niet wensen uit te oefenen.

De wetgever belet de overdracht van wapens door vererving niet, maar maakt het voorhanden hebben ervan afhankelijk van een vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen, onder de voorwaarden bepaald bij artikel 11 van de wapenwet. Indien het voorhanden hebben van de geërfd wapens niet aan die voorwaarden zou zijn onderworpen, dan zou hieruit een discriminatie voortvloeien tussen de personen die wapens voorhanden hebben naar gelang van de wijze waarop het wapen wordt overgedragen, en zouden de door de wetgever nagestreefde doelstellingen van openbare veiligheid niet ten volle kunnen worden bereikt.

De hypothese waarnaar de verzoekers verwijzen, betreft de overdracht, door overlijden, van wapens die legaal voorhanden werden gehouden op het ogenblik van het overlijden van de persoon die ze voorhanden had, wat veronderstelt dat die personen ofwel over een vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen beschikten onder de bij artikel 11 van de wapenwet bepaalde voorwaarden, ofwel op grond van artikel 12 van de wapenwet van die vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen waren vrijgesteld wegens hun statuut van jager of sportschutter. Wanneer de personen die een wapen erven dat legaal voorhanden werd gehouden, dat wapen in hun vermogen wensen te bewaren, zonder

dat zij jager, sportschutter of verzamelaar zijn, kunnen zij een vergunning aanvragen tot het voorhanden hebben van een wapen zonder munitie, vermits zij geenszins gebruik willen maken van het wapen : in een dergelijke hypothese beschikt de aanvrager van de vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen zonder munitie over een wettige reden, in zoverre hij het wapen in zijn vermogen wenst te bewaren.

Er is derhalve geen enkele aantasting van het eigendomsrecht, noch van het recht om zich niet te verenigen van de personen die een wapen erven, aangezien de regeling inzake de vergunning tot het voorhanden hebben van een wapen rekening zal moeten houden met de situatie van de personen die een vergunningsplichtig wapen erven die geen gebruik wensen te maken van het wapen en een vergunning aanvragen tot het voorhanden hebben van het wapen zonder munitie, teneinde het wapen in hun vermogen te bewaren. Onder dat voorbehoud van interpretatie is artikel 11 van de bestreden wet niet door ongrondwettigheid aangetast.

9. De constructieve motie van wantrouwen (arrest nr. 156/2007)

Een schepen van de stad Charleroi, tegen wie een individuele constructieve motie van wantrouwen was gericht, met toepassing van het decreet van de Franse Gemeenschap van 8 december 2005 waarbij het Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie werd gewijzigd, heeft, bij een arrest van 28 maart 2006 van de Raad van State de schorsing van die maatregel verkregen om reden dat, terwijl het ging om een maatregel die werd genomen rekening houdend met zijn gedrag dat ernstige gevolgen kon hebben, hij zijn standpunt niet had kunnen doen gelden en niet kon worden bijgestaan door de advocaat van zijn keuze, met schending van het algemeen rechtsbeginsel *audi alteram partem* (arrest nr. 157.044).

De decreetgever heeft vervolgens het Wetboek opnieuw gewijzigd bij een decreet van 8 juni 2006 dat bepaalt dat de leden van het college tegen wie de motie is gericht « over de mogelijkheid [beschikken] om in persoon hun opmerkingen ten overstaan van de

raad te gelde te maken en in ieder geval, vóór er gestemd wordt ». Hetzelfde decreet bepaalt dat « de gemeenteraad [...] in hoogste feitelijke aanleg door zijn stemming de redenen [beoordeelt] waarop ze berust ».

Tegen dezelfde schepen werd een tweede motie van wantrouwen gericht maar de door hem voor de Raad van State ingestelde vordering tot schorsing werd ditmaal verworpen bij een arrest van 11 juli 2006. Aan de verzoeker, die zich erover beklagt dat hij niet kon worden bijgestaan door zijn advocaat, antwoordt de Raad van State dat hieromtrent het decreet van 8 juni 2006 afwijkt van het algemeen rechtsbeginsel *audi alteram partem*, doordat het voorziet in het horen van de schepen maar niet in de bijstand van zijn raadsman (arrest nr. 161.253).

Het is in die context dat de schepen voor het Hof een beroep instelt tegen het decreet van 8 juni 2006.

Bij een eerste middel verwijt de verzoeker dat decreet dat het de bevoegdheden van de federale wetgever schendt, enerzijds, door een categorie van eenzijdige bestuurshandelingen, namelijk de gemeentelijke individuele constructieve moties van wantrouwen, in het Waalse Gewest, te onttrekken aan de verplichting van uitdrukkelijke motivering opgelegd bij de wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen en, anderzijds, door elke jurisdictionele toetsing uit te sluiten, in het bijzonder de door de Raad van State uitgeoefende toetsing op diezelfde categorie van handelingen.

Het Hof brengt de bevoegdheidsregels omtrent die beide punten in herinnering.

Krachtens zijn residuaire bevoegdheid heeft de federale wetgever de verplichting van uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen geregeld teneinde de bescherming van de bestuurde te verzekeren ten aanzien van handelingen die van alle administratieve overheden uitgaan. De gewest- en gemeenschapswetgevers kunnen de bij de wet van 29 juli 1991

geboden bescherming aanvullen of preciseren met betrekking tot de handelingen waarvoor de gewesten en de gemeenschappen bevoegd zijn.

Krachtens artikel 160 van de Grondwet kunnen de gewest- en gemeenschapswetgevers, zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheid van de federale wetgever, de Raad van State niet verhinderen kennis te nemen van beroepen die zijn gericht tegen handelingen die, krachtens de gecoördineerde wetten op de Raad van State, onder zijn bevoegdheid vallen.

Uit een analyse van de parlementaire voorbereiding leidt het Hof af dat de decreetgever de constructieve motie van wantrouwen zowel aan de verplichting van de uitdrukkelijke motivering als aan de vernietigingsbevoegdheid van de Raad van State schijnt te hebben willen doen ontsnappen. Laatstgenoemde heeft zich, zitting houdend in kortgeding, evenwel meermaals bevoegd verklaard om kennis te nemen van beroepen die tegen een dergelijke motie zijn gericht en geoordeeld dat een dergelijke motie uitdrukkelijk diende te worden gemotiveerd waarbij die motivering, vanwege de aard van die handeling, zeer beknopt kan zijn en zelfs tot een stereotiepe formule kan worden beperkt.

Door te betogen dat de decreetgever elke jurisdictionele toetsing ten aanzien van een constructieve motie van wantrouwen heeft willen verhinderen en een dergelijke handeling heeft willen onttrekken aan de verplichting van uitdrukkelijke motivering, opgelegd bij de wet van 29 juli 1991, baseert de verzoeker zich op een interpretatie die niet diegene is die de Raad van State aan de bestreden bepalingen heeft gegeven, zodat het middel niet gegrond is.

Het tweede middel verwijt artikel 2 van het decreet van 8 juni 2006 dat het de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met het algemeen rechtsbeginsel van de eerbiediging van de rechten van verdediging en met het algemeen rechtsbeginsel *audi alteram partem*, doordat het de advocaat van de persoon tegen wie de motie van wantrouwen is gericht, verbiedt zijn opmerkingen te laten gelden voor de gemeenteraad.

Hoewel het rechtsbeginsel *audi alteram partem* een beginsel van behoorlijk bestuur is, vermag de decreetgever, in de uitoefening van zijn bevoegdheden, te voorzien in een regeling die afwijkt van dat beginsel, voor zover die niet onbestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

De onmogelijkheid voor een schepen om zich tijdens het naar aanleiding van een motie van wantrouwen gevoerde debat te laten bijstaan door een advocaat, vindt haar verantwoording in de bijzondere aard van dat debat.

De in het Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie geregelde constructieve motie van wantrouwen is een instrument dat de gemeenteraad toelaat zijn politieke controlebevoegdheid uit te oefenen ten aanzien van het gemeentecollege of ten aanzien van individuele schepenen. Het debat dat naar aanleiding van zulk een motie wordt gevoerd, is inherent gericht op de vraag of het democratisch verkozen orgaan al dan niet zijn vertrouwen wil handhaven in het uitvoerend orgaan of in een lid ervan, en veronderstelt dat wie politieke verantwoordelijkheid draagt, zich persoonlijk verantwoordt voor het democratisch verkozen orgaan, ook wanneer de vertrouwenskwestie is ingegeven door zijn persoonlijk gedrag.

Het Hof verwerpt bijgevolg het beroep.

V. FISCAAL RECHT

10. Milieubelastingen : de verpakkingsheffing (arrest nr. 9/2007)

Het Hof heeft kennis genomen van de verpakkingsheffing, dit wil zeggen een belasting op de individuele drankverpakkingen voor eenmalig gebruik bij het in verbruik brengen van die dranken, in 2005, 2006 en 2007.

In het arrest *nr. 186/2005* had het Hof, vaststellende dat niet langer in een mogelijkheid van vrijstelling van de verpakkingsheffing werd voorzien voor de niet-herbruikbare drankverpakkingen, geoordeeld dat het noch objectief, noch redelijkerwijze verantwoord was dat die verpakkingen onder geen enkele voorwaarde konden worden vrijgesteld van de verpakkingsheffing, zelfs niet in het geval waarin bijzonder hoge recyclagepercentages zouden worden bereikt. Het had dus de bepalingen van de programmawet van 22 december 2003 waarbij het tarief van die heffing en de vrijstellingsregels ervan werden gewijzigd, vernietigd.¹

De wet van 20 juli 2006 tot wijziging van de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur, werd voorgesteld als een herstelwet waarmee de wetgever bovendien de dwingende begrotingsdoelstellingen waarvoor hij instaat, wilde vrijwaren, maar waarbij geen rekening werd gehouden met de in het arrest *nr. 186/2005* vermelde voorwaarden waaronder de algemene milieubalans voor sommige niet-herbruikbare verpakkingen die in hoge mate worden gerecycleerd, positief kan uitvallen en waaronder, rekening houdend met de beschikbare wetenschappelijke gegevens, die verpakkingen in aanmerking kunnen komen voor een gunstigere regeling dan die waaraan ze werden onderworpen.

Met zijn arrest *nr. 156/2006* had het Hof artikel 2 van die wet, dat artikel 371 van de gewone wet van 16 juli 1993 verving, geschorst

¹ Zie verslag 2005, pp. 91 tot 99.

om reden dat de nieuwe bepaling de essentie van de vroegere bepaling overnam en door hetzelfde gebrek was aangetast.¹

Met zijn arrest *nr. 9/2007* vernietigt het Hof dat artikel 371 van de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur, zoals het werd vervangen bij artikel 2 van de wet van 20 juli 2006, en neemt het daarbij de essentie van het schorsingsarrest *nr. 156/2006* over.

■ 11. De fiscale regularisatie (arrest nr. 68/2007)

De artikelen 121 tot 127 van de programmawet van 27 december 2005 beogen aan belastingplichtigen die in het verleden sommen, waarden en inkomsten niet hebben aangegeven, de mogelijkheid te bieden hun fiscale toestand te regulariseren.

Bij het Hof wordt een beroep tot vernietiging ingesteld door een belastingplichtige die van mening is dat die bepalingen een discriminatie onder belastingplichtigen teweegbrengen die om drie redenen onbestaanbaar is met de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet. De belastingplichtigen die van de fiscale regularisatie gebruik maken, worden aan hetzelfde belastingtarief onderworpen als de belastingplichtigen die hun inkomsten volledig en tijdig hebben aangegeven (1.). De eerste categorie zou een fiscale immuniteit en een vrijstelling van strafvervolgung genieten die de tweede categorie niet geniet (2.). De bestreden bepalingen zouden in strijd zijn met het arrest *nr. 72/2005* van 20 april 2005 waarin het Hof met betrekking tot de bij de wet van 31 december 2003 ingevoerde eenmalige bevrijdende aangifte heeft overwogen dat « de regularisatie van onwettige situaties of gedragingen [...] slechts redelijkerwijze [kan] worden verantwoord indien zij een eenmalig karakter heeft » (3.).

¹ Zie verslag 2006, pp. 69 tot 74.

1. Wat het belastingtarief betreft

Door aan belastingplichtigen die in het verleden sommen, waarden en inkomsten niet hebben aangegeven, de mogelijkheid te bieden hun fiscale toestand te regulariseren, bestendigen de bestreden bepalingen een administratieve praktijk waarbij wordt toegestaan dat de belastingplichtige die de door hem niet aangegeven inkomsten spontaan aangeeft, wordt belast zonder toepassing van belastingverhoging bij wijze van straf. Die bepalingen vervangen die praktijk niet, maar bestendigen haar door in een gelijkaardige regeling te voorzien.

Het is niet kennelijk onredelijk dat de wetgever, die de belastingplichtigen ertoe wenst aan te zetten hun fiscale toestand te regulariseren, hen onderwerpt aan het belastingtarief dat van toepassing zou zijn geweest indien de niet aangegeven inkomsten het voorwerp zouden hebben uitgemaakt van een tijdige en geldige aangifte. In het andere geval zouden die belastingplichtigen niet bereid zijn van de bestreden regeling gebruik te maken. Overeenkomstig de eerder vermelde administratieve praktijk, wordt de belastingplichtige die de door hem niet aangegeven inkomsten spontaan aangeeft, belast zonder toepassing van een belastingverhoging.

De verzoekende partij voerde aan dat, in tegenstelling tot wat het geval zou zijn met betrekking tot de geregulariseerde beroepsinkomsten, de aanvullende crisisbijdrage en gemeentebelasting niet zouden worden toegepast op de geregulariseerde « overige inkomsten » vermeld in artikel 122, § 1, van de bestreden wet, volgens hetwelk die inkomsten worden onderworpen aan « hun normale belastingtarief », in voorkomend geval verhoogd met een boete van 5 of 10 percent.

Om dat bezwaar te verwerpen, geeft het Hof de volgende interpretatie aan artikel 122, § 1 : met het « normale belastingtarief » wordt het tarief bedoeld dat zou zijn toegepast indien de inkomsten het voorwerp zouden hebben uitgemaakt van een tijdige en geldige aangifte, in welk geval zij zouden zijn onderworpen aan de aanvullende crisisbelasting en gemeentebelasting. Bijgevolg dient

het bestreden artikel 122, § 1, in die zin te worden begrepen dat die twee belastingen deel uitmaken van het « normale belastingtarief ».

Op voorwaarde dat voor die interpretatie wordt gekozen, zoals vermeld in het dispositief van het arrest, is het bestreden verschil in behandeling onbestaande.

2. Wat de fiscale immuniteit en de vrijstelling van strafvervolging betreft

Wanneer belastingplichtigen die hun inkomsten niet of laattijdig hebben aangegeven, of die de door hen verschuldigde belastingen laattijdig hebben betaald, worden onderworpen aan door de wet voorgeschreven belastingverhogingen, nalatigheidsinteressen, boetes en in voorkomend geval strafrechtelijke sancties, heeft de belastingadministratie na een onderzoek te hebben gevoerd vastgesteld dat ze hun fiscale verplichtingen niet zijn nagekomen, zonder dat de belastingplichtige in kwestie die fout voorafgaandelijk heeft gemeld.

De bestreden bepalingen, daarentegen, zijn enkel van toepassing indien de belastingplichtige spontaan en voorafgaand aan een tegen hem gericht onderzoek een regularisatieaangifte indient; bovendien gelden de door de bestreden bepalingen geboden fiscale immuniteit en vrijstelling van strafvervolging slechts na betaling van de ingevolge de regularisatieaangifte verschuldigde bedragen.

Het is niet kennelijk onredelijk dat een belastingplichtige die spontaan zijn situatie regulariseert door aangifte te doen van sommen, waarden of inkomsten die hij in het verleden nagelaten had aan te geven en die de hierop verschuldigde bedragen betaalt, een bescherming geniet die niet geldt voor een belastingplichtige van wie de administratie vaststelt dat hij zijn fiscale verplichtingen niet is nagekomen.

3. Wat het eenmalig karakter betreft

Om het middel te verwerpen dat is afgeleid uit het feit dat de bekritiseerde maatregelen niet het eenmalig karakter hebben van de bij de wet van 31 december 2003 ingevoerde bevrijdende aangifte, onderstreept het Hof dat de fiscale regularisatie verschilt van de eenmalige bevrijdende aangifte, zowel wat het toepassingsgebied, wat de aan te geven inkomsten als wat het belastingtarief betreft.

De wet van 31 december 2003, die het voorwerp vormde van het arrest *nr. 72/2005*, verleende natuurlijke personen de mogelijkheid vanaf 1 januari 2004 tot en met 31 december 2004 aangifte te doen van tot dan toe niet aangegeven sommen, kapitalen of roerende waarden die vóór 1 juni 2003 bij een buitenlandse kredietinstelling of buitenlandse beursvennootschap waren geplaatst. De aangegeven sommen, kapitalen en roerende waarden werden geacht te zijn bevrijd van belastingen en de aangever genoot een vrijstelling van strafvervolging mits betaling van de in artikel 4 van die wet bepaalde eenmalige bijdrage van 6 of 9 percent.

De bestreden bepalingen gelden zowel voor natuurlijke personen als voor rechtspersonen (artikel 121, 5°, van de wet van 27 december 2005) en hebben betrekking op alle niet aangegeven sommen, kapitalen en roerende waarden. Teneinde de door die bepalingen voorgeschreven fiscale immuniteit en vrijstelling van strafvervolging te kunnen genieten, dient de aangever het normale, op die sommen, kapitalen of roerende waarden verschuldigde belastingtarief te betalen, in voorkomend geval verhoogd met een boete van 5 of 10 percent. Ten slotte heeft, overeenkomstig het bestreden artikel 123, 3°, een regularisatieaangifte geen uitwerking « indien ten behoeve van dezelfde aangever of BTW-plichtige reeds een regularisatie-aangifte werd ingediend ».

Bijgevolg zijn de bestreden bepalingen, mits het bestreden artikel 122, § 1 wordt geïnterpreteerd zoals vermeld in punt 1, niet onbestaanbaar met de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet.

VI. STRAFRECHT

12. *Verval van en herstel in het recht tot sturen* (*arresten nrs. 57/2007 en 60/2007*)

Het Hof heeft twee arresten gewezen betreffende de voorwaarden waaraan het herstel in het recht tot sturen van een bestuurder wiens recht daartoe vervallen is verklaard, onderworpen is.

Bij zijn arrest *nr. 57/2007* antwoordt het Hof op een prejudiciële vraag, gesteld door de Politierechtbank te Hasselt, betreffende artikel 38, § 2, tweede lid, van de wetten betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 16 maart 1968 (hierna : de wegverkeerswet), zoals gewijzigd bij artikel 19, 4°, van de wet van 7 februari 2003 houdende diverse bepalingen inzake verkeersveiligheid. In de redactie zoals van toepassing op het geschil voor de verwijzende rechter, stelt die bepaling het herstel in het recht tot sturen afhankelijk van het slagen voor de vier examens en onderzoeken bedoeld in § 3, eerste lid, van hetzelfde artikel.

Volgens de parlementaire voorbereiding werd paragraaf 2 van artikel 38 herzien om meer bepaald berekend te zijn op situaties waarbij verschillende overtredingen gelijktijdig voorkomen; zoals het Hof heeft geoordeeld in zijn arresten *nrs. 45/2005, 138/2005, 151/2005 en 153/2005*, heeft de wetgever vastgesteld dat de straffen bepaald in de door hem gewijzigde wet niet op adequate wijze beantwoordden aan de noodzaak om een einde te maken aan de stijging van het aantal slachtoffers van verkeersongevallen en dat zulks een strengere bestraffing vereiste van de misdrijven die daaraan ten grondslag liggen. Eén van de maatregelen van de Regering was de invoering van een nieuwe overtreding : artikel 419*bis* voert « een specifieke strafbaarstelling » in wanneer een weggebruiker « door gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg een verkeersongeval [heeft] veroorzaakt dat iemands dood tot gevolg heeft ». Een andere maatregel bestond erin sancties zoals het verval van het recht tot sturen - verplicht of facultatief naar gelang van het geval -, waarin de artikelen 38 en 29 van de wegverkeerswet voorzien, te verkiezen boven een gevangenisstraf.

De verwijzende rechter ziet een mogelijke discriminatie in het feit dat het herstel in het recht tot sturen afhankelijk is van het slagen voor de vier examens en onderzoeken wanneer de rechter tegelijkertijd veroordeelt op grond van artikel 29, § 1, tweede lid, van de wegverkeerswet en op grond van artikel 419*bis* van het Strafwetboek, terwijl hij nagaat of het nodig is om voor die examens en onderzoeken te slagen wanneer hij veroordeelt wegens een overtreding van dat artikel 29, § 1, tweede lid, zonder tegelijkertijd te veroordelen wegens een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg van een weggebruiker die een dodelijk ongeval heeft veroorzaakt.

De wetgever handelt niet op een klaarblijkelijk onredelijke wijze wanneer hij, in zijn poging om het aantal verkeersdoden te beperken, de beklagde die werd veroordeeld wegens een zware overtreding en de beklagde die tegelijkertijd werd veroordeeld wegens zulk een overtreding en wegens een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg dat dodelijke gevolgen heeft gehad, verschillend behandelt. De wetgever kon redelijkerwijs ervan uitgaan dat een persoon die zich tegelijkertijd schuldig heeft gemaakt aan een inbreuk op artikel 419*bis* van het Strafwetboek en op artikel 29, § 1, tweede lid, van de wegverkeerswet, door dat gedrag heeft aangetoond dat hij een reëler gevaar kon inhouden voor de andere weggebruikers dan de persoon die zich enkel schuldig heeft gemaakt aan een inbreuk op dat artikel 29, § 1, tweede lid, en dat hij het voorwerp moest zijn van een maatregel die ertoe strekt zijn rijvaardigheid aan te tonen. Het behoort tot zijn beoordelingsbevoegdheid te beslissen of de rechter, op grond van de elementen van het dossier waarover hij beschikt, zich al dan niet over de noodzakelijkheid van de vier examens en onderzoeken, opgesomd in het voormelde artikel 38, § 3, dient uit te spreken. Onder voorbehoud dat hij geen maatregel mag nemen die kennelijk onredelijk is, vermag de democratisch verkozen wetgever het strafrechtelijk beleid zelf vast te stellen en aldus de beoordelingsvrijheid van de rechter uit te sluiten. Die overwegingen gelden zowel voor de veiligheidsmaatregelen als voor de eigenlijke straffen.

Door de rechter niet toe te staan te oordelen of het nodig is om de beklagde die een zware overtreding heeft begaan en die zich schuldig heeft gemaakt aan een gebrek aan voorzichtigheid of

voorzorg dat iemands dood heeft veroorzaakt, aan examens en onderzoeken te onderwerpen, heeft de wetgever bijgevolg een maatregel genomen die niet onbestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Bij zijn arrest *nr. 60/2007* antwoordt het Hof op een prejudiciële vraag, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, over de artikelen 38, § 4, laatste lid, en 47, eerste lid, van dezelfde wegverkeerswet, doordat voormelde artikelen het herstel in het recht tot sturen verplichtend afhankelijk maken van het voorafgaandelijk slagen voor geneeskundige en psychologische onderzoeken en geen termijn bepalen waarbinnen de onderzoeken moeten kunnen worden gedaan « zodat het verval van het recht tot sturen veel langer kan duren dan de termijn uitgesproken door de rechter en zelfs voor altijd ingeval er helemaal geen onderzoeken worden georganiseerd ». Bij artikel 47, tweede lid, werd de Koning ertoe gemachtigd de organisatie en de nadere regels van die onderzoeken te bepalen, hetgeen gebeurd is bij het koninklijk besluit van 23 maart 1998 betreffende het rijbewijs.

Aan het Hof wordt gevraagd of de voormelde wetgevende bepalingen bestaanbaar zijn met de artikelen 10, 11, 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

Artikel 47, eerste lid, van de wegverkeerswet stelt geen enkele termijn vast voor de uitvoering van de onderzoeken; dat neemt niet weg dat de termijn van verval van het recht tot sturen die krachtens de artikelen 37*bis*, § 2, en 38, § 1, van dezelfde wet door de rechter wordt vastgesteld, impliceert dat de beklaagde die uit het recht tot sturen is ontzet, de mogelijkheid moet hebben om vóór het verstrijken van die termijn die onderzoeken te ondergaan. Mocht dat niet zo zijn, dan zou de verlenging van de termijn van verval niet te wijten zijn aan de tekst van het voormelde artikel 47, eerste lid, maar aan een verkeerde toepassing ervan. Artikel 47, eerste lid, van de wegverkeerswet schendt bijgevolg het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel niet.

Het behoort niet tot de bevoegdheid van het Hof te oordelen of de Koning Zijn bevoegdheden heeft overschreden door in het koninklijk besluit geen vervaltermijn te bepalen waarbinnen de onderzoeken dienen te worden afgelegd. Het staat evenmin aan het Hof te oordelen of de bevoegde examencentra over de nodige middelen beschikken om binnen de door de rechter vastgestelde termijn de onderzoeken te organiseren.

13. De bestraffing van belaging en de rechtspersonen (arrest nr. 75/2007)

Artikel 442*bis* van het Strafwetboek stelt het belagen van een persoon strafbaar, bepaalt dat tegen dat misdrijf alleen vervolging kan worden ingesteld op een klacht van de persoon die beweert te worden belaagd, en bepaalt de sanctie waartoe de belager kan worden veroordeeld.

Het Hof van Beroep te Antwerpen wenst van het Hof te vernemen of die bepaling, in zoverre zij enkel natuurlijke personen en niet rechtspersonen tegen belaging zou beschermen, het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schendt.

Artikel 442*bis* van het Strafwetboek heeft tot doel handelingen te bestraffen die het privéleven van personen aantasten door hen lastig te vallen op een wijze die voor de betrokkenen overlast meebrengt. Het komt de rechter toe om te oordelen over de werkelijkheid van de verstoring van de rust van een persoon, de ernst ervan en het oorzakelijk verband tussen die verstoring van de rust van een bepaalde persoon en het belagende gedrag; hij zal daartoe rekening houden met de objectieve gegevens die hem worden voorgelegd, zoals de omstandigheden van de belaging, de betrekkingen tussen de dader van het belagende gedrag en de klager, de gevoeligheid of de persoonlijkheid van de laatstgenoemde of de wijze waarop dat gedrag door de maatschappij of het betrokken sociaal milieu wordt ervaren.

Het behoort tot de beoordelingsbevoegdheid van de wetgever om te beslissen of de belaging die aldus wordt bestraft, alleen betrekking heeft op die waarvan een natuurlijke persoon het slachtoffer is, dan

wel of de belaging handelingen kan betreffen die over het algemeen afbreuk doen aan het recht op de eerbiediging van het privéleven die rechtspersonen, volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens, in zekere mate kunnen genieten. In zoverre de verwijzende rechter artikel 442*bis* van het Strafwetboek in die zin heeft geïnterpreteerd dat het alleen de belaging van een natuurlijke persoon beoogt, komt het het Hof niet toe zich uit te spreken over de pertinentie van die interpretatie, maar wel na te gaan of artikel 442*bis* in die interpretatie bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Wegens de objectieve verschillen tussen een natuurlijke persoon en een rechtspersoon, is het niet discriminerend om alleen de belaging waarvan een natuurlijke persoon het slachtoffer is, op specifieke wijze strafbaar te stellen. Belaging kan immers worden begrepen als een gedrag dat de gevoelsrust van de belaagde persoon verstoort, hetgeen alleen denkbaar is ten aanzien van een natuurlijke persoon. Belaging is niet een louter hinderlijk gedrag dat het normaal functioneren van het slachtoffer verstoort, maar een hinderlijk gedrag dat daarenboven een gevoel van onrust veroorzaakt bij het slachtoffer. Door te beslissen de natuurlijke personen strafrechtelijk tegen belaging te beschermen, maakt de wetgever gebruik van een criterium dat pertinent is omdat alleen een natuurlijke persoon zulk een onrust kan ervaren.

Overigens is het verschil in behandeling dat artikel 442*bis*, aldus geïnterpreteerd, doorvoert tussen de twee categorieën van personen, niet onevenredig. De rechtspersoon waarvan de werking zou worden verstoord door handelingen of gedragingen die verwant zijn met belaging, beschikt over andere rechtsmiddelen, zowel burger- en sociaalrechtelijke als strafrechtelijke, om ze te doen ophouden : hij kan onder meer, zoals blijkt uit het geschil dat aan de verwijzende rechter is voorgelegd, de verwijzing verkrijgen van de persoon die zijn rust heeft verstoord, voor de correctionele rechtbank, uit hoofde van de tenlasteleggingen van laster, eerroof of beledigingen.

Artikel 442*bis* van het Strafwetboek schendt dus niet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het enkel de natuurlijke personen tegen belaging beschermt.

■ 14. De werkstraf (arresten nrs. 4/2007 en 147/2007)

Bij de wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en politiezaken, wet waarbij de artikelen 37ter en 37quinquies worden ingevoegd in het Strafwetboek, heeft de wetgever, volgens de parlementaire voorbereiding, willen voorzien in een constructief en economisch alternatief voor de korte gevangenisstraffen, in zoverre die niet noodzakelijk de beste oplossing zijn om delinquentie te bestrijden. De logica blijft bestraffend maar het gaat erom « anders [te] gaan straffen ».

Aangezien de werkstraf door het Hof van Cassatie (Cass. 11.10.2005) zwaarder wordt geacht dan de geldboete, volgt daaruit dat de beklaagde die een beroep instelt tegen het vonnis waarbij hij tot een geldboete wordt veroordeeld, niet kan verkrijgen dat een werkstraf wordt uitgesproken - die kan enkel onder bepaalde voorwaarden worden uitgesproken -, aangezien de rechter de situatie van de beklaagde niet mag verzwaren. Die toestand heeft aanleiding gegeven tot twee prejudiciële vragen.

In de zaak die werd beslecht met het arrest *nr. 4/2007* vraagt de Politierechtbank te Brussel aan het Hof of de wet van 17 april 2002 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt ten nadele van de beklaagde die, nadat hij niet is verschenen, op verzet verscheen.

In de prejudiciële vraag wordt een tweevoudig verschil in behandeling aangeklaagd : enerzijds, tussen de rechtzoekenden die verschijnen en diegenen die niet verschijnen en vervolgens op verzet verschijnen; anderzijds, tussen diegenen die, bij verstek veroordeeld tot een gevangenisstraf, het recht behouden om op verzet een werkstraf te vragen, en diegenen die, aangezien ze tot een geldboete zijn veroordeeld, dat recht verliezen, wat paradoxaal is, daar moet worden vermoed dat de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van eerstgenoemden ernstiger werd geacht dan die van laatstgenoemden.

De tekst zelf van de wet toont aan dat de wetgever bijzondere aandacht heeft geschonken aan de informatie en de instemming van

de beklaagde : hij moet, vóór de sluiting van de debatten, worden ingelicht over de draagwijdte van de werkstraf, hij moet in zijn opmerkingen worden gehoord en hij moet zijn instemming geven, hetzij in persoon, hetzij via zijn raadsman (artikel 37*ter*, § 3, van het Strafwetboek).

Doordat de in het geding zijnde wet de beklaagde die verzet aantekent tegen een verstekvonnis waarbij hij wordt veroordeeld tot een geldboete, niet toestaat te verkrijgen dat een werkstraf wordt uitgesproken, heeft zij onevenredige gevolgen die geen verband houden met de door de wetgever nagestreefde doelstellingen. Er wordt immers niet redelijkerwijze verantwoord dat een categorie van beklaagden de mogelijkheid wordt ontzegd om te worden veroordeeld tot een werkstraf om de enkele reden dat zij op verzet verschijnen, wat erop neerkomt dat zij een deel van hun rechten van verdediging worden ontzegd, omdat zij niet voor de rechtbank zijn verschenen, wat niet bestaanbaar is met de vereisten van het eerlijk proces (vgl. Europees Hof voor de rechten van de mens, 21 januari 1999, *Van Geysegem t. België*).

De wet van 17 april 2002 is dus in die mate niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

In de zaak die werd beslecht met het arrest *nr. 147/2007* wordt het Hof nogmaals ertoe gebracht zich uit te spreken over de werkstraf naar aanleiding van een prejudiciële vraag gesteld door het Hof van Cassatie in verband met artikel 211*bis* van het Wetboek van Strafvordering, volgens hetwelk het gerecht in hoger beroep alleen met eenparige stemmen van zijn leden de tegen de beklaagde uitgesproken straffen kan verzwaren.

Aangezien de werkstraf, zoals het Hof van Cassatie in het verwijzingsarrest stelt, wordt beschouwd als zijnde zwaarder dan de geldboete, kan de beklaagde die in eerste aanleg tot een geldboete is veroordeeld, krachtens de in het geding zijnde bepaling enkel verkrijgen dat in hoger beroep een werkstraf wordt uitgesproken wanneer het rechtscollege in hoger beroep zulks beslist met eenparigheid van stemmen.

Artikel 211*bis* roept een verschil in behandeling in het leven tussen rechtsonderhorigen die kunnen worden veroordeeld tot een werkstraf, wat betreft de wijze waarop een verzwaring van de situatie die uit de eerste beslissing voortvloeit, moet worden vastgesteld, naargelang zij hoger beroep instellen of verzet aantekenen naar aanleiding van een beslissing waarbij zij tot een geldboete worden veroordeeld : terwijl de verzetdoende partij, die zich beroept op de rechtspraak van arrest *nr. 4/2007*, zou kunnen verkrijgen dat zij tot een werkstraf wordt veroordeeld bij een bij meerderheid genomen beslissing, zou de appellant een dergelijke veroordeling slechts kunnen verkrijgen op voorwaarde van eenparigheid van stemmen van de leden van het rechtscollege in hoger beroep.

Bovendien wordt onder de personen die hoger beroep instellen een ander verschil in behandeling in het leven geroepen naar gelang van de straf waartoe zij werden veroordeeld : rechtsonderhorigen die tot een gevangenisstraf werden veroordeeld, kunnen in hoger beroep de veroordeling tot een werkstraf verkrijgen zonder dat die beslissing afhankelijk wordt gemaakt van de eenparigheid van de leden van het rechtscollege, terwijl de personen die tot een geldboete werden veroordeeld, aan die voorwaarde worden onderworpen; dat verschil in behandeling is des te meer paradoxaal daar ervan moet worden uitgegaan dat de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de personen die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld strenger werd beoordeeld dan die van personen die tot een geldboete zijn veroordeeld, terwijl dat verschil erop neerkomt dat de eerstgenoemden gunstiger worden behandeld dan de laatstgenoemden.

Door voor de beklaagde die hoger beroep instelt tegen een vonnis waarbij hij tot een geldboete is veroordeeld, de mogelijkheid om te verkrijgen dat een werkstraf wordt uitgesproken, afhankelijk te maken van de eenparigheid van de stemmen van de leden van het rechtscollege in hoger beroep, heeft de in het geding zijnde bepaling onevenredige gevolgen die niet in verband staan met de voormelde doelstellingen : het is immers niet redelijkerwijze verantwoord dat een categorie van beklaagden de mogelijkheid van veroordeling tot

een werkstraf zou worden ontzegd om de enige reden dat zij hoger beroep instellen en de leden van het rechtscollege in hoger beroep niet eenparig zijn.

Bijgevolg besluit het Hof, in zijn arrest *nr. 147/2007*, dat, in zoverre artikel 211*bis* van het Wetboek van strafvordering de eenparigheid vereist van de leden van de zetel van een rechtscollege dat een beklaagde, die door de eerste rechter werd veroordeeld tot een geldboete, in hoger beroep veroordeelt tot een werkstraf, het de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt.

VII. STRAFRECHTSPLEGING

15. *Het algemeen rechtsbeginsel non bis in idem* (arrest nr. 67/2007)

Op grond van het algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem*, dat ook is gewaarborgd door artikel 14.7 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, mag niemand voor een tweede keer worden berecht of gestraft voor een strafbaar feit waarvoor hij reeds « overeenkomstig de wet en het procesrecht van elk land » bij einduitspraak is veroordeeld of waarvan hij is vrijgesproken. Dat beginsel is eveneens opgenomen in artikel 4 van het nog niet door België bekrachtigde Zevende Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

In het verleden is dat rechtsbeginsel reeds aan bod gekomen in enkele arresten van het Hof¹

Het Hof zal zich opnieuw hierover uitspreken naar aanleiding van een prejudiciële vraag van de Rechtbank van eerste aanleg te Ieper in verband met een decreet van het Vlaamse Gewest van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen.

Het Hof wordt eerst gevraagd of de artikelen 10 en 11 van de Grondwet zijn geschonden doordat, met toepassing van het decreet van 23 januari 1991, in het bijzonder van de artikelen 25, §§ 4 en 5, en 37, § 3, 1° en 2°, eenzelfde persoon wegens een inbreuk op bepalingen van het decreet, zowel een administratieve geldboete opgelegd kan krijgen, als, zelfs na betaling ervan, strafrechtelijk kan worden vervolgd, terwijl in andere regelgeving het opleggen van een administratieve geldboete het verval van de strafvordering met zich meebrengt.

De administratieve geldboete waarin artikel 25, §§ 4 en 5, van het meststoffendecreet voorziet en de strafrechtelijke sanctie waarin artikel 37, § 3, van hetzelfde decreet voorziet, bestraffen in

¹ Zie de arresten nrs. 127/2000, 105 en 159/2001, 157/2002 en 156/2004.

soortgelijke bewoordingen hetzelfde gedrag; de essentiële bestanddelen van beide inbreuken zijn identiek. Daarnaast heeft de prejudiciële vraag betrekking op het geval waarin aan een persoon een administratieve geldboete is opgelegd die hij heeft voldaan en die persoon vervolgens het voorwerp uitmaakt van strafrechtelijke vervolgingen voor een strafgerecht.

Het aan het Hof voorgelegde verschil in behandeling vergelijkt de categorie van de personen die na het betalen van een administratieve geldboete op grond van de in het geding zijnde bepalingen ook nog strafrechtelijk worden vervolgd, met de categorie van de personen voor wie het betalen van een administratieve geldboete met een strafrechtelijk karakter het verval van de strafvordering meebrengt. Een dergelijk verschil in behandeling kan niet worden verantwoord wegens de aard zelf van het in het geding zijnde beginsel : niets zou immers kunnen verantwoorden dat een categorie van personen de toepassing van het beginsel *non bis in idem* wordt geweigerd, waarbij die opeenvolgend wordt veroordeeld tot een administratieve geldboete met een strafrechtelijk karakter en tot een strafsanctie, terwijl de voorwaarden voor die toepassing zijn vervuld.

Aan het Hof werd ook gevraagd of artikel 25, §§ 4 en 5, van hetzelfde decreet bestaanbaar was met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat een persoon die wegens een inbreuk op bepalingen van het decreet een administratieve geldboete heeft betaald, nog kan worden veroordeeld tot een bijzondere verbeurdverklaring van vermogensvoordelen overeenkomstig de artikelen 42 en 43*bis* van het Strafwetboek, terwijl diegene die tot een bijzondere verbeurdverklaring wordt veroordeeld voor gemeenrechtelijke misdrijven geen voorafgaande administratieve geldboete heeft betaald.

Het voorzien in een bijkomende straf die samen met de hoofdstraf wordt opgelegd, is als zodanig niet in strijd met het beginsel *non bis in idem*. Vermits evenwel in de door het Hof onderzochte hypothese het opleggen van een administratieve geldboete met een strafrechtelijk karakter, vanwege het algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem*, noodzakelijkerwijze moet leiden tot het verval van de strafvordering, kan de beklaagde niet worden veroordeeld tot een

hoofdstraf en kan hem bijgevolg evenmin de bijkomende straf van de bijzondere verbeurdverklaring worden opgelegd.

16. Bijzondere opsporings- en onderzoeksmethoden (arrest nr. 105/2007)

De wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden breidt de middelen uit die de politie kan in werking stellen om de criminaliteit te bestrijden, definieert het wettelijk kader van die middelen en onderwerpt het gebruik ervan aan de bij de wet ingestelde controles. Artikel 47ter, § 1, van het Wetboek van strafvordering, gewijzigd bij de voormelde wet van 6 januari 2003, geeft de drie bijzondere onderzoeksmethoden aan : de observatie, de infiltratie en de informantenwerking. Onder de « enige andere onderzoeksmethoden » die worden gereguleerd bij de wet van 6 januari 2003 en ingevoegd in het Wetboek van strafvordering vindt men met name het onderscheppen van post en de mogelijkheid om inlichtingen over bankrekeningen en banktransacties te verkrijgen.

Met zijn arrest *nr. 202/2004* heeft het Hof verscheidene bepalingen van die wet vernietigd en de gevolgen van sommige daarvan, naargelang het geval, gehandhaafd tot de bekendmaking van het arrest in het *Belgisch Staatsblad* of tot 31 december 2005¹.

Deze materie wordt opnieuw bij het Hof aanhangig gemaakt in een beroep tot vernietiging van de wet van 27 december 2005 waarmee de wetgever zich, enerzijds, wil gedragen naar het arrest *nr. 202/2004* en, anderzijds, rekening wil houden met de noodzaak om de toepassings sfeer van bepaalde opsporings- en onderzoeksmethoden uit te breiden, die uit de toepassing van die methoden is gebleken.

De beroepen hadden betrekking op verscheidene aspecten van de wet : de definitie en de gevolgen van de provocatie; de uitbreiding van de mogelijkheid voor de procureur des Konings om

¹ Zie verslag 2004, pp. 83-100.

inlichtingen in te winnen over bankrekeningen, bankkluisen, financiële instrumenten en bankverrichtingen; de wijziging van de procedure voor het uitvoeren van de inijkoperatie; de mogelijkheid tot aanwending van de bijzondere opsporingsmethoden in het kader van de strafuitvoering; de toestemming aan informanten om misdrijven te plegen; de rechterlijke controle op de toepassing van de bijzondere opsporingsmethoden; de rechtspleging voor het Hof van assisen; de uitsluiting van plaatsvervangende raadsheren alsook de toepassing van de wet in de tijd.

Het Hof vernietigt verscheidene van de bestreden bepalingen en handhaaft de gevolgen van twee daarvan.

Het Hof formuleert in de eerste plaats algemene opmerkingen waarmee het rekening zal houden bij het gedetailleerde onderzoek van de middelen. De bestrijding van bepaalde vormen van criminaliteit, in het bijzonder zware misdaden of misdaden die worden gepleegd door criminele organisaties die over aanzienlijke middelen beschikken, kan de overheden die zijn belast met het opsporen van de misdrijven en de vervolging van de daders ervan, ertoe nopen opsporingsmethoden aan te wenden die ten aanzien van de personen tegen wie die onderzoeken worden ingesteld, noodzakelijkerwijze een inmenging in bepaalde grondrechten tot gevolg hebben. Het staat aan de wetgever om, onder toezicht van het Hof, de bepalingen waarbij de aanwending van die opsporingsmethoden wordt toegestaan en gecontroleerd, op die manier te formuleren dat de erin vervatte inmenging in de grondrechten wordt beperkt tot hetgeen noodzakelijk is om de beschreven doelstelling te bereiken; bovendien hebben de bijzondere opsporings- en onderzoeksmethoden die het voorwerp uitmaken van de bestreden wet, gemeen dat zij een diepgaande inmenging kunnen inhouden in diverse grondrechten. Zowel uit het ingrijpend karakter van die methoden, als uit de zorg waarmee de wetgever het juridisch kader heeft omschreven voor de aanwending ervan, volgt dat, in geval van niet-naleving van de essentiële voorwaarden voor de aanwending van die methoden, het met overtreding daarvan verkregen bewijs ongeldig is.

1. *De mogelijkheid tot aanwending van de bijzondere opsporingsmethoden in het kader van de strafuitvoering (artikel 7)*

Artikel 47ter, § 1, derde lid, van het Wetboek van strafvordering maakt het mogelijk een beroep te doen op de observatie en de infiltratie en de informantenwerking « in het kader van de uitvoering van straffen of vrijheidsberovende maatregelen, wanneer de persoon zich heeft onttrokken aan de uitvoering daarvan » : er werd aangevoerd dat die bepaling de artikelen 15 en 22 van de Grondwet schond, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre zij het mogelijk maakt alle bijzondere opsporingsmethoden, met uitzondering van die welke moeten worden bevolen door de onderzoeksrechter, zonder onderscheid aan te wenden, met het oog op de strafuitvoering.

Het opsporen van een veroordeelde die zich onttrekt aan de uitvoering van zijn straf, gebeurt niet in het raam van de opsporing van misdaden of wanbedrijven. De controle die bij artikel 235ter van het Wetboek van strafvordering voortaan aan de kamer van inbeschuldigingstelling wordt toevertrouwd, kan dus niet worden uitgeoefend. Overeenkomstig artikel 40, tweede lid, van de Grondwet, is de uitvoerende macht bevoegd om uit te voeren wat de strafrechter heeft beslist, onder voorbehoud van de aan de strafuitvoeringsrechtbank toegekende bevoegdheid wanneer het erom gaat de aard of de duurtijd van de straf te wijzigen. De wettigheidstoetsing van de in het geding zijnde maatregelen kan dus in principe worden toevertrouwd aan de procureur des Konings en aan de procureur-generaal, zoals artikel 47undecies van het Wetboek van strafvordering bepaalt.

De toepassing van de bijzondere opsporingsmethoden kan echter een inmenging vormen in het recht op de eerbiediging van het privéleven en de woonplaats, dat wordt gewaarborgd bij de in het middel aangevoerde bepalingen en dat, in principe, het voorwerp moet uitmaken van een beroep voor een onafhankelijke en onpartijdige rechter, of ten minste van een controle door een dergelijke rechter.

Als antwoord op de opmerkingen van de Raad van State volgens welke de tekst niet voldeed aan « het voorzienbaarheids-, subsidiariteits- en proportionaliteitsbeginsel », heeft de wetgever gepreciseerd dat in het raam van de uitvoering van de straffen of de vrijheidsberovende maatregelen de methoden zullen kunnen worden aangewend « onder dezelfde voorwaarden als die welke gelden voor de observatie, de infiltratie en de informantenwerking ». Doordat de wetgever zich ertoe beperkt op algemene wijze te verwijzen naar voorwaarden die het totaal andere geval beogen van maatregelen die worden toegepast op personen die worden verdacht van het plegen van misdrijven en die passen in het kader van een opsporingsonderzoek of een gerechtelijk onderzoek, heeft hij niet op voldoende wijze de toepassingsvoorwaarden van die maatregelen gedefinieerd in het raam van de strafuitvoering. Bovendien zou geen enkele onafhankelijke en onpartijdige rechter de tenuitvoerlegging van de bijzondere opsporingsmethoden kunnen controleren, vermits die buiten het in artikel 235ter van het Wetboek van strafvordering beoogde geval is gesitueerd en geen enkele bepaling die controle aan een andere rechter toevertrouwt. Die controle is des te meer noodzakelijk, daar de toepassing van de bijzondere opsporingsmethoden afbreuk zal kunnen doen aan de fundamentele rechten van andere personen dan de persoon die werd veroordeeld.

Het Hof vernietigt bijgevolg de bepalingen die de aanwending mogelijk maken van de bijzondere opsporingsmethoden in het kader van de uitvoering van de straffen of van de vrijheidsberovende maatregelen. Teneinde de buitensporige gevolgen te vermijden die de terugwerkende kracht van die vernietiging zou hebben, handhaaft het Hof evenwel de gevolgen van de maatregelen bevolen of toegestaan met toepassing van de door het Hof vernietigde artikelen tot de bekendmaking van het arrest in het *Belgisch Staatsblad*.

2. De toestemming aan informanten om misdrijven te plegen (artikel 13, 2°)

Een informant is een persoon van wie wordt verondersteld dat hij nauwe relaties onderhoudt met één of meer personen van wie er ernstige aanwijzingen zijn dat ze misdrijven plegen of zouden plegen, en die de politieambtenaar, al dan niet gevraagd, inlichtingen en gegevens verstrekt (artikel 47*decies*, § 1, van het Wetboek van strafvordering). Bij de totstandkoming van de wet van 6 januari 2003, had de wetgever uitgesloten dat een operatie van infiltratie kon worden toevertrouwd aan personen die geen daartoe opgeleide en speciaal getrainde politieambtenaren zijn. Volgens de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet was het « na de aanslagen in New York, Madrid en Londen, [...] wenselijk de strijd tegen het terrorisme te verstevigen door de gerechtelijke autoriteiten toe te staan onderzoeksmiddelen te gebruiken die meer aangepast zijn aan de complexiteit van dit criminele fenomeen ».

Ofschoon bij wijze van uitzondering kan worden aanvaard dat de wetgever magistraten, belast met de opsporing en de vervolging van bepaalde categorieën van misdrijven, in staat stelt de informanten die een cruciale hulp zouden kunnen zijn bij hun taak, toe te staan misdrijven te plegen om het succes van het onderzoek dat zij voeren, te waarborgen, dient hij evenwel artikel 12 van de Grondwet, dat vereist dat de strafrechtspleging voorspelbaar is, in acht te nemen. De magistraten moeten op zeer precieze wijze weten welke de misdrijven zijn waarvoor zij een informant toestemming kunnen geven ze te plegen. Die vereiste is hier des te dwingender daar het voor een gerechtelijke overheid erop neerkomt een persoon die niet is beëdigd, noch door de openbare overheid met een opdracht is belast, toe te laten een misdrijf te plegen dat tot gevolg kan hebben dat inbreuk wordt gemaakt op de grondrechten van derden.

Wat betreft de misdrijven die de informant zelf zou mogen plegen, zou de wetgever, in beginsel, daarvan een limitatieve opsomming moeten geven. Er kan echter worden aangenomen dat « er [...] duidelijk niet gewerkt [kan] worden met een limitatieve lijst van misdrijven die de informant, mits toelating van de procureur des

Konings, zou mogen plegen, omdat de terroristische of criminele organisatie dan zeer snel de proef op de som zou nemen door, bij het minste vermoeden, de informant bepaalde misdrijven die niet op de lijst staan, te laten plegen ». De wetgever kan dus enkel optreden door criteria te bepalen, maar die moeten zeer precies zijn teneinde te vermijden dat de toestemming verder gaat dan datgene wat strikt noodzakelijk is om de nagestreefde doelstelling te bereiken.

Allereerst is vereist dat de toestemming om misdrijven te plegen enkel wordt gegeven met het oog op het behoud van de informatiepositie van de informant, en de strafbare feiten die de informant pleegt, moeten absoluut noodzakelijk zijn voor het behoud van die positie (artikel 47*decies*, § 7, eerste lid, *in fine*). Bovendien moeten die misdrijven « noodzakelijkerwijze evenredig zijn met het belang om de informatiepositie te behouden ». Daarnaast moet een schriftelijke procedure worden nageleefd. Ten slotte wordt de beslissing van de procureur des Konings in het vertrouwelijk dossier bedoeld in artikel 47*decies*, § 6, derde lid, van het Wetboek van strafvordering bewaard. Dergelijke criteria en een dergelijke procedure zijn van dien aard dat ze vermijden dat het gebruik dat van de bestreden bepaling zal worden gemaakt, de grenzen overschrijdt van wat noodzakelijk is om de nagestreefde doelstelling te bereiken.

Die grenzen worden daarentegen overschreden in zoverre enkel misdrijven verboden zijn die een « rechtstreekse en ernstige » schending van de fysieke integriteit van personen zouden inhouden. Hoewel kan worden aangenomen dat de informant, als hoofddader, misdrijven pleegt of dat hij, op de wijzen bepaald in de artikelen 66 en 67 van het Strafwetboek, deelneemt aan misdrijven die zouden kunnen worden gepleegd door personen met wie hij in verbinding staat, kan niet worden aangenomen dat personen die noch politieambtenaren, noch burgerlijke deskundigen zijn en die nauwe banden onderhouden met het criminele milieu, de voorafgaande toestemming zouden kunnen krijgen om zelf afbreuk te doen aan de fysieke integriteit van personen. Artikel 47*decies*, § 7, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering schendt bijgevolg de artikelen 10, 11 en 12 van de Grondwet.

Tot slot is vereist dat de informant nauwe banden heeft met één of meerdere personen, waarvan er ernstige aanwijzingen zijn dat ze in de wet opgesomde strafbare feiten plegen of zouden plegen. Die opsomming geeft op voldoende precieze wijze aan in welke omstandigheden de bestreden maatregel kan worden aangewend doordat zij verwijst naar bepalingen die betrekking hebben op terroristische misdrijven, ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht alsmede ernstige misdrijven « gepleegd [...] in het kader van een criminele organisatie zoals bedoeld in artikel 324*bis* van het Strafwetboek ». De wetgever is binnen de grenzen gebleven van zijn doelstelling die erin bestaat met uitzonderlijke maatregelen het terrorisme en de georganiseerde criminaliteit te bestrijden. Door de strafbare feiten die zouden kunnen worden gepleegd door personen met wie de informant nauwe banden heeft, beperkend op te sommen, voldoet de bestreden bepaling overigens aan de vereiste van voorzienbaarheid.

Hetzelfde geldt voor de verwijzing naar artikel 324*ter* van het Strafwetboek. Die bepaling vermeldt de strafbare handelingen of wijzen die een criminele organisatie aanwendt alsmede de voorwaarden van strafbare betrokkenheid bij een dergelijke organisatie (§ 1); zij preciseert onder welke voorwaarden de persoon strafbaar is die deelneemt aan de voorbereiding of de uitvoering van enige geoorloofde activiteit ervan (§ 2), alsmede de persoon die deelneemt « aan het nemen van welke beslissing dan ook in het raam van de activiteiten van de criminele organisatie » (§ 3). In elk geval preciseert de bepaling de straf die op het erin beschreven misdrijf van toepassing is.

De bestreden bepaling eigent zich daarentegen een onvoldoende afgebakend toepassingsgebied toe door op een algemene manier te verwijzen naar de strafbare feiten die een misdrijf zouden vormen « in de zin van artikel 324*bis* » van het Strafwetboek, volgens hetwelk « met criminele organisatie wordt bedoeld iedere gestructureerde vereniging van meer dan twee personen die duurt in de tijd, met als oogmerk het in onderling overleg plegen van misdaden en wanbedrijven die strafbaar zijn met gevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf, om direct of indirect vermogensvoordelen te verkrijgen ». De verwijzing naar een bepaling waarvan het toepassingsgebied zo ruim is, voldoet niet

aan de vereiste van voorspelbaarheid; bovendien ontnemt zij aan de bestreden maatregel het uitzonderlijk karakter ervan; tot slot maakt zij de opsomming nutteloos, die is vervat in artikel 47*decies*, § 7, eerste lid, van sommige van de misdrijven bedoeld in artikel 90*ter*, § 2, van het Wetboek van strafvordering waarvan wordt gepreciseerd dat zij « in het kader van een criminele organisatie zoals bedoeld in artikel 324*bis* » zijn gepleegd of zullen worden gepleegd. Artikel 47*decies*, § 7, eerste lid, schendt bijgevolg de artikelen 10, 11 en 12 van de Grondwet in zoverre het op een algemene manier verwijst naar strafbare feiten die een misdrijf zouden uitmaken in de zin van artikel 324*bis* van het Strafwetboek.

Wat de ontstentenis van een strafuitsluitende verschoningsgrond betreft, kan worden aangenomen dat de wetgever een grotere voorzichtigheid aan de dag legt ten aanzien van de informant, die wordt verondersteld nauwe relaties te hebben met het criminele milieu, dan ten aanzien van politieambtenaren en burgerinfiltranten zonder banden met dat milieu. De kans kan immers groter worden geacht dat de informant de grenzen van de toelating overschrijdt, door de misdrijven ook te plegen met een ander doel dan het behoud van zijn informatiepositie of door de vereiste van evenredigheid niet na te leven. Evenwel, doordat de maatregel niet aangeeft welk gevolg de toestemming kan hebben voor de strafrechtelijke situatie van de informant, terwijl wordt bepaald dat de magistraat die toestemming verleent vrij blijft van straf (artikel 47*decies*, § 7, vierde lid) en dat de politieambtenaren die misdrijven plegen met de toestemming van de procureur des Konings vrij blijven van straf (artikel 47*quinquies*, § 2), voldoet hij niet aan de eisen van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

In zoverre dat artikel ten slotte de toetsing van de aanwending van artikel 47*decies*, § 7, niet toevertrouwt aan een onafhankelijke en onpartijdige rechter, schendt het de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Het vertrouwelijk dossier bevat voortaan, wat de informanten betreft, elementen die een draagwijdte hebben die analoog is met die in verband met de infiltratie, wat voordien niet het geval was, zoals het Hof had opgemerkt in zijn arrest nr. 202/2004. Dat dossier moet dus, wat die

elementen betreft, het voorwerp uitmaken van een toetsing door een onafhankelijke en onpartijdige rechter.

Het Hof trekt conclusies uit de ongrondwettigheden die het heeft vastgesteld en vernietigt artikel 47*decies*, § 7, van het Wetboek van strafvordering; bovendien reikt het de wetgever verscheidene te volgen pistes aan in het geval waarin hij van mening zou zijn dat hij een bepaling moet overnemen met hetzelfde onderwerp als de vernietigde bepaling. Teneinde de buitensporige gevolgen te vermijden die de terugwerkende kracht van die vernietiging zou hebben, handhaaft het Hof de gevolgen van de maatregelen bevolen of toegestaan met toepassing van de vernietigde bepaling, tot de bekendmaking van het arrest in het *Belgisch Staatsblad*.

3. De rechterlijke controle op de toepassing van de bijzondere opsporingsmethoden (artikelen 9 tot 14 en 22 tot 25)

Ofschoon de strijd tegen bepaalde vormen van criminaliteit de aanwending kan verantwoorden van bijzondere onderzoeksmethoden, die noodzakelijkerwijze een inbreuk op bepaalde grondrechten impliceren, dient de wetgever niettemin erover te waken dat, bij de jurisdictionele toetsing van de aanwending van die methoden, het recht op een eerlijk proces wordt gewaarborgd.

Het Hof onderzoekt achtereenvolgens de verschillende grieven die door de verzoekende partijen worden geformuleerd : de onmogelijkheid voor de inverdenkinggestelde en de burgerlijke partij om het vertrouwelijk dossier te raadplegen; de betwiste onpartijdigheid van de kamer van inbeschuldigingstelling; het afzonderlijk horen van de partijen en het niet-contradictoir karakter van de rechtspleging; de termijn voor inzage in het strafdossier; de procedure voor controle, door de kamer van inbeschuldigingstelling, van het vertrouwelijk dossier en van het strafdossier; de ontstentenis van een beroep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling; de aangevoerde ontstentenis van sancties voor de nietigheden en tenslotte de ontstentenis van controle op de bijzondere opsporingsmethoden in geval van

seponering, wanneer zij zijn toegepast in het kader van de strafuitvoering en in geval van een beroep op informanten.

Het Hof weert die verschillende grieven, behalve die met betrekking tot de ontstentenis van een beroep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling, op grond waarvan het artikel 235*ter*, § 6, van het Wetboek van strafvordering zal vernietigen.

Door te bepalen dat « tegen de controle van het vertrouwelijk dossier door de kamer van inbeschuldigingstelling [...] geen rechtsmiddel open[staat] », beperkt artikel 235*ter*, § 6, zich niet ertoe de regel toe te passen volgens welke het cassatieberoep slechts open zal staan na het definitief arrest of vonnis. Het sluit uit dat zelfs een cassatieberoep dat wordt ingesteld na een definitief arrest of vonnis, betrekking zal kunnen hebben op de door de kamer van inbeschuldigingstelling uitgeoefende controle van het vertrouwelijk dossier op het einde van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek. Een dergelijke afwijking van de regels van gemeen recht kan enkel worden aangenomen indien het redelijkerwijze verantwoord is een categorie van personen de mogelijkheid om een beroep voor het Hof van Cassatie in te stellen, te ontzeggen.

De uitsluiting van het cassatieberoep tegen de arresten gewezen met toepassing van artikel 235*ter* van het Wetboek van strafvordering werd, volgens de parlementaire voorbereiding, verantwoord door het noodzakelijk geheim karakter van de gegevens vervat in het vertrouwelijk dossier, die uitsluitend het voorwerp kunnen zijn van de controle door de magistraten van de kamer van inbeschuldigingstelling. Een dergelijke bekommernis zou kunnen verantwoorden dat enkel de magistraten van het Hof van Cassatie het recht zouden hebben om het vertrouwelijk dossier te raadplegen en dat de voorzitter van de kamer waarbij de zaak aanhangig is gemaakt, de noodzakelijke maatregelen zou dienen te nemen teneinde de bescherming van het vertrouwelijk dossier te verzekeren zoals, wat betreft de procedure voor de kamer van inbeschuldigingstelling, artikel 235*ter*, § 3, daarin voorziet. Door echter elk beroep tegen de controle van het vertrouwelijk dossier uit te sluiten is de wetgever verder gegaan dan datgene wat

noodzakelijk was om de geheimhouding van de in dat dossier vervatte gevoelige gegevens te waarborgen.

De bekritiseerde maatregel wordt verantwoord door een vergelijking met de toestand die wordt teweeg gebracht door de wet van 8 april 2002 inzake de anonimiteit van de getuigen, maar de verantwoording van een maatregel kan niet voortvloeien uit het feit dat een soortgelijke maatregel is genomen in een andere aangelegenheid die niet vergelijkbaar is. De maatregelen van infiltratie en observatie kunnen een inmenging vormen in het recht op de eerbiediging van het privéleven en de woning, die worden gewaarborgd door grondwettelijke en verdragsrechtelijke normen waaraan het Hof van Cassatie, zelfs ambtshalve, rechterlijke beslissingen vermag te toetsen, wat veronderstelt dat het toegang heeft tot de vertrouwelijke gegevens. Bovendien moeten die maatregelen voldoen aan de vereisten van evenredigheid en subsidiariteit, vermeld in de artikelen 47*sexies*, § 2, en 47*octies*, § 2, van het Wetboek van strafvordering, wat deel uitmaakt van de wettigheidscontrole die het Hof van Cassatie moet uitoefenen.

Voorts werd aangevoerd dat de bescherming van het vertrouwelijk dossier een hoger belang is en dat geen enkel risico mag worden genomen, vermits met name het leven van de infiltranten op het spel staat. Aangezien elke magistraat gehouden is tot het beroepsgeheim, is het niet verantwoord dat aan het Hof van Cassatie de toegang wordt geweigerd tot een dossier dat wordt gecontroleerd door de kamer van inbeschuldigingstelling, aangezien de vertrouwelijkheid van dat dossier op dezelfde wijze kan worden gewaarborgd in de beide rechtscolleges.

In de memorie van toelichting bij de bestreden wet werd tevens aangedrongen op de « verregaande procedurele garanties [...] die het recht op een eerlijk proces moeten veilig stellen tijdens de behandeling voor de kamer van inbeschuldigingstelling op basis van artikel 235*ter* van het Wetboek van strafvordering ». De omstandigheid dat in verregaande waarborgen wordt voorzien tijdens de door de kamer van inbeschuldigingstelling uitgevoerde controle, kan niet verantwoorden dat de wettigheidscontrole door het Hof van Cassatie wordt uitgesloten die inzonderheid betrekking moet hebben op de inachtneming van die waarborgen.

Er wordt tevens aangevoerd dat het Hof van Cassatie toezicht uitoefent op de juridische gevolgen van de controle van de kamer van inbeschuldigingstelling wanneer bij het Hof van Cassatie een zaak wordt aanhangig gemaakt met toepassing van artikel 235*bis*. Dat toezicht stelt het Hof van Cassatie echter niet in staat kennis te nemen van gegevens waarvan het onderzoek de kamer van inbeschuldigingstelling vermocht ertoe te brengen tot de wettigheid of de onwettigheid van de bekritiseerde maatregelen te besluiten.

Ten slotte werd betoogd dat de beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling niet definitief is en dat de feitenrechter, met toepassing van de artikelen 189*ter* en 335*bis* van het Wetboek van strafvordering, de kamer van inbeschuldigingstelling zal kunnen gelasten de toepassing van de bijzondere opsporingsmethoden van observatie en infiltratie opnieuw te controleren, met toepassing van artikel 235*ter*. Die mogelijkheid, waarin enkel wordt voorzien in het geval waarin concrete gegevens « aan het licht zijn gekomen na de controle van de kamer van inbeschuldigingstelling », staat niet gelijk met de wettigheidscontrole die het Hof van Cassatie in strafzaken uitoefent.

Tot slot besluit het Hof dat artikel 235*ter*, § 6, een verschil in behandeling invoert dat niet redelijkerwijze verantwoord is en vernietigt het eveneens die bepaling.

Samengevat vernietigt het Hof met dit arrest nr. 105/2007, in het Wetboek van strafvordering, zoals het werd gewijzigd bij de bestreden wet van 27 december 2005, artikel 47*ter*, § 1, derde lid en artikel 47*decies*, § 7; de tweede zin van artikel 47*undecies*, tweede lid, en de tweede zin van artikel 47*undecies*, derde lid; artikel 235*ter*, § 6. Het handhaaft de gevolgen van de maatregelen bevolen of toegestaan met toepassing van artikel 47*ter*, § 1, derde lid, en van artikel 47*decies*, § 7, tot de bekendmaking van zijn arrest in het *Belgisch Staatsblad*.

■ 17. Het Europees aanhoudingsbevel (arrest nr. 128/2007)

Bij het Hof werd in 2004, door de vzw « Advocaten voor de Wereld », beroep ingesteld tot vernietiging van de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel¹. Die wet vormt de omzetting in het interne recht van het kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie 2002/584/JBZ van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten.

De kritiek had meer bepaald betrekking op de geldigheid van het kaderbesluit en op de verenigbaarheid, met het beginsel van de wettigheid van de misdrijven en de straffen, van sommige bewoordingen in zowel het kaderbesluit als de bestreden wet.

Aangezien, enerzijds, de toetsing van de geldigheid van een kaderbesluit dat, zoals te dezen, werd genomen op basis van artikel 34, lid 2, punt b), van het EU-Verdrag, volgens de artikelen 36 en 46 van dat Verdrag tot de bevoegdheid behoort van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen waarvan België de rechtsmacht ter zake heeft aanvaard, en, anderzijds, de bezwaren ten aanzien van de wet, wat het wettigheidsbeginsel betreft, in dezelfde mate gelden ten aanzien van het kaderbesluit, heeft het Hof, bij zijn arrest *nr. 124/2005*, twee prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen : de ene over de verenigbaarheid van het kaderbesluit betreffende het Europees aanhoudingsbevel met de bepalingen van het Verdrag die het gebruik van die procedure toestaan, de andere, in ondergeschikte orde, over de inachtneming, door het voormelde kaderbesluit, van het beginsel van de wettigheid van de misdrijven en de straffen en van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

Nadat het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen zich over die vragen had uitgesproken (arrest van 3 mei 2007, zaak C-303/5), neemt het Hof het onderzoek weer op van het dossier, waarover het beslist bij zijn arrest *nr. 128/2007*.

¹ Zie verslag 2005, pp. 41-44.

Het eerste bezwaar, dat het voorwerp vormde van de eerste prejudiciële vraag, had betrekking op het feit dat het kaderbesluit ongeldig zou zijn doordat de aangelegenheid van het Europees aanhoudingsbevel bij overeenkomst tot stand moest worden gebracht en niet bij een kaderbesluit, nu volgens artikel 34, lid 2, onder b), van het EU-Verdrag kaderbesluiten enkel kunnen worden aangenomen voor « de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten », wat *in casu* niet het geval zou zijn.

Het Hof verwerpt dat bezwaar door zich aan te sluiten bij het antwoord van het Hof van Justitie volgens hetwelk de wederzijdse erkenning van de aanhoudingsbevelen die in de verschillende lidstaten zijn uitgevaardigd overeenkomstig het recht van de betrokken uitvaardigende staat, een onderlinge aanpassing vereist van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inzake justitiële samenwerking in strafzaken en, meer specifiek, van de regels inzake de voorwaarden, de procedures en de gevolgen van de overlevering tussen nationale autoriteiten, wat precies het doel is van verschillende bepalingen van het kaderbesluit (overwegingen 29 en 30). Artikel 34, lid 2, EU, voor zover daarin in algemene bewoordingen wordt opgesomd en omschreven welke verschillende soorten rechtsinstrumenten kunnen worden gebruikt « voor de verwezenlijking van de doelstellingen van de Unie » zoals uiteengezet in titel VI van het EU-Verdrag, kan niet aldus worden uitgelegd dat op grond daarvan is uitgesloten dat de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten door middel van een kaderbesluit kan slaan op andere gebieden dan die vermeld in artikel 31, lid 1, *sub e*, EU en inzonderheid op de aangelegenheid van het Europees aanhoudingsbevel (overweging 38). Hoewel het Europees aanhoudingsbevel ook bij overeenkomst had kunnen worden geregeld, kan de Raad op grond van zijn beoordelingsvrijheid de voorkeur geven aan het rechtsinstrument van het kaderbesluit wanneer, zoals *in casu*, is voldaan aan de voorwaarden voor de vaststelling van een dergelijke handeling (overweging 41).

In andere middelen werd kritiek uitgeoefend op het wegvallen van de vereiste van dubbele incriminatie voor de strafbare feiten opgesomd in artikel 5, § 2, van de bestreden wet : dat weglaten zou

een schending inhouden van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, afzonderlijk of in samenhang gelezen met artikel 14 van de Grondwet en met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Het Hof verwerpt eveneens die bezwaren - die het voorwerp waren van de tweede prejudiciële vraag die aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen werd gesteld - door in de eerste plaats erop te wijzen dat dit laatste heeft geoordeeld, bij zijn arrest van 3 mei 2007, dat artikel 2, lid 2, van het kaderbesluit, voor zover daarbij de toetsing van de dubbele strafbaarheid wordt afgeschaft voor de in die bepaling genoemde strafbare feiten, niet ongeldig was.

Na de overwegingen nrs. 45 tot 60 uit het arrest van het Hof van Justitie te hebben overgenomen, oordeelt het Hof dat de motivering van dat arrest met betrekking tot het kaderbesluit 2002/584/JBZ *mutatis mutandis* ook geldt ten aanzien van de wet van 19 december 2003, die het voormelde kaderbesluit uitvoert in het Belgisch recht.

Zowel uit het kaderbesluit als uit de bestreden wet en de totstandkoming ervan blijkt dat de eis van dubbele incriminatie voor de in artikel 5, § 2, opgesomde strafbare gedragingen niet wegvalt maar dat er geen controle is op die eis omdat de feiten, gezien hun ernst, geacht worden strafbaar te zijn in alle lidstaten van de Europese Unie. Het wegvallen van de controle op de dubbele strafbaarheid leidt niet ertoe dat de uitvoerende rechterlijke autoriteit automatisch gevolg moet geven aan de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel. De regeling vervat in artikel 5, § 2, van de wet moet worden beoordeeld in het licht van de andere voorwaarden waarvan de overlevering afhankelijk wordt gesteld.

De bestreden bepaling moet in de eerste plaats in samenhang worden beoordeeld met de regeling vervat in artikel 6, 5°, van de wet, dat de omzetting vormt van artikel 4, punt 7, onder b) en c), van het kaderbesluit betreffende het Europees aanhoudingsbevel; volgens die bepaling kan de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel worden geweigerd indien het betrekking heeft op strafbare feiten die geheel of gedeeltelijk zijn gepleegd op het Belgisch grondgebied of op een plaats die met dat grondgebied

wordt gelijkgesteld of die zijn gepleegd buiten het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat en indien het Belgisch recht niet voorziet in vervolging wegens dezelfde feiten gepleegd buiten het Belgisch grondgebied. Naast de facultatieve weigeringsgrond vervat in artikel 6, 5°, van de bestreden wet, moet de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel overigens worden geweigerd wanneer in België een amnestiewet geldt (artikel 4, 1°), wegens het beginsel « *non bis in idem* » (artikel 4, 2°), wanneer de gezochte persoon, gelet op zijn leeftijd, volgens het Belgisch recht niet strafrechtelijk aansprakelijk is (artikel 4, 3°) en wanneer de straf of de strafvordering volgens de Belgische wet is verjaard (artikel 4, 4°). In het algemeen ten slotte zal een Staat zijn medewerking niet kunnen verlenen aan de overlevering van een gezochte persoon wanneer in de uitvaardigende Staat afbreuk dreigt te worden gedaan aan diens fundamentele rechten. In dat verband dient te worden verwezen naar artikel 4, 5°, van de bestreden wet, volgens hetwelk de tenuitvoerlegging van dat Europees aanhoudingsbevel wordt geweigerd wanneer ernstige redenen bestaan om te denken dat de tenuitvoerlegging van dat aanhoudingsbevel afbreuk zou doen aan de fundamentele rechten van de betrokken persoon, zoals die worden bevestigd door artikel 6 van het EU-Verdrag. Aldus zal de uitvoerende rechterlijke autoriteit bij de overlevering steeds rekening kunnen houden met de concrete omstandigheden van elk geval.

Naast de bezwaren die hiervoor werden onderzocht, formuleerde de verzoekende vzw twee andere soorten kritiek, die het Hof eveneens zal weerleggen.

Eenzijds zou de bestreden wet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schenden, in samenhang gelezen met artikel 12 ervan en met de artikelen 5.2, 5.4 en 6.2 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, aangezien zij aan een persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel wordt uitgevaardigd met het oog op vervolging, bij een vrijheidsberoving niet dezelfde waarborgen zou toekennen als die waarin is voorzien in de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis : na een analyse besluit het Hof met name dat de waarborgen waarmee de vrijheidsberoving met

het oog op een eventuele overlevering is omringd, in hoge mate gelijklopend zijn met die waarin is voorzien in de wet van 20 juli 1990.

Anderzijds werd aangevoerd dat artikel 7 van de bestreden wet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet zou schenden, in samenhang gelezen met artikel 13 ervan en met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, voor zover die bepaling, bij toepassing door de Belgische uitvoerende instantie, zou leiden tot een ongelijke behandeling van de personen die in verschillende landen van de Europese Unie bij verstek zijn veroordeeld, nu de waarborgen inzake het contradictoir karakter van de strafprocedure niet eenvormig zijn geregeld in de verschillende lidstaten en de Belgische uitvoerende rechterlijke autoriteit van geval tot geval zal moeten uitmaken of in de uitvaardigende staat toereikende waarborgen bestaan; bovendien zou de mogelijkheid van hoger beroep geen toereikende waarborg zijn. Na een analyse besluit het Hof dat, in tegenstelling tot wat de verzoekende partij beweert, de bestreden bepaling niet leidt tot een ongelijke behandeling van veroordeelden, maar juist beoogt hun allen op gelijke wijze de rechten vervat in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens te waarborgen.

Het Hof verwerpt dan ook het beroep tot vernietiging van de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel.

VIII. RECHT OM STRAFFEN OP TE LEGGEN

18. *Douane en accijnzen : het evenredigheidsbeginsel* (*arrest nr. 81/2007*)

Aan het Hof zijn talrijke prejudiciële vragen gesteld over de grondwettigheid van de strafrechtelijke bepalingen van de algemene wet inzake douane en accijnzen (in het kort AWDA)¹. Die wet bevat specifieke regels in verband waarmee het Hof doorgaans heeft geoordeeld - met uitzondering van de arresten *nrs. 43 en 162/2001* - dat zij tot doel hadden de omvang en de frequentie van fraude te bestrijden in een bijzonder technische en grensoverschrijdende materie, die voortaan grotendeels door een uitgebreide Europese regelgeving wordt beheerst, en dat zij niet discriminerend waren in vergelijking met de regels van het strafrecht en van de strafprocedure.

Onder de bepalingen waarvan het Hof de grondwettigheid had aanvaard, bevond zich onder meer de onmogelijkheid voor de rechter, in de gevallen waarin geen enkele transactie mogelijk is, om met verzachtende omstandigheden rekening te houden. Met zijn arrest *nr. 60/2002* had het Hof geoordeeld dat het aan de wetgever staat te oordelen of het wenselijk is de rechter te dwingen tot gestrengheid wanneer een inbreuk inzonderheid het algemeen belang schaadt, vooral in een aangelegenheid die, zoals te dezen, aanleiding geeft tot aanzienlijke fraude. Die gestrengheid kan eventueel niet alleen de omvang van de geldboete beïnvloeden, maar ook de aan de rechter geboden mogelijkheid om de straf tot onder de gestelde grenzen te verminderen wanneer verzachtende omstandigheden aanwezig zijn. Het had besloten tot de ontstentenis van discriminatie.

In zijn arrest *nr. 138/2006* heeft het Hof een ommekeer in de rechtspraak ingezet die door de arresten *nrs. 165 en 199/2006* werd bevestigd.²

¹ Zie verslag 2006, pp. 91-94.

² Zie verslag 2006, p. 91.

Het heeft geoordeeld dat de toepassing van een dergelijke tekst - die teruggaat tot 26 augustus 1822 - op strafsancties evenwel niet verenigbaar is met artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met het algemeen beginsel van het strafrecht dat vereist dat niets wat onder de beoordelingsbevoegdheid van de administratie valt, ontsnapt aan de toetsing van de rechter.

Met zijn arrest *nr. 81/2007* zal het Hof de in 2006 ingezette ommekeer in de rechtspraak uitbreiden.

Artikel 23, eerste lid, van de wet van 22 oktober 1997, dat reeds in het geding was in het arrest *nr. 138/2006*, wordt opnieuw aan het Hof voorgelegd naar aanleiding van drie prejudiciële vragen; die hebben betrekking op de bestaanbaarheid van die bepaling met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre het de beoordelingsvrijheid van de rechter beperkt wat betreft de op te leggen straf.

Zoals het heeft gedaan in zijn arresten *nrs. 138/2006, 165/2006, 199/2006 en 8/2007*, onderzoekt het Hof in de eerste plaats die prejudiciële vraag waarin de vergelijking wordt gemaakt tussen de onmogelijkheid voor de strafrechter om verzachtende omstandigheden in aanmerking te nemen en de mogelijkheid die artikel 263 van de AWDA aan de administratie biedt om te transigeren wanneer dergelijke omstandigheden bestaan. Na een redenering die identiek is met die welke werd gehouden in de voormelde arresten, besluit het eveneens tot de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

De tweede vraag vergelijkt artikel 23, eerste lid, met het gemeen strafrecht, waar de rechter doorgaans de straf kan bepalen binnen de perken van een door de wet vastgestelde minimum- en maximumstraf en rekening kan houden met verzachtende omstandigheden om een straf op te leggen beneden het wettelijk bepaalde minimum (artikelen 79 tot 85 van het Strafwetboek); in de derde vraag wordt de geldboete gelijk aan tienmaal de ontdoken

rechten, bepaald in artikel 23, eerste lid, van de wet van 22 oktober 1997, vergeleken met de geldboete bepaald in artikel 239 van de AWDA.

Het Hof onderzoekt die beide vragen samen.

Het beginsel van de evenredigheid van de straffen is niet vreemd aan ons rechtssysteem dat in de regel de rechter in staat stelt de straf te kiezen tussen een minimum en een maximum, hem ertoe machtigt rekening te houden met verzachtende omstandigheden en maatregelen van uitstel en opschorting van de uitspraak te bevelen, waardoor de rechter aldus in zekere mate de straf kan individualiseren door de straf op te leggen die hij evenredig acht met het geheel van de elementen van de zaak. Wat meer in het bijzonder de geldboeten betreft, bepaalt de wetgever ook dat de rechter rekening houdt met de toestand van de beklaagde (artikelen 163, derde en vierde lid, en 195, tweede en derde lid, van het Wetboek van strafvordering).

Voor sommige strafbare feiten van het bijzonder strafrecht alsook inzake douane en accijnzen waar de rechter geldboeten moet opleggen gelijk aan tienmaal de ontdoken rechten, eventueel verdubbeld in geval van herhaling, is het echter uitgesloten dat rekening wordt gehouden met de evenredigheid van de straf. Niet alleen kunnen de bedragen van de geldboeten gevoelig hoger liggen dan in het gemeen strafrecht, maar ook is de mogelijkheid om ze te matigen onbestaande, onder voorbehoud van de toepassing van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie.

Ofschoon het aan de wetgever staat te oordelen of het wenselijk is de rechter te verplichten tot gestrengheid wanneer een strafbaar feit in het bijzonder het algemeen belang schaadt, dient te worden beoordeeld of zijn keuze niet kennelijk onredelijk is, in het bijzonder wanneer het gaat om een strafbaar feit dat het voorwerp uitmaakt van Europese regelgeving en van Europese rechtspraak.

De wet van 22 oktober 1997 betreffende de structuur en de accijnstarieven inzake minerale olie werd ingevoerd ter uitvoering van bepalingen van Europees recht.

Artikel 10 van het EG-Verdrag legt, wanneer de gemeenschapsregeling geen specifieke bepaling bevat die voorziet in een sanctie op de overtreding ervan, of daarvoor verwijst naar nationale bepalingen, de lidstaten de verplichting op alle passende maatregelen te nemen om de draagwijdte en de doeltreffende toepassing van het gemeenschapsrecht te verzekeren. Daartoe dienen de lidstaten erop toe te zien dat overtredingen van het gemeenschapsrecht onder gelijke materiële en formele voorwaarden worden bestraft als vergelijkbare en even ernstige overtredingen van het nationaal recht. Zij zijn, volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, daarbij weliswaar vrij in hun keuze van de op te leggen sancties, doch die moeten hoe dan ook doeltreffend, evenredig en afschrikwekkend zijn.

De lidstaten moeten die bevoegdheid dus uitoefenen met inachtneming van het gemeenschapsrecht en de algemene beginselen daarvan en, bijgevolg, met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel dat inzonderheid wordt vermeld in artikel 49, lid 3, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, afgekondigd te Nice op 7 december 2000, volgens hetwelk « de zwaarte van de straf [...] niet onevenredig [mag] zijn aan het strafbare feit ». Dat Handvest is op zichzelf weliswaar niet juridisch bindend, maar het geeft uitdrukking aan het beginsel van de rechtsstaat, waarop, krachtens artikel 6 van het Unieverdrag, de Unie is gebaseerd, en het vormt een illustratie van de fundamentele rechten die de Unie moet eerbiedigen, zoals zij worden gewaarborgd door het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en zoals zij uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten voortvloeien, als algemene beginselen van het gemeenschapsrecht.

Een geldboete die is vastgesteld op tienmaal de ontdoken rechten zou, in bepaalde gevallen, dermate afbreuk kunnen doen aan de financiële toestand van de persoon aan wie ze is opgelegd dat ze een onevenredige maatregel zou kunnen vormen ten aanzien van het ermee nagestreefde wettige doel en een schending inhouden van het recht op de eerbiediging van de eigendom, dat is gewaarborgd bij artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Het Hof verwijst in dat

opzicht naar het arrest *Mamidakis t. Griekenland*, gewezen door het Europees Hof voor de rechten van de mens op 11 januari 2007.

Een bepaling die de rechter niet in staat stelt een schending van die bepaling te vermijden, schendt het recht op een eerlijk proces dat wordt gewaarborgd in artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Ook al vermag de wetgever te voorzien in een maximumstraf van tienmaal de ontdoken rechten, toch maakt het ontbreken van een mogelijke spreiding tussen die straf als maximumstraf en een minimumstraf, de maatregel onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Tot besluit beslist het Hof dat artikel 23, eerste lid, van de wet van 22 oktober 1997 betreffende de structuur en de accijnstarieven inzake minerale olie de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, in samenhang gelezen met artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre het de strafrechter geenszins toestaat om, wanneer er verzachtende omstandigheden bestaan, de erin bepaalde geldboete te matigen alsook in zoverre het, door niet te voorzien in een minimum- en een maximumgeldboete, in bepaalde gevallen een schending zou kunnen vormen van het recht op de eerbiediging van de eigendom, dat wordt gewaarborgd in artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

19. De bijslagen en geldboeten inzake sociale zekerheid (arresten nrs. 86/2007 en 157/2007)

Het Hof heeft zich reeds herhaaldelijk uitgesproken over de grondwettigheid van bijdrageopslagen, geldboeten en, meer in het algemeen, bedragen waarmee onwettige praktijken in de wetgeving worden bestraft.¹

¹ Zie verslag 2003, pp. 67 tot 69 en verslag 2006, pp. 91 tot 94.

Het Hof buigt zich opnieuw over die materie wanneer het in zijn arrest *nr. 86/2007* antwoordt op twee prejudiciële vragen van de Arbeidsrechtbank te Brussel en in zijn arrest *nr. 157/2007* op een prejudiciële vraag van de Arbeidsrechtbank te Verviers.

Het arrest *nr. 86/2007* heeft betrekking op artikel 30*bis*, § 3, eerste tot derde lid, van de wet van 27 juni 1969 « tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders », ingevoegd bij artikel 61 van de wet van 4 augustus 1978 « tot economische heroriëntering », dat bepaalde¹ dat diegene die een beroep doet op een niet geregistreerde medecontractant verplicht is bij iedere betaling die hij aan die medecontractant doet, 15 pct. van het door hem verschuldigde bedrag in te houden en te storten bij de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid (eerste en tweede lid); zo niet is hij aan de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid een bijslag verschuldigd gelijk aan het dubbel van het te betalen bedrag, onverminderd de toepassing van de sancties voorzien in artikel 35, eerste lid, 3° (derde lid).

De in het geding zijnde bepaling maakt deel uit van een geheel van maatregelen die, volgens de parlementaire voorbereiding, ertoe strekken « de bedrieglijke praktijken van de koppelbazen meer doeltreffend te kunnen bestrijden » die « bestaan [uit], enerzijds, [...] het niet-betalen van sociale bijdragen, bedrijfsvoorheffing en BTW en, anderzijds, [...] het bezetten - ten nadele van werknemers die een regelmatige betrekking zoeken - van een belangrijk aantal werkplaatsen door buitenlanders die zich in onregelmatige toestand bevinden of door personen die sociale uitkeringen genieten en wier prestaties in strijd zijn met de betrokken uitkeringsreglementering ».

¹ Vóór de vervanging ervan bij artikel 1 van het koninklijk besluit van 26 december 1998 « houdende maatregelen met het oog op de aanpassing van de hoofdelijke aansprakelijkheidsregeling voor de sociale en fiscale schulden met toepassing van artikel 43 van de wet van 26 juli 1996 houdende de modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels », zelf bekrachtigd bij artikel 1, 4°, van de wet van 23 maart 1999 « tot bekrachtiging en tot wijziging van de koninklijke besluiten genomen met toepassing van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels ».

De in artikel 30*bis*, § 3, derde lid, van de wet van 27 juni 1969 bedoelde bijslag kan in sommige gevallen zeer groot zijn. Die bijslag heeft inzonderheid tot doel een niet-nakoming van de in artikel 30*bis*, § 3, eerste lid, van de wet van 27 juni 1969 gestelde regel te voorkomen en te bestraffen; hij heeft niet tot doel schade te herstellen die is berokkend aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid; de persoon die vooraf de sanctie kent die hij riskeert op te lopen en die de voormelde regel niet in acht neemt, zal ertoe worden aangezet die na te leven. Die bijslag, die bijgevolg een overwegend repressief karakter heeft¹, zoals de verwijzende rechter opmerkt, vormt een sanctie van strafrechtelijke aard in de zin van artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens; hij moet bijgevolg in overeenstemming zijn met de algemene beginselen van het strafrecht.

Zoals echter ook de verwijzende rechter aangeeft, is die bijslag geen straf in de zin van artikel 1 van het Strafwetboek, zodat de interne regels van het strafrecht en de strafrechtspleging als dusdanig niet daarop van toepassing zijn. Het staat aan het Hof te onderzoeken of de wetgever, doordat hij niet toestaat dat bepaalde van die regels op die bijslag worden toegepast, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet heeft geschonden.

Het eerste verschil in behandeling vloeit voort uit het gegeven dat de personen die door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid voor de arbeidsrechtbank worden gedagvaard om te worden veroordeeld tot de betaling, aan die instelling, van de « bijslag » bedoeld in de in het geding zijnde bepaling, in tegenstelling tot de personen die voor dezelfde feiten voor de correctionele rechtbank worden vervolgd op grond van artikel 35, eerste lid, 3°, van de wet van 27 juni 1969, niet de toepassing van artikel 85, eerste lid, van het Strafwetboek betreffende de verzachtende omstandigheden kunnen vorderen. Aangezien de in het geding zijnde bijslag geen straf is in de zin van artikel 1 van het Strafwetboek, vormt het daarmee bestrafte gedrag geen misdrijf in de zin van artikel 38 van de wet van 27 juni 1969.

¹ Het Hof van Cassatie heeft in een arrest van 19 november 2007 (Deckers t. RSZ, S.06.0075. F) geoordeeld dat de bijslag in kwestie « geen straf [is] maar een in het algemeen belang voorgeschreven forfaitaire vergoeding tot herstel van de aan de financiering van de sociale zekerheid berokkende schade; hij heeft een burgerlijk karakter ».

Bij gebreke van een redelijke verantwoording voor dat verschil in behandeling, beslist het Hof dat artikel 30*bis*, § 3, derde lid, van de wet van 27 juni 1969, niet bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Het tweede verschil in behandeling vloeit voort uit het gegeven dat de personen die door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid voor de arbeidsrechtbank worden gedagvaard om te worden veroordeeld tot de betaling, aan die instelling, van de « bijslag » bedoeld in de in het geding zijnde bepaling, in tegenstelling tot de personen die voor dezelfde feiten voor de correctionele rechtbank worden vervolgd op grond van artikel 35, eerste lid, 3°, van de wet van 27 juni 1969, het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straffen met toepassing van artikel 8 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie niet kunnen genieten.

Volgens de verwijzende rechter vloeit dat verschil in behandeling voort uit de ontstentenis, in de in geding zijnde bepaling, van een uitdrukkelijke machtiging van de arbeidsrechtbank tot het bevelen van het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straffen waarin de wet van 29 juni 1964 voorziet.

Het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straffen heeft tot doel de nadelen die inherent zijn aan de tenuitvoerlegging van de straffen, te beperken en de re-integratie van de veroordeelde niet in het gedrang te brengen; het kan worden bevolen met betrekking tot geldboeten; bovendien blijkt uit artikel 141, § 7, derde lid, van de gecoördineerde wet van 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, ingevoegd bij de programmawet van 24 december 2002, alsook uit artikel 1*quater* van de wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van inbreuk op sommige sociale wetten, ingevoegd bij artikel 145 van de programmawet van 27 december 2004, dat het uitstel door de wetgever niet onverenigbaar wordt geacht met een geldboete die wordt opgelegd door een andere overheid dan een strafgerecht. Ongeacht of het uitstel wordt verleend door de correctionele rechtbank of door een ander rechtscollege, zoals de arbeidsrechtbank, kan het de veroordeelde ertoe aanzetten zijn gedrag te wijzigen, door de dreiging om, indien hij zou recidiveren,

de veroordeling tot de betaling van een geldboete uit te voeren. Het komt aan de wetgever toe te bepalen onder welke voorwaarden een uitstel kan worden verleend en de voorwaarden en de rechtspleging volgens welke dat uitstel kan worden ingetrokken, vast te stellen, wanneer de wet van 29 juni 1964 niet van toepassing is.

Ook al heeft de bijslag waarin de in het geding zijnde bepaling voorziet, niet het ontorende karakter van een strafrechtelijke veroordeling, met name in zoverre hij niet in het strafregister wordt ingeschreven, toch maakt hij het, om reden van het onvermijdelijke karakter ervan, niet mogelijk rekening te houden met de antecedenten, de inspanningen of de mogelijkheid van de betrokkene om zijn gedrag te wijzigen.

Het Hof besluit dat artikel 30*bis*, § 3, derde lid, van de wet van 27 juni 1969, in zoverre het het de arbeidsrechtbank niet mogelijk maakt het uitstel te verlenen ten aanzien van de voormelde eerste categorie van personen, niet bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Het arrest *nr. 157/2007* heeft betrekking op artikel 35 van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders (hierna : de wet van 27 juni 1969), zoals het werd vervangen bij artikel 84 van de programmawet van 27 december 2005, dat de sancties regelt die van toepassing zijn bij niet-inachtneming van de wet van 27 juni 1969 en de uitvoeringsbesluiten ervan, alsook de strafvordering en de bijdragen, bijdrageopslagen en verwijlinteressen die niet aan de inningsinstelling van de socialezekerheidsbijdragen werden gestort.

Meer in het bijzonder voorziet het nieuwe artikel 35, § 1, derde lid, wanneer de rechter de straf uitspreekt ten laste van de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers, in de ambtshalve veroordeling van de werkgever tot betaling, aan de inningsinstelling, van de bijdragen, bijdrageopslagen en verwijlinteressen die niet aan die instelling werden gestort; het nieuwe artikel 35, § 3, voert een minimumbedrag in van 2 500 euro per tewerkgestelde persoon en per maand of fractie ervan, voor de « te betalen bijdragen » in de situaties bedoeld in artikel 35, § 1, derde tot vijfde lid; dat minimumbedrag geldt bijgevolg voor de ambtshalve veroordeling

tot betaling van de bijdragen, bijdrageopslagen en verwijlinteressen die niet werden gestort.

Het zijn die twee bepalingen van artikel 35 van de wet van 27 juni 1969 die aan het Hof worden voorgelegd : de verwijzende rechter verzoekt het Hof de situatie te vergelijken van de personen die zijn veroordeeld onder de gelding van de vroegere wet - voor wie de ambtshalve veroordeling tot de bijdragen, bijdrageopslagen en interesten aan geen enkel minimumbedrag was onderworpen -, met de situatie van de personen die, wegens feiten die werden begaan vóór de inwerkingtreding van de programmawet van 27 december 2005, door de rechter worden veroordeeld, na de inwerkingtreding van die wet, tot betaling van de bijdragen, bijdrageopslagen en verwijlinteressen zonder dat het bedrag van de te betalen bijdragen lager mag zijn dan 2 500 euro per tewerkgestelde persoon, en dit per maand of fractie ervan.

Het Hof heeft vaak verklaard dat de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in beginsel, een vergelijking eisen van de situatie van twee verschillende categorieën van personen en niet van de situatie van eenzelfde categorie van personen onder de gelding van de vroegere en de nieuwe wetgeving, zo niet zou elke wijziging van de wetgeving onmogelijk worden. Dat geldt echter niet wanneer in samenhang met die bepalingen een schending van artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en van artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten wordt aangevoerd : die bepalingen verbieden de rechter immers iemand te veroordelen wegens een handelen of nalaten dat geen strafbaar feit uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde en een zwaardere straf op te leggen dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet zouden zijn geschonden wanneer zou vaststaan dat de ambtshalve veroordeling, op grond van de in het geding zijnde bepalingen, tot betaling van de bijdragen, bijdrageopslagen en verwijlinteressen die niet werden gestort, ondanks het ogenschijnlijk burgerrechtelijk karakter ervan, in werkelijkheid een strafmaatregel is en dat die veroordeling ook van toepassing is op feiten die vóór de inwerkingtreding van de programmawet van 27 december 2005 werden begaan.

Om te antwoorden op de prejudiciële vraag, neemt het Hof twee interpretaties van de voorgelegde bepalingen in aanmerking.

Zoals het Hof heeft vastgesteld in zijn arrest *nr. 9/2003*, zijn de veroordelingen die de rechter ambtshalve uitspreekt met toepassing van artikel 35, § 1, derde lid, dat dezelfde draagwijdte heeft als het vroegere artikel 35, derde lid, van de wet, niet van strafrechtelijke aard; de in artikel 35, § 1, derde lid, bedoelde veroordeling, op zichzelf beschouwd, is een burgerrechtelijke maatregel waarop de in de prejudiciële vraag vermelde strafrechtelijke beginselen niet van toepassing zijn.

Artikel 35, § 1, derde lid, kan echter niet los van artikel 35, § 3, worden gelezen. In zoverre het bepaalt dat « het bedrag van de te betalen bijdragen in geen geval lager [mag] zijn dan 2 500 euro per tewerkgestelde persoon, en dit per maand of fractie ervan », trekt artikel 35, § 3, wanneer de « te betalen bijdragen » enkel bijdragen, bijdrageopslagen en verwijlinteressen zijn, die bijdragen op tot een bedrag dat niet in verhouding staat tot het nadeel dat de inningsinstelling van de socialezekerheidsbijdragen heeft ondervonden, en dat, zoals de verwijzende rechter opmerkt in de motivering van zijn vonnis, derhalve ertoe leidt aan die bijdragen een strafrechtelijke aard toe te kennen in de zin van artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Door de verwijzing in artikel 35, § 3, naar artikel 35, § 1, derde lid, heeft de wetgever derhalve de oorspronkelijk burgerrechtelijke aard van de ambtshalve veroordeling tot betaling van de bijdragen, bijdrageopslagen en verwijlinteressen gewijzigd.

Daaruit volgt dat de in het geding zijnde bepalingen, geïnterpreteerd in die zin dat personen die, wegens feiten die vóór de inwerkingtreding van de programmawet van 27 december 2005 werden begaan, na de inwerkingtreding van die wet worden veroordeeld tot betaling van de bijdragen, bijdrageopslagen en verwijlinteressen die niet werden gestort, zonder dat het bedrag van de te betalen bijdragen lager mag zijn dan 2 500 euro per tewerkgestelde persoon, en dit per maand of fractie ervan, niet bestaanbaar zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de

rechten van de mens en met artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

In die zin geïnterpreteerd dat zij niet van toepassing zijn op feiten die vóór de inwerkingtreding van de programmawet van 27 december 2005 werden begaan, zijn de in het geding zijnde bepalingen, die geen toepassing in de tijd bepalen, evenwel niet onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

IX. MILIEURECHT

20. Het vorderingsrecht inzake bescherming van het leefmilieu (arrest nr. 70/2007)

De wet van 12 januari 1993 betreffende een vorderingsrecht inzake bescherming van het leefmilieu bepaalt in artikel 1 ervan dat de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg het bestaan kan vaststellen van een zelfs onder het strafrecht vallende handeling die een kennelijke inbreuk is of een ernstige dreiging vormt voor een inbreuk op een bepaling betreffende de bescherming van het leefmilieu, en de staking kan bevelen van handelingen waarvan de uitvoering reeds is begonnen, maatregelen opleggen ter preventie van de uitvoering van dergelijke handelingen of ter voorkoming van schade aan het leefmilieu en aan de overtreder een termijn toestaan om aan de opgelegde maatregelen te voldoen.

Artikel 271, § 1, van de Nieuwe Gemeentewet bepaalt dat « wanneer het college van burgemeester en schepenen niet in rechte optreedt », een of meer inwoners in rechte kunnen optreden namens de gemeente, mits zij onder zekerheidstelling aanbieden om persoonlijk de kosten van het geding te dragen en in te staan voor de veroordelingen die mochten worden uitgesproken.

Aan het Hof wordt gevraagd of de toepassing van beide gecombineerde bepalingen niet leidt tot een onverantwoord verschil in behandeling, in zoverre zij het een inwoner van een gemeente niet mogelijk zou maken een dergelijke vordering in te stellen wanneer hij wordt geconfronteerd met een handeling die in overeenstemming is met een vergunning van de gemeente.

Een inwoner van een gemeente die op grond van artikel 271, § 1, van de Nieuwe Gemeentewet in rechte optreedt, treedt niet op uit eigen naam, maar enkel uit naam en als vertegenwoordiger van de gemeente. De vordering dient te steunen op een recht van de gemeente en heeft tot doel een collectief belang te verdedigen. Bijgevolg vermag een inwoner van een gemeente slechts namens haar in rechte op te treden voor zover de gemeente in kwestie zelf een ontvankelijke vordering kan instellen.

Artikel 1, eerste lid, van de wet van 12 januari 1993 verleent een vorderingsrecht inzake bescherming van het leefmilieu aan de

administratieve overheden, waartoe de gemeenten behoren. Bijgevolg kan een gemeente op grond van die bepaling een vordering tot staking instellen ter bescherming van het leefmilieu of ter voorkoming van een ernstige dreiging voor het leefmilieu op haar grondgebied voor zover die bescherming van dat aspect van het leefmilieu tot haar bevoegdheid behoort.

De omstandigheid dat de gemeente zelf een vergunning heeft verleend, verhindert niet dat ze een vordering kan instellen tot staking van een handeling ter uitvoering van die vergunning, zelfs indien die handeling in overeenstemming is met de door haar verleende vergunning. Artikel 159 van de Grondwet belet een administratieve overheid immers niet de onwettigheid aan te voeren van een besluit dat zij zelf heeft genomen. Er zou ook niet kunnen worden aangevoerd dat de gemeente geen belang zou hebben bij een dergelijke vordering, vermits een gemeente die op grond van artikel 1 van de wet van 12 januari 1993 een vordering tot staking instelt, volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie wordt geacht een belang te hebben. Bijgevolg moet de gemeente niet doen blijken van een eigen belang in de zin van artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek, daar haar vorderingsrecht rechtstreeks voortvloeit uit de wet van 12 januari 1993.

Hieruit vloeit voort dat een inwoner de vordering tot staking namens de gemeente kan instellen, zelfs indien de betwiste handeling in overeenstemming is met de vergunning van de gemeente.

De in het geding zijnde bepalingen zijn dus niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in die zin geïnterpreteerd dat zij een inwoner het recht ontzeggen om een vordering tot staking in te stellen uit naam van een gemeente wanneer hij een handeling bekritiseert die in overeenstemming is met de door haar verleende vergunning.

Maar dat verschil in behandeling bestaat niet en de artikelen 10 en 11 van de Grondwet zijn bijgevolg niet geschonden indien die bepalingen in die zin worden geïnterpreteerd dat een inwoner van de gemeente namens die laatste in rechte kan treden, zelfs wanneer hij een handeling bekritiseert die in overeenstemming is met de door haar verleende vergunning.

X. ONDERWIJSRECHT

21. De vrijheid van onderwijs : aanvaardbare grenzen en onevenredige sanctie (arrest nr. 132/2007)

Het Hof heeft sinds zijn oprichting vijftien schorsingen uitgesproken. Het zestiende schorsingsarrest werd gewezen in een onderwijszaak.

Bij artikel 124 van het decreet van 2 februari 2007 tot vaststelling van het statuut van de directeurs, beslist de Franse Gemeenschap dat in het gesubsidieerd onderwijs een school enkel in aanmerking komt voor subsidies als het personeelslid dat daarvan de leiding heeft, een personeelslid is dat gesubsidieerd en bezoldigd wordt door een weddesubsidie.

Een basisschool van het niet-confessioneel gesubsidieerd vrij onderwijs, waarvan de directrice een persoon is die niet tot het gesubsidieerd personeel behoort en door de school wordt bezoldigd met eigen middelen, evenals die directrice, vorderen de schorsing en de vernietiging van twee bepalingen van het decreet : artikel 124, dat in die nieuwe vereiste voorziet, en in ondergeschikte orde, artikel 136, dat voorziet in overgangsmatregelen ten voordele van bepaalde categorieën van directeurs, waartoe de directrice van de verzoekende school niet behoort.

In het onderzoek van de vordering tot schorsing weert het Hof in de eerste plaats het argument van de Franse Gemeenschapsregering waarin het belang om in rechte te treden van de verzoekende partijen wordt betwist om reden dat de eerste verzoekende partij niet de directrice van laatstgenoemde zou zijn « in de zin van de toepasbare reglementering ». Het Hof merkt op dat betrokkene beschouwd werd als directrice van de school in alle contacten die zij met de Franse Gemeenschap heeft gehad en in die hoedanigheid werd geïnspecteerd. Het is van oordeel dat het bestreden decreet zowel de situatie van de school als die van haar directrice zal raken.

In zoverre in geen enkele overgangsmatregel wordt voorzien ten gunste van de categorie van personen waartoe een van de verzoekende partijen behoort, worden die personen anders

behandeld dan de andere directeurs wier situatie door het bestreden decreet wordt geraakt en die de in artikel 136, § 1, van hetzelfde decreet vervatte overgangsbepalingen genieten, zonder dat dit verschil in behandeling redelijkerwijze wordt verantwoord; de middelen die zijn gericht tegen de artikelen 124 en 136, § 1, in samenhang gelezen, van het bestreden decreet zijn bijgevolg ernstig in de zin van artikel 20, § 1, van de bijzondere wet van 6 januari 1989.

Bovendien wordt het risico van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel eveneens aangetoond ten aanzien van de beide verzoekende partijen, vermits, bij ontstentenis van schorsing, de school vanaf 1 september 2007 hetzij niet langer de subsidies van de Franse Gemeenschap zal ontvangen, hetzij een nieuwe directeur zal moeten benoemen ter vervanging van de andere verzoekende partij - die bijgevolg tegen diezelfde datum die functie zal moeten neerleggen. In het eerste geval dreigt het ernstig nadeel van de school onherstelbaar te zijn, vermits het verlies van subsidiëring het voortbestaan zelf van de school zal bedreigen. In het tweede geval houdt de verandering van directie, enkele weken vóór het nieuwe schooljaar, een reëel risico in van desorganisatie en vermindering van de kwaliteit van het beheer van de school.

In zijn arrest *nr. 106/2007* schorst het Hof artikel 124 van het decreet.

Bij het onderzoek van het beroep tot vernietiging onderzoekt het Hof het middel dat is afgeleid uit de schending van de vrijheid van onderwijs die wordt gewaarborgd bij artikel 24, § 1, van de Grondwet.

De in artikel 24, § 1, van de Grondwet gedefinieerde onderwijsvrijheid veronderstelt dat de inrichtende machten die niet rechtstreeks van de gemeenschap afhangen, onder bepaalde voorwaarden aanspraak kunnen maken op subsidiëring vanwege de gemeenschap. Het recht op subsidiëring wordt beperkt, enerzijds, door de mogelijkheid voor de gemeenschap om de subsidies te verbinden aan vereisten die te maken hebben met het algemeen belang, onder andere die van een kwaliteitsonderwijs en de inachtneming van normen in verband met de schoolbevolking en, anderzijds, door de noodzaak om de beschikbare financiële middelen te verdelen onder de verschillende opdrachten van de gemeenschap. De vrijheid van onderwijs kent bijgevolg beperkingen en verhindert niet dat de decreetgever voorwaarden

van financiering en subsidiëring oplegt die de uitoefening van die vrijheid beperken. Dergelijke maatregelen kunnen als dusdanig niet worden beschouwd als een inbreuk op de vrijheid van onderwijs.

Dit zou wel het geval zijn wanneer zou blijken dat de concrete beperkingen die daardoor aan die vrijheid worden gesteld, niet adequaat of onevenredig zouden zijn ten aanzien van het nagestreefde doel. De vrijheid van onderwijs impliceert de vrijheid, voor de inrichtende macht, om het personeel te kiezen dat wordt tewerkgesteld met het oog op de verwezenlijking van de eigen onderwijsdoelstellingen. Zij verzet zich er niet tegen dat de bevoegde wetgever daaraan beperkingen aanbrengt, met name om de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen, op voorwaarde dat die beperkingen redelijkerwijze verantwoord en evenredig zijn met het doel en de gevolgen van de maatregel.

De decreetgever kan, teneinde de kwaliteit van het onderwijs dat openbare financiering geniet te waarborgen, eisen dat de directeur van de inrichting over bepaalde bekwaamheden, kwalificaties of opleidingen beschikt die waarborgen dat hij de voor dat ambt vereiste kwaliteiten heeft, net zoals hij bij niet-inachtneming van die vereiste in sancties kan voorzien. Het behoort tot de beoordelingsbevoegdheid van de decreetgever te bepalen welke bekwaamheidsbewijzen vereist zijn.

Doordat het bestreden decreet bepaalt dat een directeur tot het met een weddesubsidie bezoldigde personeel moet behoren, beoogt het het personeelslid dat houder is van één van de bekwaamheidsbewijzen vereist bij het decreet van 1 februari 1993 houdende het statuut van de gesubsidieerde personeelsleden van het gesubsidieerd vrij onderwijs, te dezen, het bewijs van onderwijzer. Een dergelijke keuze is niet kennelijk onredelijk vermits zij de inrichtende machten ertoe aanzet de directietaken toe te vertrouwen aan personen die, zowel door het diploma dat zij hebben verkregen als door de functies die zij dankzij dat diploma hebben kunnen uitoefenen, geacht kunnen worden de vereiste kennis en ervaring te bezitten om een school te leiden.

Wanneer de decreetgever daarentegen de niet-ervulling van die voorwaarde bestraft door het ontzeggen van elke subsidie voor de school, heeft hij een maatregel genomen die niet kennelijk evenredig is met het door hem nagestreefde doel.

Het Hof vernietigt bijgevolg artikel 124 van het decreet van de Franse Gemeenschap van 2 februari 2007 tot vaststelling van het statuut van de directeurs.

22. Het standstill-beginsel en de inning van « bijkomend inschrijvingsgeld » (arrest nr. 28/2007)

In verschillende arresten heeft het Hof op het gebied van onderwijs het *standstill*-beginsel reeds bevestigd, dat voortvloeit uit de combinatie van artikel 24, § 3, van de Grondwet en artikel 13.2 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten.

Dat beginsel verzet zich ertegen dat België, sinds de inwerkingtreding van het Verdrag te zijnen aanzien – op 21 juli 1983 –, maatregelen neemt die zouden indruisen tegen de doelstelling van kosteloosheid, die voor het lager onderwijs onmiddellijk en voor het middelbaar en het hoger onderwijs geleidelijk moet worden verwezenlijkt.

Ten aanzien van de inschrijvingsgelden had het Hof zich uitgesproken in de arresten *nrs. 33/92 en 40/94*, waarbij in het eerste van die arresten tot een gedeeltelijke vernietiging is besloten.

Ditmaal was bij het Hof een beroep ingesteld tot vernietiging van de artikelen 1 en 2 van het decreet van de Franse Gemeenschap van 20 juli 2005 betreffende het bijkomend inschrijvingsgeld geïnd in het niet-universitair hoger onderwijs.

Ten aanzien van artikel 1 van het bestreden decreet

Artikel 1 van het decreet werd verweten dat het het inschrijvingsgeld bekrachtigt dat door de daarin beoogde onderwijsinstellingen wordt geïnd bovenop het bij artikel 12, § 2, eerste en tweede lid, van de wet van 29 mei 1959 « tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving » opgelegde schoolgeld. Het zou aldus in strijd zijn met de artikelen 10, 11 en 24 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 2.1 en 13

van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, en met artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre die bepalingen de geleidelijke invoering van de kosteloosheid van het hoger onderwijs (en daarmee een *standstill*-effect) zouden opleggen en zich zouden verzetten tegen een geldigverklaring die discriminerende gevolgen heeft en afbreuk doet aan het wettigheidsbeginsel.

Na te hebben vastgesteld dat de geldigverklaring van het in de bestreden bepaling bedoelde inschrijvingsgeld op retroactieve wijze de bekrachtiging inhoudt van maatregelen die zijn genomen door de onderwijsinstellingen die het hebben geïnd, herinnert het Hof aan zijn rechtspraak in verband met het beginsel van de niet-retroactiviteit van wetten. Die niet-retroactiviteit is een waarborg die tot doel heeft rechtsonzekerheid te voorkomen en die vereist dat de inhoud van het recht voorzienbaar en toegankelijk is, zodat iedereen op redelijke wijze de gevolgen van een bepaalde handeling zou kunnen voorzien op het tijdstip dat die handeling wordt verricht.

Uit de memorie van toelichting van het decreet blijkt dat de decreetgever heeft willen reageren op een rechterlijke uitspraak volgens welke de inning, door een hogeschool, van inschrijvingsgeld bovenop het schoolgeld (met uitsluiting van de administratieve gelden) onwettig was. Mocht het in het geding zijnde inschrijvingsgeld moeten worden terugbetaald door de instellingen die het hebben geïnd bovenop het schoolgeld waarin de wet van 29 mei 1959 voorziet, zou een groot aantal onder hen ertoe verplicht zijn hun deuren te sluiten. In zijn advies heeft de Raad van State het adequate karakter van de verantwoording voor de toen in ontwerp zijnde decretale geldigverklaring aanvaard, maar heeft hij voorgesteld de negatieve financiële gevolgen van een eventuele terugbetaling van het inschrijvingsgeld verder te motiveren, hetgeen de decreetgever heeft gedaan.

Uit de lezing van artikel 13.2 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten blijkt dat voor het « lager onderwijs », het « middelbaar onderwijs in zijn verschillende vormen » en het « hoger onderwijs » onderscheiden bepalingen en

behandelingen gelden. Wat het lager onderwijs betreft, is de kosteloosheid een doelstelling die onmiddellijk moet worden verwezenlijkt. Wat het middelbaar en het hoger onderwijs betreft, moeten de in het Verdrag ingeschreven doelstellingen worden nagestreefd « door middel van alle passende maatregelen en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs ». Uit de gecombineerde lezing van de artikelen 2.1 en 13.2 van het Verdrag blijkt dat de - door het Verdrag beoogde - gelijke toegankelijkheid van het middelbaar en het hoger onderwijs geleidelijk moet worden ingevoerd in de verdragsluitende Staten, rekening houdend met de economische mogelijkheden en de situatie van de overheidsfinanciën eigen aan elk van die Staten, en niet volgens strikt eenvormige temporele voorwaarden. Artikel 13.2, *litterae* b) en c), van het Verdrag doet derhalve geen recht op kosteloze toegang ontstaan tot ander onderwijs dan het lager onderwijs. Wel verzetten die bepalingen zich ertegen dat België, na de inwerkingtreding van het Verdrag te zijnen aanzien - op 21 juli 1983 - maatregelen zou nemen die ingaan tegen de doelstelling om de gelijkelijke toegang tot het hoger onderwijs te verwezenlijken, onder meer door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs.

In 1983 werd schoolgeld geïnd voor de toegang tot het hoger onderwijs van het korte type en het lange type. De *standstill*-verplichting, die voortvloeit uit het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, houdt niet in dat die gelden na 1983 niet kunnen worden verhoogd, met name, enerzijds, op grond van een redelijke beoordeling van de evolutie van de kosten van levensonderhoud, van die van het nationaal product en van de stijging van het gemiddelde inkomen per inwoner, ten opzichte van de tijd waarin ze zijn vastgesteld en, anderzijds, op grond van motieven van algemeen belang vermeld in onder meer artikel 2.1 van het Verdrag, waaronder in het bijzonder de ter beschikking staande financiële middelen.

Rekening houdend met de aangevoerde motieven om de bestreden geldigverklaring te verantwoorden, doet de in het geding zijnde maatregel niet op onverantwoorde wijze afbreuk aan de *standstill*-verplichting.

Er kon immers, enerzijds, redelijkerwijs worden geoordeeld dat de ontstentenis van een dergelijke maatregel het voortbestaan van de onderwijsinstellingen waarop hij betrekking heeft, kon bedreigen - wat het vereiste doel van algemeen belang vormt : het in ernstige financiële moeilijkheden brengen van die instellingen zou van dien aard kunnen zijn dat het recht op onderwijs in grotere mate zou worden aangetast dan de mate waarin artikel 1 afbreuk doet aan de doelstelling om de kosteloosheid van dat onderwijs geleidelijk te verzekeren.

Anderzijds heeft de decreetgever de bekritiseerde maatregel gekoppeld aan waarborgen die ertoe strekken te voorkomen dat hij onevenredige gevolgen heeft, met name door niet tussen te komen in de procedures die voor de rechtscolleges hangende zouden zijn. Hij gaat, voor de toekomst, eveneens gepaard met bepalingen die ertoe strekken het bedrag van het bijkomend inschrijvingsgeld geleidelijk te beperken tot de afschaffing zonder meer ervan (artikel 2, a) en b)) en de betrokken onderwijsinstellingen een « toelage voor de bevordering van de democratisering van de toegang tot het hoger onderwijs » toe te kennen (artikelen 3 tot 5).

Het Hof weerlegt bijgevolg de kritiek van een schending, door artikel 1 van het decreet, van de *standstill*-verplichting en besluit eveneens tot de verwerping van de andere tegen die bepaling geformuleerde kritiek, onder meer ten aanzien van de naleving van de beginselen van gelijkheid en wettigheid.

Ten aanzien van artikel 2, c), van het bestreden decreet

Artikel 2, c), van het decreet wordt in de eerste plaats verweten dat het de daarin beoogde onderwijsinstellingen toelaat om, naast het bijkomend inschrijvingsgeld, de kosten tegen de werkelijke kostprijs aan te rekenen voor de individueel aan de student geleverde goederen en diensten. Die bepaling zou aldus in strijd zijn met het *standstill*-beginsel, dat uit de hiervoor genoemde bepalingen voortvloeit.

De bedragen waarvan de betaling op grond van artikel 2, c), kan worden gevorderd, vormen de kostprijs van de daarin beoogde

goederen en diensten. Zij zijn aldus bedoeld om het de onderwijsinstellingen mogelijk te maken specifieke uitgaven te dekken die zij voor de studenten doen, en betreffen dus niet de toegang tot de hogere studies. In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen verklaarden, kan de bepaling die daarin voorziet, niet onbestaanbaar worden geacht met artikel 24, § 3, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 13 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten en met de *standstill*-verplichting.

Ook artikel 2, c), werd bekritiseerd, in zoverre de daarin beoogde kosten, enerzijds, zouden kunnen variëren van de ene instelling tot de andere en aldus de gelijkheid tussen de studenten zouden kunnen verbreken en, anderzijds, niet door de decreetgever zijn vastgesteld.

Door te bepalen dat de in het geding zijnde kosten tegen kostprijs moeten worden geraamd, heeft de decreetgever zich voldoende nauwkeurig uitgedrukt en een kennelijk onredelijke raming zou door de bevoegde rechter kunnen worden afgekeurd. Gelet op de aard van die bedragen vermocht de decreetgever de Regering ermee te belasten de lijst ervan vast te stellen (vanaf het academiejaar 2006-2007), teneinde het mogelijk te maken die lijst sneller aan de evolutie van de behoeften aan te passen dan wanneer telkens de goedkeuring van een wijzigingsdecreet noodzakelijk zou zijn.

Aangezien het mogelijk is dat de kosten die de onderwijsinstellingen doen voor de aan de studenten geleverde goederen en diensten niet eenvormig zijn, rekening houdend met het feit dat het onderwijs, de cursussen en het pedagogisch materiaal kunnen variëren van de ene instelling tot de andere, zelfs voor identieke opties, kan de tenlasteneming ervan op dezelfde wijze variëren, zonder op discriminerende wijze afbreuk te doen aan de rechten van de betrokkenen.

XI. SOCIALEZEKERHEIDSRECHT

23. Beroepsziekten : aanvangsdatum van het recht op vergoeding (arrest nr. 25/2007)

Volgens artikel 35, tweede lid, van de op 3 juni 1970 gecoördineerde wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, gaat de jaarlijkse vergoeding van 100 pct., bepaald naar de graad van de blijvende ongeschiktheid, « niet vroeger dan 120 dagen vóór de datum van het indienen van de aanvraag » in.

Een dergelijke beperking wordt niet teruggevonden in de bepalingen van de wet van 3 juli 1967 die inzonderheid betrekking heeft op de beroepsziekten in de overheidssector.

Het Arbeidshof te Luik vraagt aan het Hof of dat verschil in behandeling bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Na analyse van de parlementaire voorbereiding van de beide wetgevingen die het Hof verzocht werd met elkaar te vergelijken, herhaalt het Hof - wat het reeds in verscheidene arresten heeft gezegd - dat de objectieve verschillen die bestaan tussen de werknemers van de openbare sector en die van de privésector verantwoordt dat zij aan verschillende systemen zijn onderworpen en dat kan worden aanvaard dat bij een nadere vergelijking van beide systemen verschillen in behandeling aan het licht komen, nu eens in de ene zin, dan weer in de andere, onder voorbehoud dat elke regel dient overeen te stemmen met de logica van het systeem waarvan die regel deel uitmaakt. Het Hof brengt eveneens in herinnering dat de logica van de twee systemen verantwoordt dat er verschillen bestaan wat betreft de procedureregels, het niveau en de modaliteiten van de vergoeding, en onderstreept daarbij dat het aan de wetgever behoort te oordelen of en vanaf wanneer een grotere uniformiteit tussen beide systemen wenselijk is.

Het zal niettemin onderzoeken of het voorgelegde verschil in behandeling verantwoord is.

In dat verband merkt het op dat, in tegenstelling tot het arbeidsongeval, dat voortvloeit uit een plotse gebeurtenis die zich voordoet tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst, de beroepsziekte een ziekte is waarvan het slachtoffer, met een zekere intensiteit en gedurende een bepaalde tijd, werd blootgesteld aan het beroepsrisico van die ziekte, waardoor het tijdstip waarop aangifte ervan moet worden gedaan soms moeilijk vast te stellen is. Het voegt daaraan toe dat de beroepsziekten een evolutief karakter vertonen en dat met de ontwikkeling van de technieken ook de oorzaken zelf ervan variëren. Daarom heeft de wetgever, die oorspronkelijk had geopteerd voor een gesloten lijst van ziekten, aan die lijst elke ziekte toegevoegd die op een determinerende en rechtstreekse wijze het gevolg is van de beroepsuitoefening. In dat laatste geval moet het bewijs van het oorzakelijk verband worden geleverd door het slachtoffer of zijn rechthebbenden, terwijl voor de ziekten die op de lijst voorkomen dat verband wordt vermoed. Ten slotte wordt de lijst zelf herhaaldelijk bijgewerkt.

Door te voorzien in een termijn van 120 dagen, stelt de wetgever het aanvangspunt van het recht op vergoeding vast op een datum die niet noodzakelijkerwijze overeenstemt met die van het begin van de blijvende arbeidsongeschiktheid, wat voor de zieke des te meer ongunstige gevolgen kan hebben daar, zoals de verwijzende rechter onderstreept, in de overgrote meerderheid van de gevallen, de ziekte zich slechts zeer langzaam aftekent en slechts uitzonderlijk vanaf de eerste symptomen kan worden herkend als een beroepsziekte.

Er kan worden aangenomen dat, teneinde de uitgaven ten laste van het Fonds voor de Beroepsziekten te beperken, teneinde dat Fonds in staat te stellen prognoses te maken en teneinde de zieke ertoe aan te zetten zijn ziekte aan te geven zodra de eerste symptomen opduiken, de wetgever door het Hof opgesomde maatregelen heeft genomen. Het zou eveneens verantwoord zijn dat hij maatregelen neemt om cumulatie te vermijden en dat hij de opsporing en preventie verbetert.

Doordat de wetgever het slechts mogelijk maakt om een vergoeding toe te kennen ten vroegste 120 dagen vóór de datum van de indiening van de aanvraag, heeft hij daarentegen een maatregel genomen die onevenredige gevolgen kan hebben.

Noch de aard van de band die de werknemer met zijn werkgever verbindt in de privésector, noch de omstandigheid dat de werknemer opdrachten van algemeen belang uitvoert in de openbare sector, noch de procedures die verschillend zijn in de beide systemen, zijn van die aard dat ze het bekritiseerde verschil in behandeling kunnen verklaren.

Artikel 35, tweede lid, van de wetten betreffende de beroepsziekten schendt bijgevolg de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre het bepaalt dat de vergoeding niet vroeger kan ingaan dan 120 dagen vóór de datum van het indienen van de aanvraag.

24. De kinderbijslag voor kinderen met een handicap (arrest nr. 66/2007)

Artikel 63 van de samengeordende wetten betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders, zoals het werd gewijzigd bij artikel 87 van de programmawet van 24 december 2002, bepaalt dat de kinderbijslag tot de leeftijd van 21 jaar wordt toegekend ten behoeve van het kind dat getroffen is, hetzij (§ 1) door een lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid van ten minste 66 pct., hetzij (§ 2) een aandoening heeft die gevolgen heeft voor hemzelf, op het vlak van de lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid of op het vlak van de activiteit en de participatie, of voor zijn familiale omgeving. Het kind moet respectievelijk geboren zijn uiterlijk op (§ 1) of na (§ 2) 1 januari 1996. Bovendien worden verschillende delegaties aan de Koning verleend.

De Arbeidsrechtbank te Verviers stelt drie prejudiciële vragen.

In de eerste plaats wordt aan het Hof gevraagd of artikel 63 bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre twee categorieën van kinderen met een handicap worden

onderscheiden, namelijk de kinderen die werden geboren vóór 2 januari 1996 (§ 1) en de kinderen die werden geboren vanaf 2 januari 1996 (§ 2).

Na de historiek van die bepaling te hebben geschetst, en in het bijzonder de wijziging van de regeling die daarvan de basis vormt, wijst het Hof erop dat het voormelde verschil in behandeling berust op een objectief criterium, namelijk de geboortedatum van het kind met een handicap. Rekening houdend met het doel van de wetgever, namelijk een grondige hervorming van het systeem van de verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een handicap, binnen de budgettaire grenzen van de begroting, is het criterium pertinent.

Door te bepalen dat het nieuwe systeem enkel van toepassing is op kinderen geboren vanaf 2 januari 1996, heeft de wetgever een maatregel genomen die redelijk te verantwoorden is : de keuze voor die leeftijdsgroep wordt verantwoord door het feit dat de psychologische en financiële belasting voor de ouders vooral in de eerste levensjaren van een kind met een handicap doorweegt. Een geleidelijke invoering heeft ook als voordeel dat het systeem nog inhoudelijk kan worden bijgestuurd, dat een overbelasting van de administratie gedurende de eerste jaren wordt vermeden, en dat de budgettaire impact die voortvloeit uit de aanvullende kinderbijslag of uit de administratieve meerkost, wordt beperkt.

Het Hof besluit dan ook dat het eerste voorgelegde verschil in behandeling, dat gebaseerd is op de geboortedatum van het kind met een handicap, bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Er worden aan het Hof nog twee andere vragen gesteld.

Er wordt gevraagd of artikel 63 voldoende toegang geeft tot een minimum aan menselijke waardigheid in de zin van artikel 23 van de Grondwet, en dat in twee opzichten. Enerzijds omdat het in de vroegere regeling enkel mogelijk is een verhoogde tegemoetkoming te verkrijgen wanneer er een ongeschiktheid is van ten minste 66 pct., hetgeen « minder ernstige handicaps die niettemin reëel en aanzienlijk zijn », uitsluit. Anderzijds omdat het zowel in de

vroegere als in de nieuwe regeling van de verhoogde kinderbijslag mogelijk is de verhoging van de kinderbijslag in te trekken indien de handicap medisch gezien voor verbetering vatbaar is « dankzij behandelingen of prothesen, ongeacht de kosten van de medische maatregelen ».

Artikel 23, eerste lid, van de Grondwet bepaalt dat ieder het recht heeft een menswaardig leven te leiden en het derde lid, 2°, vermeldt onder de economische, sociale en culturele rechten « het recht op sociale zekerheid » en « het recht op bescherming van de gezondheid ». Die bepalingen preciseren niet wat die rechten, waarvan enkel het beginsel wordt uitgedrukt, impliceren, aangezien elke wetgever ermee belast is die rechten te waarborgen, overeenkomstig artikel 23, tweede lid, « rekening houdend met de overeenkomstige plichten ». Uit die bepaling volgt dat het recht een menswaardig leven te leiden onder meer kan worden verwezenlijkt door het geheel van de economische, sociale en culturele rechten, waarvan de combinatie ertoe strekt eenieder in staat te stellen dat recht te genieten; het recht op sociale zekerheid, waartoe het recht op kinderbijslag behoort, is een van die rechten.

Om het recht op sociale zekerheid te waarborgen, beschikt de bevoegde wetgever over een ruime beoordelingsvrijheid. Het Hof zou de door hem genomen maatregelen om die doelstelling te bereiken, alleen kunnen afkeuren wanneer zij voortvloeien uit een kennelijk onredelijk oordeel.

De in artikel 63 vermelde kinderbijslag heeft betrekking op een aspect van een van de economische, sociale of culturele rechten vermeld in artikel 23, tweede en derde lid, van de Grondwet. Het Hof moet te dezen rekening houden met alle wettelijke bepalingen die ertoe bijdragen het recht een menswaardig leven te leiden, te waarborgen.

Het feit dat de toekenning van de verhoogde kinderbijslag afhankelijk wordt gesteld van een lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid van ten minste 66 procent, berust niet op een kennelijk onredelijk oordeel : het recht op sociale zekerheid en het recht op geneeskundige bijstand worden immers gewaarborgd door andere wetgevingen die kunnen worden toegepast op een kind met

een handicap, meer bepaald door het recht op de gewone kinderbijslag of door de regeling inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering.

Wat de mogelijkheid betreft de verhoging van de kinderbijslag in te trekken indien de handicap medisch gezien voor verbetering vatbaar is, machtigen de in het geding zijnde bepalingen, na de essentiële elementen van het recht op kinderbijslag te hebben bepaald, de Koning ertoe om, enerzijds, te bepalen op welke wijze de lichamelijke en geestelijke ongeschiktheid van het kind wordt vastgesteld, alsmede de voorwaarden waaraan het kind moet voldoen (artikel 63, § 1, tweede lid) en, anderzijds, de criteria te bepalen, alsmede de wijze waarop de gevolgen van de aandoening worden vastgesteld en de voorwaarden waaraan het kind moet voldoen (artikel 63, § 2, tweede lid). Die uitvoeringsmaatregelen behoren niet tot de bevoegdheid van het Hof.

Besluit : artikel 63 van de samengeordende wetten betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders, zoals gewijzigd bij artikel 87 van de programmawet van 24 december 2002, schendt de artikelen 10, 11 en 23 van de Grondwet niet; hetzelfde artikel 63, vóór de voormelde wijziging, schond artikel 23 van de Grondwet niet.

25. De terugvordering van onterecht betaalde sociale uitkeringen (arresten nrs. 82/2007 en 101/2007)

Met zijn arrest *nr. 207/2004* had het Hof zich uitgesproken over de rechterlijke toetsing van administratieve beslissingen in verband met de terugvordering van onterecht betaalde sociale uitkeringen.

Het had geoordeeld dat, indien artikel 580, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek en de artikelen 9 en 12*ter*, tweede lid, van de wet van 20 juli 1971 tot instelling van de gewaarborgde gezinsbijslag in die zin werden geïnterpreteerd dat zij elk rechtsmiddel uitsluiten tegen de beslissingen waarbij wordt geweigerd af te zien van de terugvordering van onterecht betaalde gezinsbijslag, zij niet bestaanbaar zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, vermits aan een categorie van personen, zonder aanvaardbare reden, elke

mogelijkheid zou worden ontnomen beroep in te stellen tegen een voor hen nadelige beslissing.

Die bepalingen kunnen evenwel op een grondwetsconforme wijze worden geïnterpreteerd. Na te hebben aangetoond dat de arbeidsrechtbank bevoegd is om kennis te nemen van de betwistingen betreffende de afstand van de terugvordering van de onterecht uitgekeerde prestaties en te hebben vastgesteld dat de Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers (hierna: R.K.W.), die ertoe gehouden is de boekhoudkundige regels van publiek recht na te leven, alleen in de in artikel 9, § 2, van de wet van 20 juli 1971 vermelde gevallen kan afzien van de terugvordering van onterecht uitgekeerde prestaties, merkt het Hof op dat de aan de R.K.W. toevertrouwde beoordelingsbevoegdheid ruim is : het komt aan de R.K.W. toe te beoordelen wanneer een verzaking aan de schuldvordering op grond van de in artikel 9, § 2, vervatte hypothesen opportuun is. Die discretionaire bevoegdheid is des te ruimer daar de betrokkene geen enkel subjectief recht op verzaking heeft. Wanneer de wijze waarop de R.K.W. zijn bevoegdheid dienaangaande heeft uitgeoefend wordt betwist, dient de feitenrechter rekening te houden met de aard van de bevoegdheid van het bestuur : bij zijn controle mag de rechter zich niet begeven op het terrein van de opportuniteit, vermits dit onbestaanbaar zou zijn met de beginselen die de verhoudingen regelen tussen de administratie en de rechtscolleges.

In zoverre het voormelde artikel 9, § 2, de administratie toestaat af te zien van de terugvordering van onrechtmatig betaalde bijslag indien die terugvordering « technisch onmogelijk », « al te onzeker of te bezwarend blijkt, in verhouding tot het bedrag van de in te vorderen sommen », kent het aan de administratie een beoordelingsvrijheid toe, die enkel in haar belang is vastgesteld en waarop de rechter geen controle kan uitoefenen.

In zoverre hetzelfde artikel de administratie daarentegen toestaat af te zien van de terugvordering van onrechtmatig betaalde bijslag indien die terugvordering « om sociale redenen niet aangewezen is », stelt het, in het belang van de bestuurde, een criterium vast waarvan de toepassing door de rechter moet kunnen worden gecontroleerd, zonder zich evenwel in de plaats van de

administratie te kunnen stellen. Die controle is des te meer noodzakelijk daar de weigering om af te zien van de terugvordering de betrokkene het recht kan ontzeggen op « het geheel van de latere prestaties », met toepassing van artikel 1410, § 4, van het Gerechtelijk Wetboek.

Het Hof wordt andermaal ondervraagd over artikel 580, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, ditmaal in het kader van artikel 21, §§ 2 en 8, van de wet van 13 juni 1966 betreffende de rustpensioenen.

In zijn arrest *nr. 82/2007* onderscheidt het Hof opnieuw twee interpretaties van de normen die aan het Hof zijn voorgelegd en ontwikkelt het een redenering die nauw aanleunt bij die van zijn arrest *nr. 207/2004*. In verband met de grondwetsconforme interpretatie bevestigt het dat de rechter ertoe gehouden is, wanneer de beslissing van de Raad voor Uitbetaling der Voordelen van de Rijksdienst voor Pensioenen wordt betwist, rekening te houden met de aard van de bevoegdheid van de administratie wanneer hij het aan hem voorgelegde beroep onderzoekt. Hij mag zich aldus niet begeven op het terrein van de opportuniteit, vermits dat onverenigbaar zou zijn met de beginselen die de verhoudingen regelen tussen de administratie en de rechtscolleges. Aangezien de beslissing om al dan niet af te zien van de terugvordering van het onverschuldigde bedrag, voor de betrokken bestuurde rechtsgevolgen heeft, moet de rechter, zonder zich in de plaats van de administratie te kunnen stellen, de interne en externe wettigheid van de bestreden administratieve beslissing kunnen toetsen.

In het arrest *nr. 101/2007* behandelt het Hof opnieuw de vraag van de rechterlijke toetsing van de beslissingen betreffende de afstand van de terugvordering van de onterecht uitgekeerde sociale prestaties, ditmaal naar aanleiding van de prejudiciële vraag in verband met artikel 22, § 1, van de wet van 11 april 1995 tot invoering van « het Handvest » van de sociaal verzekerde. Dat artikel 22, zoals gewijzigd bij de wet van 25 juni 1997, bepaalt dat, onverminderd de reglementaire bepalingen eigen aan de verschillende sectoren van de sociale zekerheid, de terugvordering van het onverschuldigde bedrag is geregeld bij de bepalingen van de paragrafen 2 tot 4 van dat artikel, die de gevallen van facultatieve

of verplichte afstand opsommen, waarvan evenwel door de Koning kan worden afgeweken.

Na te hebben vastgesteld dat het geschil betrekking heeft op de terugvordering van uitkeringen die onterecht werden uitbetaald in het kader van een loopbaanonderbreking voor ouderschapsverlof - terugvordering die zou zijn geregeld door een specifieke reglementering -, merkt het Hof op dat artikel 22, § 1, van het Handvest van de sociaal verzekerde louter de uitdrukking is van het aanvullende karakter van dat artikel. De machtiging die het omvat, laat geenszins toe af te wijken van het beginsel volgens hetwelk een verschil in behandeling dat door een norm tussen bepaalde categorieën van personen wordt ingevoerd, dient te berusten op een redelijke verantwoording in het licht van het doel en de gevolgen van de betrokken norm. Het komt de administratieve en de justitiële rechter toe te beoordelen of de minister, door de afstand van de terugvordering van onterecht betaalde uitkeringen te beperken tot het geval van overmacht, een maatregel heeft genomen die redelijk verantwoord is door de specifieke aard van de loopbaanonderbrekingsuitkeringen.

In verband met het feit dat artikel 22 de rechter niet in staat zou stellen een volledige controle uit te oefenen op een beslissing waarbij wordt geweigerd af te zien van de terugvordering van onterecht betaalde sociale uitkeringen, staat de tweede paragraaf van die bepaling de bevoegde socialezekerheidsinstelling toe om af te zien van de terugvordering van de onverschuldigd betaalde uitkeringen wanneer het terug te vorderen bedrag gering is of wanneer blijkt dat de terugvordering ervan onzeker is of te duur; hij kent die instelling een beoordelingsvrijheid toe die enkel in het belang van de overheid is vastgesteld en waarop de rechter geen enkele controle kan uitoefenen. Het is redelijk verantwoord niet toe te staan dat beroep kan worden ingesteld tegen de beslissing waarbij de minister gebruik maakt van die beoordelingsvrijheid.

In zoverre diezelfde bepaling de bevoegde instelling van sociale zekerheid daarentegen toestaat af te zien van de terugvordering van onverschuldigd betaalde uitkeringen « in behartigenswaardige gevallen of categorieën van gevallen en mits de schuldenaar te goeder trouw is », stelt zij, in het belang van de bestuurde, een

criterium vast waarvan de toepassing door de rechter moet kunnen worden gecontroleerd op de interne en externe wettigheid ervan, zonder dat hij zich evenwel in de plaats van de minister kan stellen. Onder dat voorbehoud schendt artikel 22, §§ 1 en 2, van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het Handvest van de sociaal verzekerde de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

26. Ongevallen op de weg naar en van het werk : het begrip « normaal traject » (arrest nr. 152/2007)

Artikel 7 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 definieert het arbeidsongeval als « elk ongeval dat een werknemer tijdens en door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst overkomt en dat een letsel veroorzaakt », en preciseert dat het ongeval overkomen tijdens de uitvoering van de overeenkomst, behoudens tegenbewijs, wordt geacht als overkomen door het feit van de uitvoering van die overeenkomst.

Artikel 8, § 1, voegt daaraan toe dat « eveneens als arbeidsongeval wordt aangezien het ongeval dat zich voordoet op de weg naar en van het werk », die het omschrijft als « het normale traject dat de werknemer moet afleggen om zich van zijn verblijfplaats te begeven naar de plaats waar hij werkt, en omgekeerd ». Het somt vervolgens de gevallen op waarin het traject normaal blijft indien de werknemer de nodige en redelijkerwijze te verantwoorden omwegen maakt, en specificeert de omstandigheden waarin de werknemer wordt geacht zich eveneens op de plaats waar hij werkt te bevinden. Het preciseert dat het traject van of naar de verblijfplaats begint zodra de werknemer de dorpel van zijn hoofd- of tweede verblijfplaats verlaat en eindigt zodra die weer wordt overschreden (artikel 8, § 1, vierde lid). Artikel 8, § 2, vermeldt de trajecten die onder meer met de weg naar en van het werk worden gelijkgesteld.

Artikel 9 van dezelfde wet bepaalt dat, wanneer de getroffene of zijn rechthebbenden benevens het bestaan van het letsel, een plotselinge gebeurtenis aanwijzen, het letsel, behoudens tegenbewijs, wordt vermoed door een ongeval te zijn veroorzaakt.

In verschillende prejudiciële vragen die door het Arbeidshof te Gent zijn gesteld, wordt het Hof ondervraagd over de bestaanbaarheid, met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, van het voormelde artikel 8, § 1, inzonderheid van de eerste zin van het tweede lid ervan, volgens welke « onder de weg naar en van het werk [...] het normale traject [wordt verstaan] dat de werknemer moet afleggen om zich van zijn verblijfplaats te begeven naar de plaats waar hij werkt, en omgekeerd ».

De eerste twee prejudiciële vragen houden verband met het verschil in behandeling dat de wetgever maakt tussen het arbeidsongeval *sensu stricto* en het arbeidswegongeval, inzonderheid op het stuk van de bewijslast : enerzijds (eerste vraag), doordat inzake het arbeidswegongeval wordt vereist dat het traject tussen de verblijfplaats en de plaats van tewerkstelling « normaal » moet zijn, terwijl die vereiste van « normaliteit » niet wordt gesteld voor het arbeidsongeval *sensu stricto* in de artikelen 9 en 7 van die wet, inzonderheid wat de uitvoering van de arbeidsovereenkomst betreft; anderzijds, doordat niet is voorzien in een weerlegbaar vermoeden dat een arbeidswegongeval wordt geacht als overkomen door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en doordat het slachtoffer of zijn rechthebbenden het bewijs moeten leveren van de reden die een eventueel oponthoud (of een eventuele omweg) verantwoordt, terwijl voor een arbeidsongeval *sensu stricto* wel zulk een weerlegbaar vermoeden geldt.

De derde prejudiciële vraag heeft betrekking op het onderscheid dat wordt gemaakt, wat betreft het oponthoud - tijdsaspect -, tussen het onbeduidende, het niet-belangrijke en het belangrijke oponthoud, waarbij het slachtoffer of zijn rechthebbenden respectievelijk geen reden, een wettige reden dan wel overmacht moeten bewijzen.

De vierde prejudiciële vraag heeft betrekking op hetzelfde begrip « normaal traject », in die zin geïnterpreteerd dat wat betreft het niet-belangrijke oponthoud - tijdsaspect -, het slachtoffer of zijn rechthebbenden niet het bewijs zouden moeten leveren van de wettige reden die zulk een oponthoud verantwoordt, terwijl wat de

niet-belangrijke omweg betreft - geografisch aspect - zij wel het bewijs zouden moeten leveren van de wettige reden die zulk een omweg verantwoordt.

In het antwoord dat het Hof op de eerste drie prejudiciële vragen geeft, bevestigt het de rechtspraak van de hoven en rechtbanken op dat gebied en besluit het, voor de drie voorgelegde verschillen in behandeling, dat het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie niet is geschonden.

In antwoord op de vierde prejudiciële vraag stelt het Hof in de eerste plaats vast dat de tekst van de in het geding zijnde bepaling geen enkel onderscheid maakt tussen de onderbreking en de omweg, en dat een dergelijk onderscheid op grond van de parlementaire voorbereiding niet kan worden verantwoord. In zijn vaste rechtspraak oordeelt het Hof van Cassatie dat het door de werknemer afgelegde traject om zich van zijn woonplaats naar de plaats van zijn tewerkstelling te begeven en omgekeerd, « normaal » is in de zin van de in het geding zijnde bepaling indien het normaal is naar tijd en ruimte; wanneer de afwijking ten opzichte van het normale traject niet belangrijk is, moet zij worden verantwoord door een wettige reden, ongeacht of het gaat om een omweg of een onderbreking.

De verwijzende rechter doet opmerken dat aan het arrest van het Hof van Cassatie van 6 november 1978 strijdige conclusies van het openbaar ministerie voorafgingen volgens welke de omweg verschilt van de onderbreking en dat dit standpunt door het openbaar ministerie reeds werd ingenomen vóór het arrest van het Hof van Cassatie van 11 mei 1977 (*Arr. Cass. 1978-1979, nr. 266*).

Indien in de conclusies voorafgaand aan het arrest van 6 november 1978 een onderscheid werd gemaakt tussen de onderbreking en de omweg, dan was dat om te besluiten dat het onderscheid tussen de niet-belangrijke onderbreking en de belangrijke onderbreking niet relevant zou zijn, maar in beide gevallen werd voorgehouden dat de wettige reden moet worden aangetoond.

De vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie is door de wetgever nooit in het geding gebracht, hoewel hij herhaaldelijk wijzigingen

heeft aangebracht aan artikel 8 van de wet van 10 april 1971. Hoewel de wet van 12 juli 1991 tot doel had het mogelijk te maken rekening te houden met het begrip « carpooling » om het begrip « normaal traject » te beoordelen, wordt in de parlementaire voorbereiding gepreciseerd dat « [...] de tekst van het voorstel niet tot gevolg [mag] hebben dat zou teruggekomen worden op de bestaande rechtspraak in verband met de normale arbeidsweg en de aanvaarde omwegen in andere situaties dan deze bedoeld in het voorstel ».

Het Hof besluit dat, aangezien de vierde prejudiciële vraag uitgaat van een verschil in behandeling dat niet overeenstemt met de tekst van de wet, noch met de wil van de wetgever, noch met de lezing die daarvan in een vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie wordt gemaakt, die vraag geen antwoord behoeft en dat artikel 8, § 1, tweede lid, van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schendt.

27. Tegemoetkomingen aan personen met een handicap van buitenlandse nationaliteit (arrest nr. 153/2007)

Bij zijn arrest *nr. 92/2004* oordeelde het Hof, in antwoord op een prejudiciële vraag die door de Arbeidsrechtbank te Brussel was gesteld, dat artikel 4 van de wet van 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, dat het voordeel van die tegemoetkomingen voorbehoudt aan de Belgen, aan de onderdanen van een lidstaat van de Europese Unie en aan bepaalde categorieën van vreemdelingen, en het voordeel daarvan weigert aan de vreemdelingen die niet tot die categorieën behoren, niet onbestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 191 ervan, met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag.

Op 30 september 2003 had het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in zijn arrest *Koua Poirrez t. Frankrijk* geoordeeld dat een analoge bepaling van de Franse wet een verschil in behandeling doorvoerde dat op geen enkele objectieve en redelijke verantwoording berustte, waarbij het eraan herinnerde dat alleen

« zeer sterke overwegingen » het ertoe zouden kunnen brengen een uitsluitend op de nationaliteit berustend verschil in behandeling bestaanbaar te achten. In zijn arrest *nr. 92/2004* oordeelde het Hof dat de voorgelegde zaak een belangrijk verschil vertoonde met de zaak *Koua Poirrez*, daar de vreemdeling aan wie tegemoetkomingen worden geweigerd, in België aanspraak zou kunnen maken op de maatschappelijke dienstverlening waarbij met zijn handicap rekening wordt gehouden.

Het Hof wordt opnieuw ondervraagd over de grondwettigheid van artikel 4 van de wet van 27 februari 1987, door de Arbeidsrechtbank te Luik, die meent aan het Hof een prejudiciële vraag te moeten stellen en daarbij bepaalde elementen benadrukt die eigen zijn aan de voorgelegde zaak : de eiseres, die van Amerikaanse nationaliteit is, leeft al 40 jaar in België, bezat door huwelijk de Belgische nationaliteit van 1977 tot 1983; haar twee kinderen zijn Belg; zij ontvangt voor hen kinderbijslag; zij lijkt, wegens haar inkomsten, geen aanspraak te kunnen maken op maatschappelijke dienstverlening en werd, ten slotte, ertoe gemachtigd zich in België te vestigen - niet te verblijven -, zodat zij in het bevolkingsregister en niet in het vreemdelingenregister is ingeschreven.

De eiseres heeft met België even sterke banden als die van de verzoeker *Koua Poirrez* met Frankrijk : het ging in dat geval om een onderdaan van Ivoorkust die in Frankrijk, waar hij verbleef, een invaliditeitskaart had verkregen, de adoptiezoon was van een Franse burger en het bestaansminimum had genoten.

Het Hof dient derhalve na te gaan of er, in het geval dat is voorgelegd, « zeer sterke overwegingen » bestaan die verantwoordend dat het voordeel van de tegemoetkomingen aan personen met een handicap wordt geweigerd aan de categorie van vreemdelingen die, zoals de eiseres voor de verwijzende rechter, ertoe gemachtigd zijn geweest « zich te vestigen » in België.

In vroegere arresten werd het Hof ertoe gebracht te oordelen dat het verantwoord is het leefloon toe te kennen aan vreemdelingen, op voorwaarde dat zij in het bevolkingsregister zijn ingeschreven

(arresten *nrs. 75/2003 en 5/2004*¹). Het had onderstreept dat die vreemdelingen definitief of op zijn minst voor een betekenisvolle duur in België gevestigd zijn en dat hun verblijfstoestand « in hoge mate gelijk is aan die van Belgen die hun werkelijke verblijfplaats in België hebben ». Volgens de parlementaire voorbereiding van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, voerde de wetgever die nieuwe categorie van begunstigen in « aangezien er geen feitelijke, noch juridische argumenten zijn die een andere behandeling dan de Belgen rechtvaardigen ».

Hoewel kan worden aangenomen, zoals het Hof in zijn arrest *nr. 82/2004* besliste, dat een vreemdeling die ertoe is gemachtigd in België te verblijven, hetzij voor korte duur, hetzij voor een duur van meer dan drie maanden, en die bijgevolg is ingeschreven in het vreemdelingenregister, geen voldoende sterke band met België vertoont om de tegemoetkomingen voor personen met een handicap te genieten, bestaan er geen « zeer sterke overwegingen » die het mogelijk maken - en bijgevolg is het niet redelijkerwijze verantwoord - de vreemdeling die ertoe is gemachtigd zich in België te vestigen en bijgevolg in het bevolkingsregister is ingeschreven, en wegens zijn administratief statuut wordt geacht op definitieve wijze of op zijn minst voor een betekenisvolle duur in België te zijn gevestigd, van dat voordeel uit te sluiten.

Artikel 4 van de wet van 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap schendt dus de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 191 ervan, met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag, in zoverre het de vreemdeling die ingevolge een machtiging om zich in het Koninkrijk te vestigen in het bevolkingsregister is ingeschreven, uitsluit van het voordeel van de tegemoetkomingen aan personen met een handicap.

¹ Zie verslag 2004, p. 149.

XII. BURGERLIJK RECHT

28. *De verjaring van schulden in verband met de levering van mobiele telefonie (arrest nr. 13/2007)*

In de zaak die heeft geleid tot het arrest *nr. 15/2005*, werd het Hof gevraagd naar de bestaanbaarheid, met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, van artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek, dat voorziet in een verjaringstermijn van 5 jaar voor diverse schulden, wanneer die bepaling in die zin wordt geïnterpreteerd dat de korte verjaring waarin ze voorziet niet van toepassing is op de schulden in verband met het leveren van leidingwater. Aldus geïnterpreteerd maakte artikel 2277 een onderscheid onder periodieke schulden naargelang zij voor de schuldeiser schuldvorderingen van kapitaal of schuldvorderingen van inkomsten zijn, waarbij de eerstgenoemde de korte verjaring niet genieten.

Het Hof had geoordeeld dat dit criterium van onderscheid niet relevant was ten aanzien van het doel van artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek, dat erin bestaat de schuldeiser tot zorgvuldigheid aan te zetten en tegelijk de schuldenaar te beschermen tegen de opeenstapeling van periodieke schulden over een te lange periode. Ten aanzien van dat doel vertoont de schuld met betrekking tot de levering van leidingwater immers gelijkenissen met de schulden bedoeld in artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek, vermits die schuld, aangezien zij periodiek is en het bedrag ervan na verloop van tijd toeneemt, op termijn een dermate grote kapitaalschuld kan worden dat zij de schuldenaar kan ruïneren. Bijgevolg voert artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek, in die zin geïnterpreteerd dat het niet van toepassing is op de schulden in verband met de levering van leidingwater, onder de schuldenaars van periodieke schulden een verschil in behandeling in dat niet kan worden verantwoord. Indien het daarentegen zo wordt geïnterpreteerd dat het van toepassing is op de periodieke schulden in verband met de levering van leidingwater, in zoverre zij gekenmerkt worden door het feit dat zij naarmate de tijd verstrijkt, toenemen, is het in de prejudiciële vraag beoogde verschil in

behandeling onbestaande en is artikel 2277 bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Het Hof wordt opnieuw gevraagd naar de grondwettigheid van artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek in zoverre het niet van toepassing zou zijn op de schulden in verband met de levering van mobiele telefonie.

In zijn arrest *nr. 13/2007* bevestigt het Hof zijn vorige rechtspraak en besluit dat, in de door de verwijzende rechter gesuggereerde interpretatie, artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, maar dat het bestaanbaar is met die artikelen, indien het zo wordt geïnterpreteerd dat het van toepassing is op de periodieke schulden in verband met het leveren van mobiele telefonie. Het Hof weert het argument volgens hetwelk het te dezen niet zou gaan om schulden bestemd om te voorzien in een « vitale » behoefte en dat de dienstverlening om die reden zou kunnen worden onderbroken : rekening houdend met de door de wetgever nagestreefde doelstelling, is de reden waarom die schulden werden gemaakt van weinig belang, aangezien zij worden gekenmerkt door het feit dat zij naarmate de tijd verstrijkt toenemen en dat zij de schuldenaars te gronde kunnen richten.

XIII. PROCESRECHT

29. Het aanvangspunt van de rechtsplegingstermijnen (arresten nrs. 123/2007 en 162/2007)

Het Hof sprak zich reeds herhaaldelijk uit over de grondwettigheid van de keuze van het aanvangspunt van rechtsplegingstermijnen¹.

Het spreekt zich opnieuw uit over die materie in zijn arresten *nrs. 123 en 162/2007*.

In de zaak die tot het arrest *nr. 123/2007* heeft geleid, heeft de prejudiciële vraag betrekking op artikel 26, § 4, van het Vlaamse decreet van 19 april 1995 houdende maatregelen ter bestrijding en voorkoming van leegstand en verwaarlozing van bedrijfsruimten². Krachtens die bepaling loopt de termijn om bezwaar aan te tekenen vanaf de datum van verzending van het heffingsbiljet.

In de zaak die heeft geleid tot het arrest *nr. 162/2007*, hebben de prejudiciële vragen betrekking op artikel 371 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 (hierna : WIB 1992), volgens hetwelk de bezwaarschriften moeten worden ingediend « op straffe van verval [...] binnen een termijn van drie maanden vanaf de datum van verzending van het aanslagbiljet waarop de bezwaartermijn vermeld staat of van de kennisgeving van de aanslag of vanaf de datum van de inning van de belastingen op een andere wijze dan per kohier ».

Zoals het Hof reeds in de arresten *nrs. 170/2003, 166/2005, 34/2006, 43/2006, 85/2007 en 123/2007* heeft geoordeeld, is het redelijk verantwoord dat de wetgever, om rechtsonzekerheid te vermijden, de termijnen van rechtspleging laat lopen vanaf een datum die niet afhankelijk is van de handelwijze van de partijen. De keuze van de

¹ Zie verslag 2003, pp. 82 e.a., alsook de arresten nrs. 170/2003, 166/2005, 34/2006 en 43/2006.

² Vóór de vervanging ervan bij artikel 6 van het decreet van 23 juni 2006, dat op 1 januari 2006 in werking is getreden.

datum van verzending van het aanslagbiljet als aanvangspunt van de beroepstermijn beperkt evenwel het recht van verdediging van de geadresseerden op onevenredige wijze, doordat die termijnen beginnen te lopen op een ogenblik dat zij nog geen kennis kunnen hebben van de inhoud van het aanslagbiljet. De doelstelling om rechtsonzekerheid te vermijden zou evengoed kunnen worden bereikt indien de termijn zou ingaan op de dag waarop de geadresseerde, naar alle waarschijnlijkheid, kennis ervan heeft kunnen nemen, dit wil zeggen de derde werkdag volgend op die waarop het aanslagbiljet aan de postdiensten werd overhandigd, tenzij de geadresseerde het tegendeel bewijst (artikel 53*bis* van het Gerechtelijk Wetboek).

Het Hof besluit dan ook dat, in zoverre volgens de in het geding zijnde bepaling de beroepstermijn begint te lopen op, respectievelijk, de datum van afgifte ter post van het aanslagbiljet waarmee de leegstandsheffing wordt meegedeeld (arrest *nr. 123/2007*), of de datum van verzending die voorkomt op het aanslagbiljet waarop de bezwaartermijn vermeld staat (arrest *nr. 162/2007*), zij op onevenredige wijze de rechten van verdediging beperkt van, naar gelang van het geval, de heffingsplichtige of de belastingplichtige.

XIV. AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

30. Beroepsaansprakelijkheid van de architecten en verzekering (arrest nr. 100/2007)

Krachtens de wijzigingen die bij de wet van 15 februari 2006 werden aangebracht aan de wet van 20 februari 1939 « op de bescherming van den titel en van het beroep van architect », mag voortaan niemand het beroep van architect uitoefenen zonder door een verzekering te zijn gedekt.

Een beroep tot vernietiging verwijt de nieuwe bepalingen de artikelen 10 en 11 van de Grondwet te schenden, doordat architecten ertoe worden verplicht hun beroepsaansprakelijkheid te verzekeren, terwijl een dergelijke verplichting niet geldt voor andere actoren in de bouwsector.

Het Hof verwerpt in de eerste plaats de exceptie van onontvankelijkheid die door de Ministerraad wordt aangevoerd en volgens welke niet de vernietiging wordt beoogd van de bestreden bepalingen, maar van een leemte in de wetgeving, waarvoor het Hof niet bevoegd zou zijn. Het beroep beoogt in hoofdorde de vernietiging van de bestreden bepalingen, die een scheeffrekking in de aansprakelijkheidsregeling in de bouwsector zouden veroorzaken en aan architecten een zwaardere last zouden opleggen dan aan de andere vergelijkbare beroepsgroepen; slechts in ondergeschikte orde vragen de verzoekers dat het Hof zou vaststellen dat de discriminatie van de architect te wijten is aan een lacune in de wetgeving.

De wetgever heeft beoogd een meer evenwichtige aansprakelijkheidsregeling voor de architect tot stand te brengen, die tegelijk meer waarborgen biedt voor de bouwheer. De bestreden wet scheidt de mogelijkheid om voortaan de persoonlijke contractuele aansprakelijkheid van de architect uit te sluiten door middel van het oprichten van een vennootschap met volkomen rechtspersoonlijkheid, die beantwoordt aan de wettelijke voorwaarden om het beroep van architect uit te oefenen. Teneinde

de bouwheer te beschermen, wordt aan alle personen die het beroep van architect uitoefenen de verplichting opgelegd hun beroepsaansprakelijkheid door een verzekering te laten dekken, op straffe van strafrechtelijke sancties.

De wetgever heeft de architect, wegens de bijzondere opdrachten die met zijn beroep zijn verbonden, willen onderscheiden van een aantal andere actoren binnen de bouwsector door de toegang tot het architectenberoep te beschermen en door die beroeps categorie, die hij bij de vrije beroepen heeft ondergebracht, aan eigen regels - met in voorkomend geval strafsancities - te onderwerpen. Het feit dat de bestreden wet uitsluitend wijzigingen beoogt van dat wettelijk statuut, verantwoordt op objectieve en pertinente wijze dat ze enkel van toepassing is op architecten en niet op andere actoren in de bouwsector.

In samenhang beoordeeld met de wijziging van de aansprakelijkheidsregeling voor architecten die hun beroep uitoefenen in het kader van een rechtspersoon, leidt de verplichting om de beroepsaansprakelijkheid te verzekeren niet tot gevolgen die onevenredig zijn met de door de wetgever nagestreefde doelstellingen.

De verzoekers plaatsen de bestreden regeling evenwel binnen het ruimer perspectief van de aansprakelijkheid in de bouwsector : de architecten zouden worden gediscrimineerd doordat de verplichting om zich te verzekeren niet geldt voor andere vergelijkbare beroepsgroepen.

De verplichtingen van de verschillende actoren in de bouwsector zijn dermate samenhangend dat bij problemen van aansprakelijkheid niet altijd kan worden uitgemaakt wie verantwoordelijk is en voor welk aandeel in de schade; dat leidt ertoe dat geregeld meerdere personen *in solidum* tot betaling van schadevergoeding worden verplicht. Doordat architecten als enige beroepsgroep in de bouwsector wettelijk zijn verplicht hun beroepsaansprakelijkheid te verzekeren, dreigt hun aansprakelijkheid bij veroordeling *in solidum* meer dan die van de andere beroepsgroepen in het gedrang te komen, zonder dat voor

dat verschil in behandeling een objectieve en redelijke rechtvaardiging bestaat.

Die discriminatie is evenwel niet het gevolg van de verzekeringsplicht opgelegd bij de bestreden wet, maar van de ontstentenis in het recht toepasselijk op de andere « partijen die in de bouwakte voorkomen » van een vergelijkbare verzekeringsplicht. Dit kan slechts worden verholpen door het optreden van de wetgever. Onder dat voorbehoud verwerpt het Hof het beroep.

31. Verhaal van de werkgevers tegen de veroorzaker van een ongeval (arrest nr. 135/2007)

Verschillende rechtscolleges hebben het Hof ondervraagd over een verschil in behandeling dat bij de toepassing van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek zal worden gemaakt naargelang het slachtoffer een overheidsambtenaar dan wel een werknemer van de privésector is.

De overheid die als werkgever ertoe is gehouden de gewone wedde en de erop betrekking hebbende lasten en belastingen te betalen gedurende de periode van arbeidsongeschiktheid van een ambtenaar die het slachtoffer is van een ongeval waarvoor een derde aansprakelijk is, kan tegen de laatstgenoemde verhaal uitoefenen. Zij beschikt daartoe over een subrogatoire vordering - van wetgevende of contractuele oorsprong - die het haar mogelijk maakt in de plaats van het slachtoffer te handelen. Het antwoord op de vraag of de overheid, teneinde de terugbetaling van de gedragen lasten te verkrijgen, eveneens beschikt over een vordering op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek en of de door de publieke werkgever uitgevoerde betalingen (op basis van zijn wettelijke, reglementaire of contractuele verplichting en zonder in ruil daarvoor arbeidsprestaties te verkrijgen) een vergoedbaar nadeel vormen, waarbij tussen dat nadeel en de fout van de derde een oorzakelijk verband bestaat, is in de rechtspraak van het Hof van Cassatie geëvolueerd : het heeft die vraag in het verleden ontkennend beantwoord, maar sinds 2001 kent het het voordeel van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek toe aan de werkgever, die

dus niet langer stuit op de beperkingen die voortvloeien uit de subrogatoire vordering. In de interpretatie van de verwijzende rechters zou het voordeel van de cumulatie van de subrogatoire vordering en van de vordering op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek alleen openstaan voor de publieke werkgever, aangezien de privéwerkgever alleen over de subrogatoire vordering beschikt.

De geschillen naar aanleiding waarvan het Hof wordt ondervraagd, hebben nu eens betrekking op een arbeidsongeval of een ongeval op de weg van en naar het werk, dan weer op een ander ongeval. Het Hof onderzoekt achtereenvolgens beide hypothesen.

Ten aanzien van de arbeidsongevallen en de ongevallen op de weg van en naar het werk, kan worden aangenomen dat de schade waarmee de publieke werkgever wordt geconfronteerd die, als gevolg van de arbeidsongeschiktheid van zijn ambtenaar die het slachtoffer is van een ongeval dat door een derde is veroorzaakt, ten aanzien van die ambtenaar, zonder in ruil daarvoor iets te verkrijgen, financiële prestaties moet waarborgen en zijn diensten moet reorganiseren, gemeenschappelijke punten vertoont met de schade waarmee een werkgever van de privésector in vergelijkbare omstandigheden zou worden geconfronteerd.

Er dient echter rekening ermee te worden gehouden dat de arbeidsongevallenwetgeving in de privésector (artikel 49 van de wet van 10 april 1971) de werkgever belast met een verplichting waarin de arbeidsongevallenwetgeving in de overheidssector (wet van 3 juli 1967) niet voorziet, namelijk die om een verzekering te sluiten die, hoewel zij de privéwerkgever ertoe verplicht premies te betalen, hem alleen beperkte verplichtingen oplegt ten aanzien van de werknemer, die rechtstreeks tegen de verzekeraar kan optreden.

De overheid daarentegen blijft ertoe gehouden de ambtenaar te vergoeden overeenkomstig de op hem toepasselijke bepalingen en hem de renten en vergoedingen te betalen waarin de wet van 3 juli 1967 voorziet.

Uit het feit dat zowel het slachtoffer van het ongeval als de privéwerkgever of de overheid zich aldus in wezenlijk

verschillende situaties bevinden, vloeit voort dat hetzelfde geldt voor de derde die aansprakelijk is voor het ongeval en dat het niet irrelevant is te voorzien in een vordering op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek voor de overheid, die als enige de aan de ambtenaar verschuldigde bedragen en de schade die zij door zijn afwezigheid lijdt, ten laste neemt, terwijl de privéwerkgever of de verzekeraar die in zijn plaats treedt slechts over een subrogatoire vordering beschikt.

In die zin geïnterpreteerd doet artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek niet op onevenredige wijze afbreuk aan de rechten van de betrokkenen, vermits de verplichtingen van de privéwerkgever ten aanzien van het slachtoffer zijn beperkt en de verzekeraar die de subrogatoire regeling geniet, van zijn kant, verzekeringspremies int.

Ten aanzien van de andere ongevallen dan de arbeidsongevallen of die op de weg van en naar het werk is het criterium waarop het in het geding zijnde verschil in behandeling berust, objectief, doch niet relevant : er wordt niet ingezien hoe de schade waarmee de publieke werkgever wordt geconfronteerd die, door de arbeidsongeschiktheid van zijn ambtenaar die het slachtoffer is van een ongeval dat door een derde is veroorzaakt, aan die ambtenaar, zonder in ruil hiervoor iets te verkrijgen, financiële prestaties moet waarborgen en zijn diensten moet reorganiseren, zich zou onderscheiden van de schade waarmee, in vergelijkbare omstandigheden, een werkgever van de privésector zou worden geconfronteerd. Het gegeven dat de publieke werkgever gehouden is aan het beginsel van de continuïteit van de openbare dienst volstaat niet om een verschil in behandeling te verantwoorden, vermits in beide gevallen de werkgever schade kan lijden door de bezoldigingen van de betrokkenen te betalen, de wettelijke, reglementaire of bij overeenkomst vastgestelde verplichting niet noodzakelijk het bestaan van schade uitsluit en de uitgave mogelijk niet definitief ten laste van de werkgever blijft. In die interpretatie is artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Artikel 1382 kan evenwel anders worden geïnterpreteerd. Hoewel de rechtspraak van het Hof van Cassatie waaraan de verwijzende rechter refereert, slaat op geschillen waarbij overheden zijn

betrokken, wordt niet ingezien waarom de toepassing ervan niet zou kunnen worden uitgebreid tot de werkgevers van de privésector. In beide gevallen moet rekening worden gehouden met het al dan niet definitieve karakter van de last voor de werkgever. Het staat aan de werkgever aan te tonen dat de schade zich zonder de fout niet zou hebben voorgedaan zoals die zich *in concreto* heeft voorgedaan; het staat aan de aansprakelijke derde in voorkomend geval de door de werkgever geleden schade integraal te vergoeden. Er is dus geen verschil in behandeling. Het is weliswaar juist dat de vergoeding die de werkgever van de privésector op grond van het voormelde artikel 1382 zou kunnen verkrijgen, in beginsel kleiner zal zijn dan die welke aan de werkgever van de overheidssector zou worden toegekend : een dergelijk verschil is echter niet toe te schrijven aan de in het geding zijnde bepalingen, maar aan die welke de vergoeding regelen van de werknemers van de privésector en die van de overheidssector die arbeidsongeschikt zijn als gevolg van een ongeval waarvoor een derde aansprakelijk is, en op grond waarvan de last voor de werkgever van de privésector kleiner is dan die voor de werkgever van de overheidssector. In die interpretatie is artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

XV. HANDELSRECHT

32. De verschoonbaarheid van de gefailleerde : lot van de ex-echtgenoot die zich borg heeft gesteld (arrest nr. 37/2007)

Het Hof heeft zich reeds meermaals uitgesproken over de bepalingen van de faillissementswet van 8 augustus 1997 die betrekking hebben op de verschoonbaarheid van de gefailleerde en de mogelijke gevolgen van die verschoonbaarheid voor de borgen en de echtgenoot van de gefailleerde.

Het Hof wordt deze keer ondervraagd over artikel 82 en artikel 80 van dezelfde wet van 8 augustus 1997. Artikel 80, zoals het werd gewijzigd bij de wet van 20 juli 2005, preciseert in het derde lid de voorwaarden waaronder de rechtbank de natuurlijke personen bevrijdt die zich kosteloos persoonlijk zeker stelden voor de gefailleerde : naast de inachtneming van de rechten van de verdediging, bepaalt het dat, « tenzij hij zijn onvermogen frauduleus organiseerde, [...] de rechtbank [...] elke natuurlijke persoon die zich kosteloos persoonlijk zeker stelde voor de gefailleerde, [geheel of gedeeltelijk] [bevrijdt], wanneer zij vaststelt dat diens verbintenis niet in verhouding met zijn inkomsten en met zijn patrimonium is ».

Aan het Hof worden meerdere verschillen in behandeling voorgelegd, waarop het een antwoord geeft door eerst te verwijzen naar de *ratio legis* van de faillissementswetgeving die in essentie ertoe strekt een billijk evenwicht tot stand te brengen tussen de belangen van de schuldenaar en de belangen van de schuldeisers.

Wat betreft het verschil in behandeling tussen de ex-echtgenoot en de echtgenoot van een verschoonbaar verklaarde gefailleerde - van wie alleen de tweede van zijn verplichtingen wordt bevrijd bij artikel 82, tweede lid -, bevestigt het Hof zijn rechtspraak. De uitbreiding van de gevolgen van de verschoonbaarheid tot de echtgenoot die persoonlijk aansprakelijk is voor de schuld van de gefailleerde, werd ingevoerd, niet om discriminatie te vermijden op het vlak van de solidariteit die uit het huwelijk is ontstaan, maar

omdat, in geval van gemeenschap van goederen, vervolgingen op de goederen van de echtgenoot, ingesteld door de schuldeisers van de gefailleerde, de inkomsten van de gefailleerde uit zijn nieuwe activiteiten zouden kunnen raken, wat strijdig zou zijn met het nagestreefde doel, namelijk hem in staat stellen zijn activiteiten op een aangezuiverde basis te hervatten. Het kan derhalve objectief en redelijk worden verantwoord dat de gevolgen van de verschoonbaarheid niet werden uitgebreid tot de ex-echtgenoot van de verschoonbaar verklaarde gefailleerde : in dat geval kan immers de doelstelling van de verschoonbaarheid niet worden ondergraven.

Wat het verschil in behandeling tussen de verschoonbaar verklaarde gefailleerde en diens ex-echtgenoot betreft, is het feit dat de verschoonbaar verklaarde gefailleerde en zijn voormalige echtgenoot in het verleden « een gezins- en economische entiteit vormden die een gemeenschappelijk doel nastreefde », een element dat niet pertinent is in het licht van de *ratio legis* van de bovenvermelde verschoonbaarheid van de gefailleerde. De ex-echtgenoot van een gefailleerde wordt, in tegenstelling tot die laatste, niet geraakt door de gevolgen die normalerwijs - dit wil zeggen buiten het geval waarin de gefailleerde verschoonbaar wordt verklaard - verbonden zijn aan het faillissement. Het feit dat een gemeenschappelijk vermogen met de gefailleerde ontbreekt, impliceert overigens dat vorderingen die worden ingesteld tegen de ex-echtgenoot van een verschoonbaar verklaarde gefailleerde, niet van die aard zijn dat de *ratio legis* van de verschoonbaarheid in het gedrang komt. De wetgever zou op onevenredige wijze afbreuk doen aan de rechten van de schuldeisers en aan de vermogensrechtelijke bepalingen indien hij de bevrijding van de schulden van de echtgenoot van de verschoonbaar verklaarde gefailleerde zou uitbreiden tot diens ex-echtgenoot.

Ten slotte is het niet discriminerend dat de kosteloze persoonlijke borg van een gefailleerde, onder de in artikel 80, derde lid, bepaalde voorwaarden, van zijn verbintenis kan worden bevrijd, terwijl dat niet mogelijk is voor de ex-echtgenoot van diezelfde gefailleerde, zelfs wanneer diens verbintenis niet zou voortvloeien uit winstbejag, maar uit de toepassing van het

huwelijksvermogensrecht, meer bepaald uit de artikelen 221 en 1418 van het Burgerlijk Wetboek.

De ex-echtgenoot van een gefailleerde kan in die hoedanigheid niet worden bevrijd van zijn verbintenissen; het aan de verwijzende rechter voorgelegde geschil heeft echter betrekking op een ex-echtgenote die zich tijdens het huwelijk ten gunste van een bank borg had gesteld voor een schuld van haar echtgenoot, die na de echtscheiding van de echtgenoten failliet werd verklaard. In zijn hoedanigheid van persoonlijke borg zou een ex-echtgenoot door de rechter van zijn verbintenis kunnen worden bevrijd indien hij voldoet aan de voorwaarden waarin artikel 80, derde lid, van de faillissementswet van 8 augustus 1997 voorziet.

Nu de feitenrechter heeft geoordeeld dat de borg van de ex-echtgenote niet kan worden beschouwd als een kosteloze borg, en dat zij dus niet van haar verbintenis kan worden bevrijd, volgt daaruit niet dat de artikelen 10 en 11 van de Grondwet zouden zijn geschonden.

Er bestaat immers een wezenlijk verschil tussen kosteloze borgen en de borgen die een voordeel hebben gehaald uit de borgtocht die zij aan hun ex-echtgenoot hebben verleend. De wetgever heeft, door ten gunste van de kosteloze borg af te wijken van artikel 1134, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek en van artikel 7 van de hypotheekwet van 16 december 1851, zonder van diezelfde regels af te wijken ten gunste van de ex-echtgenoot die rechtstreeks of onrechtstreeks een economisch voordeel heeft gehaald uit de handeling waarbij hij zich borg heeft gesteld voor de verbintenissen van zijn echtgenoot, een maatregel genomen die niet onbestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

33. Gerechtelijk akkoord en vereffening : lot van de schulden aangegaan tijdens de periode van opschorting (arrest nr. 61/2007)

De wet van 17 juli 1997 betreffende het gerechtelijk akkoord stelt de rechtbank van koophandel, waarbij een verzoekschrift tot gerechtelijk akkoord aanhangig werd gemaakt, in staat aan de

schuldenaar een voorlopige opschorting en vervolgens een definitieve opschorting toe te kennen, onder de voorwaarden bedoeld in de artikelen 13 tot 40 van de wet. Indien het gerechtelijk akkoord mislukt en indien de schuldenaar failliet wordt verklaard, staan er twee categorieën van schuldeisers tegenover elkaar naargelang hun schuldvordering dateert van vóór of na de opschorting.

In het eerste lid van artikel 44 wordt het lot van die beide categorieën van schuldeisers geregeld door te bepalen dat, wanneer de schuldenaar failliet wordt verklaard in de loop van de akkoordprocedure, de schuldeisers die in de opschorting betrokken zijn hierin opkomen voor het deel dat zij nog niet ontvangen hebben en dat zij in samenloop komen met de nieuwe schuldeisers.

Luidens de bewoordingen van het tweede lid, echter, worden handelingen door de schuldenaar tijdens de akkoordprocedure verricht met medewerking, machtiging of bijstand van de commissaris inzake opschorting, bij faillissement beschouwd als handelingen van de curator. Het gaat evenmin om schulden « in de massa » maar om schulden « van de massa », volgens de aan die materie eigen terminologie.

De Rechtbank van Koophandel te Bergen brengt dat verschil in behandeling tussen schuldeisers niet opnieuw in het geding maar vraagt het Hof naar een ander verschil in behandeling : de gedurende de periode van opschorting aangegane schulden worden als boedelschulden beschouwd in geval van faillissement maar niet in geval van vereffening, zelfs wanneer er een nauw verband bestaat tussen de mislukking van het gerechtelijk akkoord en de vereffening van de vennootschap.

Volgens de parlementaire voorbereiding heeft de wetgever, teneinde de handelaars aan te moedigen om handelsbetrekkingen aan te knopen, de continuïteit van de onderneming veilig te stellen en het gerechtelijk akkoord een kans te geven, bepaald dat de aldus ontstane schulden, in geval van faillissement van de schuldenaar, als boedelschulden van dat faillissement gelden. Diezelfde parlementaire voorbereiding toont aan dat de wetgever de door de

rechtbank veroorzaakte verbinding heeft opgevat als een alternatief voor het faillissement in geval van mislukking van het gerechtelijk akkoord.

In zijn arrest *nr. 108/2005* had het Hof geoordeeld dat de schulden aangegaan gedurende de periode van voorlopige opschorting moeten worden beschouwd als boedelschulden niet alleen wanneer de schuldenaar in de loop van de akkoordprocedure failliet wordt verklaard, maar ook wanneer het faillissement zich voordoet na het beëindigen van de akkoordprocedure als er een nauwe band bestaat tussen de faillietverklaring en het mislukken van het akkoord.

De vraag die wordt gesteld in de zaak die aanleiding geeft tot het arrest *nr. 61/2007* beoogt een andere situatie : volgens artikel 45 van de wet kan de rechtbank van koophandel, onder bepaalde voorwaarden, indien het een rechtspersoon betreft, bevelen dat de commissaris inzake opschorting de algemene vergadering van de rechtspersoon bijeenroept met de ontbinding ervan op de agenda.

Het Hof zal oordelen dat door de tijdens de periode van voorlopige opschorting aangegane schulden niet te beschouwen als boedelschulden wanneer de algemene vergadering van de vennootschap de ontbinding ervan goedkeurt, zelfs wanneer er een nauwe band bestaat tussen de ontbinding en de mislukking van het gerechtelijk akkoord, de in het geding zijnde bepaling een verschil in behandeling in het leven roept dat niet in verband staat met de doelstellingen van de wetgever.

De mogelijkheid om de vennootschap in vereffening failliet te laten verklaren, vormt geen voldoende waarborg voor de schuldeisers die gedurende de opschorting een verbintenis hebben aangegaan met de schuldenaar met machtiging, medewerking of bijstand van de commissaris. Het rechtscollege waarbij het faillissement wordt aangevraagd, kan immers oordelen dat het krediet van de vennootschap niet geschokt is en de voorwaarden voor faillissement bijgevolg niet zijn vervuld zolang een voldoende meerderheid van de schuldeisers haar vertrouwen in de vereffenaar behoudt, zelfs wanneer de vereffening verliesgevend is. Een schuldeiser die gedurende de akkoordprocedure een verbintenis heeft aangegaan, kan zich bijgevolg in de onmogelijkheid bevinden

om het faillissement van de schuldenaar te veroorzaken, en bijgevolg om aan zijn schuldvordering het statuut van boedelschuld toe te kennen, indien hij een minderheidsvordering heeft ten aanzien van de schuldeisers die hun vertrouwen in de vereffeningsprocedure behouden.

Artikel 44, tweede lid, van de wet van 17 juli 1997 betreffende het gerechtelijk akkoord schendt dus de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat het niet van toepassing is wanneer de rechtspersoon op grond van artikel 45 van dezelfde wet wordt ontbonden.

XVI. VERZEKERINGSRECHT

I 34. Verzekeringen en natuurrampen (arrest nr. 39/2007)

De wet van 17 september 2005 die tot doel heeft de wet van 21 mei 2003 « tot wijziging van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst en de wet van 12 juli 1976 betreffende het herstel van zekere schade veroorzaakt aan private goederen door natuurrampen » aan te passen en te verbeteren, heeft de verplichte dekking tegen de overstromingsrisico's uitgebreid tot andere catastroferisico's, namelijk de aardbevingen, het overlopen of de opstuwning van de openbare riolen, de aardverschuivingen of grondverzakkingen, en legt de verplichte dekking van al die risico's op ten gunste van alle verzekerden tegen brand.

Verschillende verzekeringsondernemingen vorderen de vernietiging van artikel 68-8, § 2, van de wet van 25 juni 1992, zoals gewijzigd bij artikel 11, 2° tot 4°, van de wet van 17 september 2005. Die bepaling maakt het de verzekeraars mogelijk het totaalbedrag van hun schadevergoedingen bij een schadegeval te beperken tot het minst hoge bedrag van die welke worden verkregen door wiskundige formules toe te passen. Het resterende bedrag wordt ten laste genomen door de Nationale Kas voor Rampenschade, overeenkomstig de artikelen 34-2, 1°, en 34-3 van de wet van 12 juli 1976 betreffende het herstel van zekere schade veroorzaakt aan private goederen door natuurrampen.

De verzoekende partijen verwijten de voormelde formules dat zij discriminerende gevolgen hebben in het nadeel van de verzekeringsmaatschappijen met een beperkt premie-incasso in de brandverzekering, die bij een natuurramp met een omvang die hen ertoe zou verplichten die formules toe te passen teneinde het totaalbedrag van hun schadevergoedingen te beperken, zouden worden blootgesteld aan een risico van insolventie.

Uit door de verzoekende partijen voorgelegde tabellen waarin 38 maatschappijen staan geklasseerd met vermelding van het bedrag van de premies die zij in 2003 hebben geïnd en van de

gevolgen van de toepassing van de bekritiseerde formules, blijkt dat, bij de realisatie van de risico's natuurrampen of aardbevingen, de toepassing van de bekritiseerde formule leidt tot zeer grote verschillen tussen de verzekeringsmaatschappijen onderling, wat betreft de verhouding tussen de incasso's voor de bedoelde risico's en het bedrag van de beperking bedoeld in artikel 68-8, § 2, van de wet. Voor de ondernemingen met een kleinere omzet in die verzekeringstak kunnen die bedragen zwaarder dan voor de ondernemingen met een grotere omzet in die verzekeringstak, wegen op hun resultaten en op hun solvabiliteit.

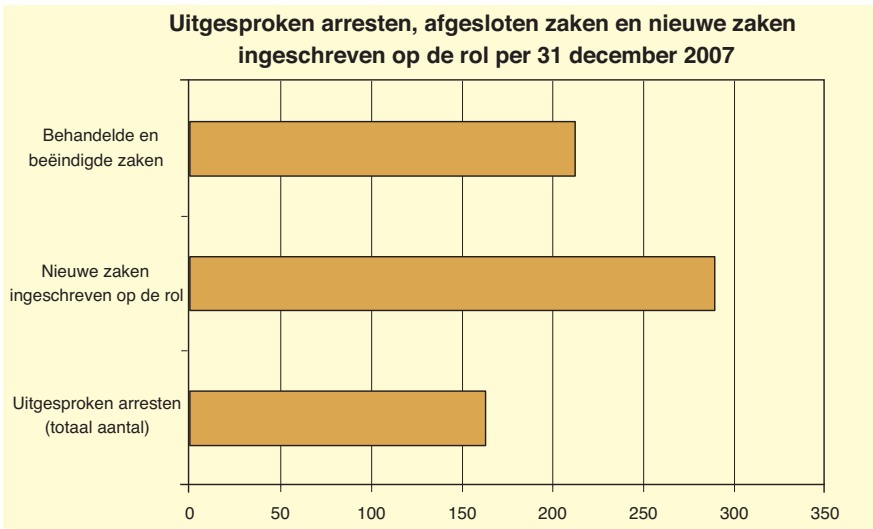
Aangezien de toepassing van de door de wetgever gehanteerde wiskundige formule voor een categorie van verzekeraars ernstige economische gevolgen kan hebben, de werkelijkheid van die mogelijke gevolgen niet wordt tegengesproken, de keuze van de bekritiseerde forfaitaire bedragen niet op pertinente wijze wordt verantwoord en op geloofwaardige wijze wordt aangevoerd dat andere formules zouden bestaan die niet dezelfde discriminerende gevolgen zouden hebben maar het toch mogelijk zouden maken het nagestreefde doel te bereiken, kan het Hof alleen maar vaststellen dat het over geen enkel element beschikt op grond waarvan het zou kunnen besluiten dat de bestreden maatregel redelijk is verantwoord. In de parlementaire voorbereiding van de bestreden norm wordt overigens nergens gewag gemaakt van een voornemen van de wetgever om een herstructurering van de sector van de brandverzekering te veroorzaken door de verzekeringsmaatschappijen met een geringe omzet in die sector ertoe aan te zetten die sector te verlaten.

De bestreden bepalingen dienen derhalve te worden vernietigd. Echter, teneinde te voorkomen dat die vernietiging bij een schadegeval alvorens de wetgever de gelegenheid heeft gehad ze te vervangen, ertoe leidt dat alle verzekeringsmaatschappijen worden belet het totaalbedrag van de aan hun verzekerden uit te keren schadevergoedingen te beperken, handhaaft het Hof de gevolgen van de vernietigde bepalingen tot uiterlijk 30 juni 2008.

STATISTIEKEN VAN DE ACTIVITEITEN VAN HET HOF IN 2007¹

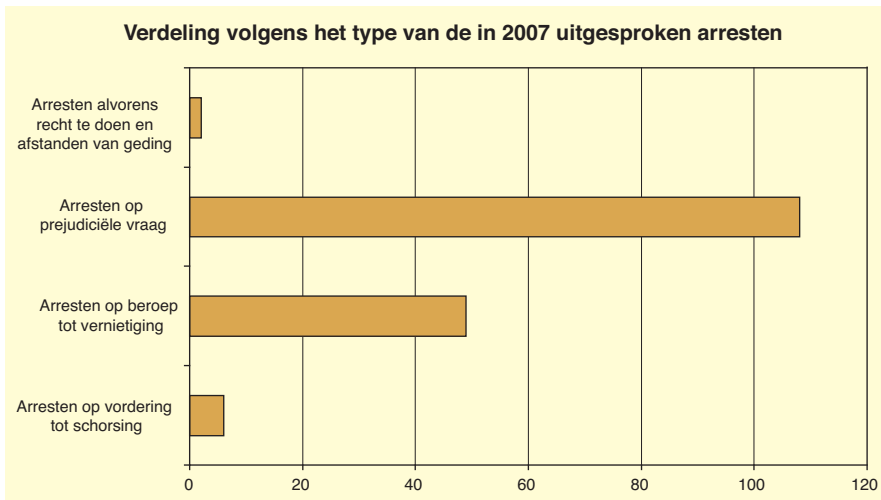
1. Algemeen

1.1. In 2007 heeft het Hof 163 arresten uitgesproken. Het sluit daarmee 212 zaken definitief af. Gedurende datzelfde jaar werden bij het Hof overigens 289 nieuwe zaken aanhangig gemaakt.

1.2. Van de in 2007 gewezen arresten werden er 6 uitgesproken op vordering tot schorsing, 108 op prejudiciële vraag en 49 op beroep tot vernietiging, waarvan 2 afstanden van geding (arresten nrs. 1/2007 en 24/2007).

¹ Uitgewerkt door F. MOLINE en L. VANSNICK, beiden attaché-jurist bij het Grondwettelijk Hof, op basis van de gegevens die door de diensten van het Hof ter beschikking werden gesteld.

1.3. Verdeling van de arresten op grond van de aangevoerde grieven :

Soort contentieux	
Bevoegdheidsverdeling	11
Art. 10 en/of 11 van de Grondwet	154
Art. 12 van de Grondwet	5
Art. 13 van de Grondwet	4
Art. 14 van de Grondwet	5
Art. 15 van de Grondwet	2
Art. 16 van de Grondwet	6
Art. 18 van de Grondwet	1
Art. 19 van de Grondwet	1
Art. 20 van de Grondwet	1
Art. 21 van de Grondwet	1
Art. 22 van de Grondwet	5
Art. 23 van de Grondwet	10
Art. 24 van de Grondwet	6
Art. 30 van de Grondwet	1
Art. 32 van de Grondwet	1

Soort contentieux	
Art. 170 van de Grondwet	4
Art. 172 van de Grondwet	13
Art. 191 van de Grondwet	4

Opmerking : Sommige arresten hebben betrekking op een gemengd contentieux waarbij verscheidene bevoegdheidsferen van het Hof worden gecombineerd.

1.4. Gedurende dezelfde periode heeft het Hof 19 arresten gewezen na voorafgaande rechtspleging. Het besluit in 3 arresten tot een klaarblijkelijke niet-ontvankelijkheid. Het wijst bovendien 16 arresten van onmiddellijk antwoord, waarvan één in het kader van een beroep tot vernietiging. In dat arrest gaat het Hof over tot vernietiging. De overige 15 arresten zijn gewezen op prejudiciële vraag. In 7 van die arresten wordt een schending vastgesteld. 1 arrest bevat een alternatief dictum waarin het Hof een schending vaststelt in één interpretatie en een niet-schending in een andere interpretatie. In 5 arresten wordt de niet-schending uitgesproken. In 1 arrest wordt vastgesteld dat de prejudiciële vragen zonder voorwerp zijn. In 1 arrest ten slotte zendt het Hof de zaak terug naar de verwijzende rechter.

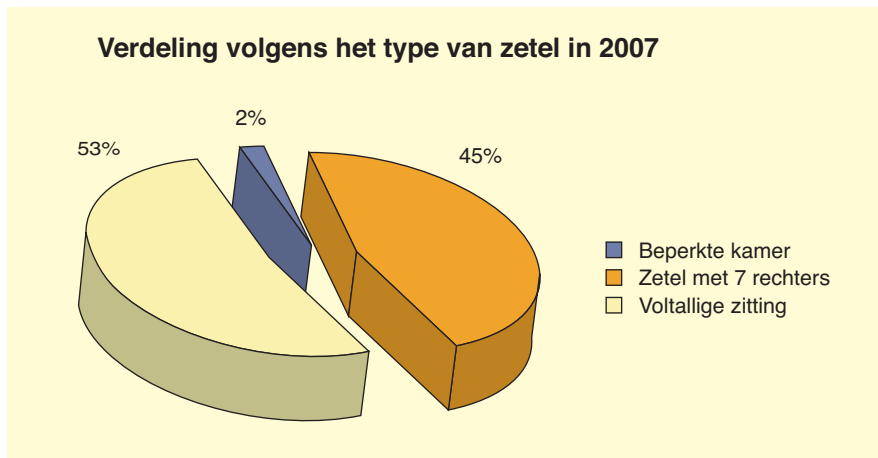
1.5. De gemiddelde duur van de rechtspleging voor het Hof bedraagt :

Beroep tot vernietiging	358 dagen
Vordering tot schorsing	67 dagen
Prejudiciële vraag	281 dagen
Voorafgaande rechtspleging	99 dagen

Opmerkingen :

- De duur van de rechtspleging voor het Hof is berekend per zaak en stemt overeen met het aantal dagen die zijn verstreken tussen de indiening van het verzoekschrift (dit wil zeggen de afgifte van de aangetekende zending ter post) of de ontvangst ter griffie van het Hof van de expeditie van de beslissing waarbij een prejudiciële vraag wordt gesteld, en de uitspraak van het arrest.
- Voor de vorderingen tot schorsing, de beroepen tot vernietiging en de prejudiciële vragen is enkel rekening gehouden met de duur van de zaken die het voorwerp hebben uitgemaakt van een gewone rechtspleging. De gemiddelde duur van de zaken waarin de voorafgaande rechtspleging werd toegepast, is globaal berekend op de laatste regel van de tabel.

1.6. Wat de samenstelling van de zetels betreft, zijn 74 arresten geweest door een zetel van zeven rechters, 86 in voltallige zitting en 3 in beperkte kamer.

2. Arresten op beroep tot vernietiging

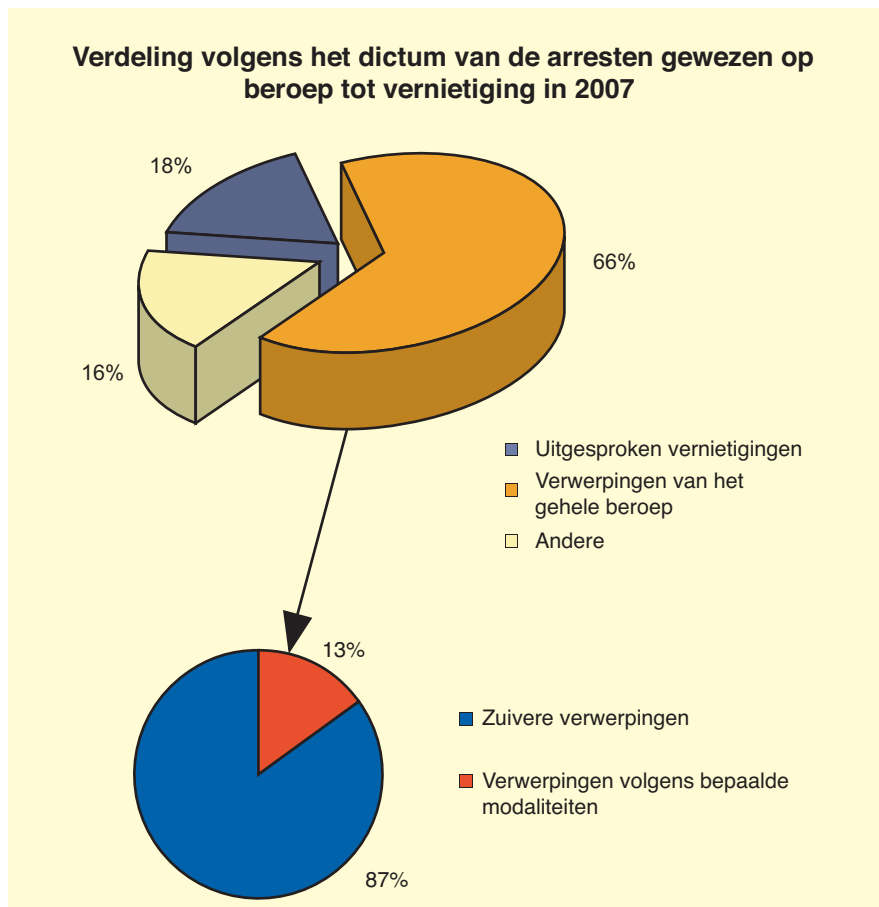
2.1. Voor het jaar 2007 is de verdeling volgens de categorie van de verzoekers de volgende :

Institutionele verzoekers		%
Ministerraad	-	
Vlaamse Regering	1	
Waalse Regering	-	
Franse Gemeenschapsregering	1	
Regering van de Duitstalige Gemeenschap	-	
Brusselse Hoofdstedelijke Regering	-	
Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	-	
College van de Franse Gemeenschapscommissie	-	
Voorzitter van een wetgevende vergadering	-	
Totaal	2	3 %
Individuele verzoekers		
Natuurlijke personen	33	
Privaatrechtelijke en publiekrechtelijke rechtspersonen	26	
Andere (feitelijke verenigingen, ...)	4	
Totaal	63	97 %
Algemeen totaal	65	100 %

Opmerking : In deze tabel zijn de verzoekers per categorie weergegeven, enkel voor de arresten gewezen op beroep tot vernietiging. Verschillende categorieën van verzoekers kunnen bovendien bij eenzelfde procedure aanwezig zijn.

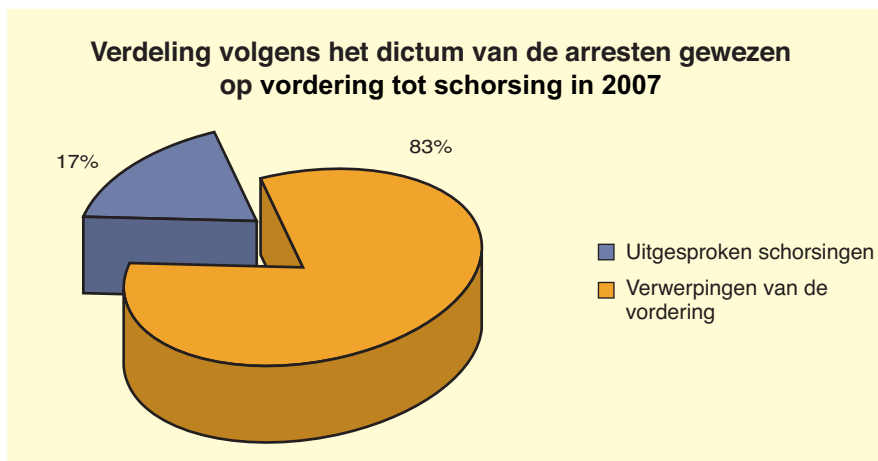
2.2. Tijdens datzelfde jaar heeft het Hof 49 arresten op beroep tot vernietiging gewezen. In 9 arresten wordt tot vernietiging besloten. In 6 arresten handhaaft het Hof de gevolgen van de vernietigde bepalingen. 32 arresten houden een verwerping ten gronde in. 28 daarvan zijn zuivere verwerpingen en 4 zijn verwerpingen volgens

bepaalde modaliteiten. In 4 arresten verklaart het Hof het beroep volledig onontvankelijk. In 1 arrest verklaart het Hof het beroep zonder voorwerp. 1 arrest bevat een dictum van voorwaardelijke schrapping. Tot slot wordt in 2 arresten de afstand toegewezen.

3. Arresten op vordering tot schorsing

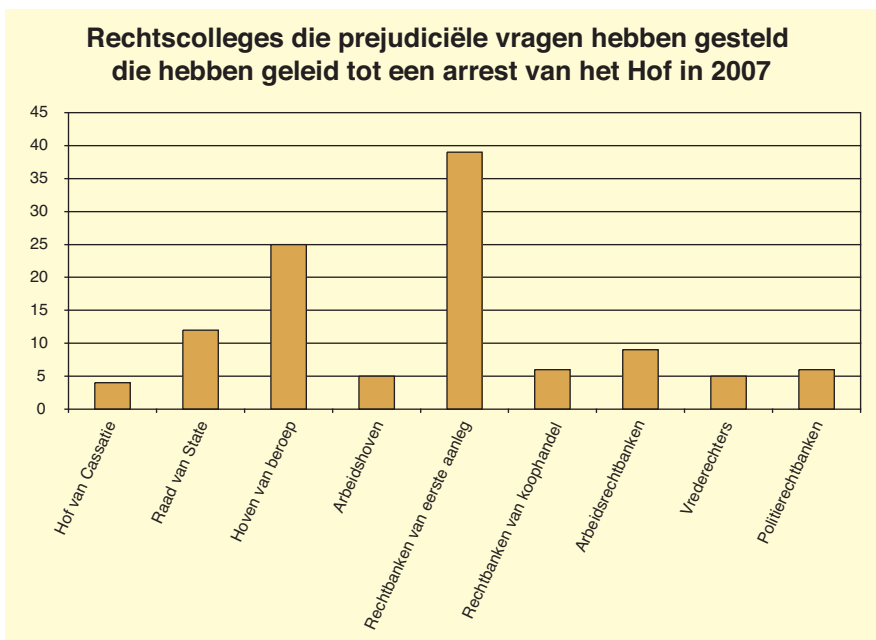
In 2007 heeft het Hof 6 arresten op vordering tot schorsing gewezen. In 1 arrest wordt de vordering tot schorsing ingewilligd. In 5 arresten wordt ze verworpen omdat de voorwaarden voor schorsing niet zijn vervuld : in 4 arresten wegens ontstentenis van moeilijk te herstellen ernstig nadeel en in 1 arrest wegens ontstentenis van ernstige middelen.

4. Arresten op prejudiciële vraag

4.1. De verschillende categorieën van rechtscolleges die aan het Hof prejudiciële vragen hebben gesteld die hebben geleid tot een arrest van het Hof in 2007, kunnen op de volgende manier worden ingedeeld :

Verwijzend rechtscollege	2007
Hof van Cassatie	4
Raad van State	12
Hoven van beroep	25
Arbeidshoven	5
Rechtbanken van eerste aanleg	39
Rechtbanken van koophandel	6
Arbeidsrechtbanken	9
Vrederechters	5
Politierechtbanken	6
Totaal	111

4.2. Het Hof heeft 108 arresten op prejudiciële vraag gewezen. In 42 arresten wordt een schending vastgesteld. 12 daarvan hebben een alternatief dictum waarin het Hof in een bepaalde interpretatie een schending vaststelt en in een andere interpretatie een niet-schending. 60 arresten zijn vaststellingen van niet-schending, waarvan 1 een niet-schending onder voorbehoud van interpretatie. In 2 arresten stelt het Hof vast dat de prejudiciële vragen zonder voorwerp zijn. In 2 arresten wordt verklaard dat de vraag geen antwoord behoeft. In 2 arresten ten slotte zendt het Hof de zaak terug naar de verwijzende rechter.

Verdeling volgens het dictum van de arresten gewezen op prejudiciële vraag in 2007

